

ปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง
พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร

น้ำเพชร พักทอง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย

บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

พ.ศ. 2564

ลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

THE CEREMONIAL PIPHAT ENSEMBLE IN THE CEREMONY OF
THE EMERALD BUDDHA'S SEASONAL ATTIRES CHANGING

NAMPET FAKTHONG

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF FINE ARTS PROGRAM IN THAI MUSIC
GRADUATE SCHOOL BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

YEAR 2021

COPYRIGHT OF BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

จาก

โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์

ประจำปีงบประมาณ 2562

วิทยานิพนธ์

ปรากฏการณ์ของวงปีพายุพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณิรัตน์ปฏิมากร
โดย น้ำเพชร พักทอง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

วันที่ 7 พฤษภาคม 2564

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก)
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปีกกริชต์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุชนันท์ มีป้อม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สาริตา ประทีปช่วง)

..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(อาจารย์ ดร.บำรุง พาทยกุล)

..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(อาจารย์ ดร.วัชรมนต์ อธิณยะนาถ)

.....

คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์
(รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ)

ชื่อวิทยานิพนธ์	ปรากฏการณ์ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร
4006602006	นางสาวน้ำเพชร ฟักทอง
ปริญญา	ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชา ดุริยางคศิลป์ไทย
พ.ศ.	2564
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.บำรุง พาทยกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร.วัชรมณต์ อรัณยะนาค

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง ปรากฏการณ์ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร 2) ศึกษาปรากฏการณ์ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรมีการบรรเลงที่สัมพันธ์กันระหว่างวงปีพาทยพิธีและวงประโคมแตรสังข์ เกิดจากความเชื่อที่เป็นจารีตประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้พระราชพิธีเกิดความสมบูรณ์ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งผู้บรรเลงแต่งกายด้วยเครื่องแบบปกติขาว โดยปฏิบัติหน้าที่ตามหมายรับสั่งจากสำนักพระราชวัง

ปรากฏการณ์ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรมีรูปแบบการตั้งวงปีพาทยพิธีคล้ายวงปีพาทยเครื่องห้าแต่เพิ่มระนาดทุ้มและไม่มีกลองทัดสถานที่สำหรับตั้งวงปีพาทยพิธี คือ ศาลาราย 1 ส่วนบทเพลงที่ใช้ประกอบในพระราชพิธี ได้แก่ เพลงสาธุการ เพลงลงทรง และเพลงเรื่องทำขวัญ ลักษณะการใช้เพลงมี 3 ขั้นตอน ยึดการประกอบอาภักิริยาเป็นสำคัญ คือ เพลงสาธุการประกอบกิริยาการน้อมบูชาและการเปลื้องเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร เพลงลงทรงประกอบกิริยาการสรงน้ำพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร และเพลงเรื่องทำขวัญประกอบกิริยาการเวียนเทียนเพื่อสมโภชพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์, วงปีพาทยพิธี, พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร

Thesis Title	The Ceremonial <i>Piphat</i> Ensemble in the Royal Ceremony of the Emerald Buddha's Seasonal Attires Changing
4006602006	Miss. Nampet Fakthong
Degree	Master of Fine Arts Program in Thai Music
Year	2021
Advisor	Dr. Bamrung Phattayakul
Co-advisor	Dr. Watcharamon Aranyanak

ABSTRACT

The purpose of this thesis was: 1) to study the role of the ceremonial *piphat* ensemble and 2) to explore the elements and functions of the ceremonial *piphat* ensemble used in the royal ceremony of the Emerald Buddha's attires changing.

The research found that that the ceremonial *piphat* ensemble was played in association with the horns and the conches blowing band to complement the ceremony due to the royal court tradition. The musicians, dressed up with white civil servant uniform, were from the Office of Performing Arts, Fine Arts Department; the performance has been required by the Bureau of Royal Household.

The ceremonial *piphat* ensemble formation used in the ceremony of the Emerald Buddha's seasonal attires changing is similar to the single size of the *piphat* ensemble; however, with an addition of the *ranat thum* (alto xylophone) without the *klong that* (a pair of barrel drums); the entire ceremonial *piphat* ensemble is located at the *Salalai* 1 (the temple veranda). The musical repertoires used in the ceremony include *Sathukan*, *Long Song*, and *Tham Khwan* selection; functionally, there are three stages of using music based on the particular event action. For example, *Sathukan* is used for devotion and changing attires, *Long Song* is played for the holy showering, and *Tham Khwan* selection is performed for circulating lighted candles.

Keywords: the ceremonial *piphat* ensemble, the royal ceremony of the emerald buddha's seasonal attires changing

179 pages

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ที่พิจารณาคัดเลือกให้งานวิจัยเรื่อง ปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ได้รับทุนสนับสนุน ประจำปีงบประมาณ 2562 ซึ่งถือเป็นเกียรติและเป็นความภาคภูมิใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปัญญกรัษต์ ประธานกรรมการสอบอาจารย์ ดร.บำรุง พาทยกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ ดร.วิษณุวัฒน์ อรรถนะนาถ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต มีป้อม และ อาจารย์ ดร.สาริตา ประทีปช่วง ที่เมตตาให้คำแนะนำงานวิจัยออกมาครบถ้วนสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณครูไชยยะ ทางมีศรี ครูปั๊บ คงลายทอง ครูจิระพล น้อยนิธย์ นางบุญตา เขียนทองกุล ร.ต.เอกธนิช บุญเพ็ง คุณอนันต์ ศรีระอุดม ที่กรุณาให้ข้อมูลสัมภาษณ์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ ภูมิภักดิ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ธัญพร ประครองศรี อาจารย์ชูชาติ สร้อยสังวาล นายปัญญาพล บุญมณีชัยกุล นายนิรันดร์ จิตรมณี นายพงศธร สุธรรม นายจุมพล จ้านธรรม นายพิเชฏฐ โยธี และนายศุภโชค ยอดประเสริฐสุด ที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลเอกสาร และการติดต่อประสานงานจนวิจัยเล่มนี้สำเร็จด้วยความครบถ้วนสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ให้ความรู้ในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์หม่อมหลวงวิสุทธิพงศ์ วิไลวงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์นงเยาว์ ปัญญกรัษต์ ที่เป็นกำลังแรงใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโทรุ่น 8 สาขาดุริยางคศิลป์ไทย โดยเฉพาะนางสาวณัฏฐนันท์ อุ่นอารมณ์ ที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข และคอยช่วยเหลือ งานวิจัยสำเร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์กมล แก้วสว่าง อาจารย์พรอุษา แก้วสว่าง รวมทั้งพี่ชายและพี่สาว ในครอบครัวฟักทอง ที่คอยช่วยสนับสนุนทุนทรัพย์ อีกทั้งยังเป็นกำลังแรงใจ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ค)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ง)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
สารบัญภาพ.....	(ณ)
สารบัญตาราง.....	(ญ)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 คำถามในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	6
2.1 แนวคิดและที่ทฤษฎีเกี่ยวข้อง.....	6
2.1.1 ทฤษฎีดนตรีไทย.....	7
2.1.2 ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของดนตรีพิธีกรรม.....	8
2.1.3 แนวคิดความเชื่อและพิธีกรรม.....	11
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.2.1 พระราชพิธี.....	12
2.2.2 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธมหามณีรัตนปฐมาภรณ์.....	14
2.2.3 ดนตรีในพระราชพิธี.....	23
2.2.4 เพลงที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธี.....	33
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.4 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	40
3.1 บุคคลผู้ให้ข้อมูล.....	40
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล.....	41
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล.....	42
3.5 การนำเสนอข้อมูล.....	42
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
4.1 บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร.....	44
4.1.1 ด้านความเชื่อ ความศรัทธา.....	44
4.1.2 ด้านประเพณี.....	46
4.1.3 ด้านศิลปะ.....	49
4.1.4 ด้านการบรรเลง.....	50
4.2 ปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร.....	55
4.2.1 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน.....	55
4.2.2 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน.....	67
4.2.3 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว.....	76
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	114
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	114
5.2 อภิปรายผล.....	116
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	119

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม	121
บุคลากร.....	123
ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล.....	125
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	128
ภาคผนวก ค ภาพการเก็บข้อมูล.....	132
ภาคผนวก ง โฉนดเพลงที่ใช้สำหรับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณี	
รัตนปฏิมากร.....	144
อภิธานศัพท์.....	176
ประวัติผู้วิจัย	179

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 รูปภาพพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรประจำฤดูร้อน.....	19
2 รูปภาพพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรประจำฤดูฝน.....	20
3 รูปภาพพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรประจำฤดูหนาว.....	21
4 วงประโคมวงสังข์แดร (แบบมีฆ้องชัย).....	24
5 วงประโคมวงสังข์แดร (แบบไม่มีฆ้องชัย).....	24
6 วงกระทั่งแดรมโหระทึก.....	25
7 วงปี่ชวากลองชนะ.....	25
8 กลองชนะทอง-เงิน-แดง-เขียว.....	26
9 วงปี่ไฉนกลองชนะและวงสังข์แดร.....	26
10 วงปี่ชวากลองแขก.....	27
11 วงขับไม้.....	27
12 วงปี่พาทย์พืธี (เครื่องคู่).....	32
13 วงปี่พาทย์พืธี (เครื่องใหญ่).....	32
14 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงถอดมงกุฎประจำฤดูกาล.....	36
15 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงสรงน้ำพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร.....	36
16 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	39
17 ลักษณะของฆ้องชัย.....	45
18 มโหระทึกภายในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม.....	46
19 ขั้นตอนตามหมายรับสั่ง.....	48
20 ตัวอย่างการแต่งกายเครื่องแบบปกติขาว.....	49
21 บริเวณประตูพระอุโบสถสำหรับส่งสัญญาณจากเจ้าพนักงาน.....	52

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
22 เครื่องทรงประจำฤดูร้อน.....	55
23 มงกุฎประจำฤดูร้อน.....	56
24 เครื่องทรงสำหรับประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตน ปฏิมากร (ผ้าขาว พระมหาสังข์เพชรน้อย สังข์นคร โถแก้ว หม้อน้ำทอง หม้อน้ำนม).	57
25 โต๊ะบายศรีแก้ว เงิน ทอง สำหรับประกอบพิธีออกแว่นเวียนเทียน ในพระราชพิธี เปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร.....	58
26 ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งของวงปีพาทย์พิธี.....	59
27 ศาลาราย 1 สำหรับตั้งวงปีพาทย์พิธี.....	60
28 เจ้าพนักงานภูษามาลา เตรียมถวายงานในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร.....	62
29 เครื่องทรงประจำฤดูฝน.....	67
30 มงกุฎประจำฤดูฝน.....	68
31 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชูปน้ำพระสุคนธ์บีบลงในโถแก้วและหม้อน้ำ.....	69
32 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์พระราชทานแก่ ประชาชนที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ.....	70
33 เครื่องทรงประจำฤดูหนาว.....	76
34 มงกุฎประจำฤดูหนาว.....	77
35 พระราชอาสน์ข้างฐานชุกชี.....	77
36 สัมภาษณ์ครูป๊อ คงลายทอง.....	133
37 สัมภาษณ์ครูไชยยะ ทางมีศรี.....	133
38 สัมภาษณ์คุณอนันต์ ศรีระอุดม.....	134
39 สัมภาษณ์ ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง.....	134
40 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร.....	135

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
41 พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร.....	135
42 พระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	136
43 พระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	136
44 พระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	136
45 พระมหาสังข์ประจำองค์พระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากร.....	137
46 เทียนห่วงบูชาพระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากร.....	137
47 บริเวณรอบพระอุโบสถก่อนเริ่มพระราชพิธี.....	138
48 บรรยายกาศประชาชนรอเฝ้ารับเสด็จฯ.....	138
49 การฝึกซ้อมก่อนไปปฏิบัติราชการ.....	139
50 บรรยายกาศก่อนตั้งวงปี่พาทย์พิธี.....	139
51 บริเวณศาลาราย 1 สำหรับตั้งวงปี่พาทย์พิธี.....	140
52 ใบมอบหมายงานกลุ่มดุริยางค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	141
53 ใบมอบหมายงานกลุ่มดุริยางค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	142
54 ใบมอบหมายงานกลุ่มดุริยางค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปปางสมาธิรัตนปฏิมากรประจำอุดรธานี.....	143

สารบัญตาราง

	หน้า
1 ตารางแสดงขั้นตอนการบรรเลงวงปี่พาทย์พิธีประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหารีรัตนปฎิมาทั้ง 3 ฤดู	112

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีดนตรีที่แสดงถึงความเจริญของงานทางวัฒนธรรม นับเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองและด้วยความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทย จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรคและสะสมองค์ความรู้ในศาสตร์ทางด้านดนตรี

ดนตรี คือ ศิลปะแขนงหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยใช้เสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดออกมาเป็นทำนอง อารมณ์ของเพลงที่ดำเนินไปตามจินตนาการของนักประพันธ์เพลง ฌองฌัก กุแซง (2551, น. 1) อธิบายว่า ดนตรีนั้นจัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงนาฏศิลป์จะแสดงโดยไม่มีดนตรีไม่ได้แต่ดนตรีจะแสดงโดยไม่มีนาฏศิลป์ได้ ซึ่งดนตรีจะประกอบด้วยทำนองและบทร้อง เป็นองค์ประกอบหลัก ที่ทำให้ผู้ที่ฟังเกิดอารมณ์ต่าง ๆ คือ สนุกสนาน เศร้า รักหวาน โกรธ อารมณ์ ความได้ว่าการแสดงที่มีลักษณะสะท้อนใจต่าง ๆ ดังเช่น การแสดงนาฏศิลป์ โขน ละคร ก็จะต้องอาศัยเสียงดนตรี ส่วนทางประเพณีพิธีกรรมนั้น ปัจจุบันมักจะพบเห็นและได้ยินเสียงดนตรีบรรเลงประกอบขับกล่อมในพิธีต่าง ๆ และนำมาใช้ในเรื่องของพิธีกรรม นับตั้งแต่สังคมในชนชั้นระดับชาวบ้าน บุคคลสามัญชนธรรมดา จนกระทั่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและเป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติ ที่แสดงความเคารพเทิดทูนอย่างสูงเปรียบเป็นศูนย์รวมความมั่งคั่งสำหรับปวงชนชาวไทย

การประกอบพิธีต่าง ๆ เมื่อผู้เป็นองค์ประธานพิธีเป็นพระมหากษัตริย์จะเรียกว่า “พระราชพิธี” อัจฉริยา สงทอง (2548, น. 5) ได้อธิบายว่า

“...พระราชพิธี เป็นงานหลวงสำหรับพระมหากษัตริย์ จัดขึ้นเป็นประจำตามกำหนดการ โดยเป็นพระราชประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล ประการหนึ่งและโดยการพิเศษที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดเป็นงานพระราชพิธีอีกประการหนึ่ง...”

ดังนั้นพระราชพิธี ซึ่งเป็นงานหลวงสำหรับพระมหากษัตริย์ จึงจำแนกได้ 3 วาระ ได้แก่ พิธีตามวาระพิเศษ รัฐพิธี และพระราชพิธีประจำปี อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงพระราชพิธี สังเกตได้ว่ามักเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ และความศรัทธาของประชาชน ที่แสดงถึง

การน้อมน้อมกราบไหว้บูชา อย่างเช่นในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร หรือ “พระแก้วมรกต”

สำนักนายกรัฐมนตรี (2555, น. 143) อธิบายว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรหรือพระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิสักการะบูชาและเป็นศูนย์รวมทางด้านศาสนา ในราชอาณาจักรไทย พระราชพิธีทรงเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เริ่มเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อมให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร แล้วมีพระราชศรัทธาสั่งสร้างเครื่องทรงฤดูร้อนและฤดูฝนถวายเป็นพุทธบูชา แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปลี่ยนเครื่องทรงถวายเป็นราชประเพณีตั้งแต่นั้นมา

อานวย วีรรณ (2555, น. 263) อธิบายว่า การเปลี่ยนเครื่องทรงถวายพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ปีละ 3 ครั้งนั้น เป็นพระราชพิธีสำคัญอีกพระราชพิธีหนึ่ง ที่แสดงถึงความเคารพในพระพุทธปฏิมา อันเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนเครื่องทรงประจำฤดูกาล ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาจึงถือเป็นราชประเพณีสืบมา ขั้นตอนการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็นขั้นตอนตามหมายรับสั่งเป็นการภายใน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง หนึ่งในหน้าที่ที่ระบุในหมายรับสั่งได้กล่าวถึง “การประโคมดุริยางคดนตรี” ที่ประโคมและบรรเลงอยู่ในแต่ละช่วงของพระราชพิธี

วงปี่พาทย์พิธี ถือว่ามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบรรเลงในพระราชพิธีนั้น ผู้บรรเลงจะต้องมีความเข้าใจในพิธีการต่าง ๆ มีบทบาทและหน้าที่เพื่อบรรเลงประกอบให้ขั้นตอนในพระราชพิธีนั้นสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ งานพระราชพิธีทั่วไป มักใช้วงปี่พาทย์เครื่องคู่บรรเลงประโคมในปัจจุบันได้ถอนฆ้องวงเล็กและกลองทัดออกเสีย และมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “วงปี่พาทย์พิธี” ดังเช่นงานพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ที่ใช้วงปี่พาทย์พิธีบรรเลง แต่ในบางพระราชพิธีก็อาจใช้วงปี่พาทย์พิธีเครื่องใหญ่ได้ เป็นต้นว่า ในงานพระราชพิธีบวงสรวงพระสยามเทวาธิราช พิธีถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

จากความสำเร็จและความเป็นมาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เนื่องจากยังไม่มีผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ข้อมูลอย่างชัดเจนมาก่อน ทั้งนี้ยังได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับ มาเป็นหลักฐานทางวิชาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักดนตรีไทย

และผู้ที่ต้องการศึกษาความรู้ ทั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่ควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์ สืบทอด ให้แก่นุชนรุ่นหลังสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร

1.2.2 เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร

1.3 คำถามในการวิจัย

1.3.1 บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากรเป็นอย่างไร

1.3.2 ปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากรเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร โดยลงภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่และปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร ทั้ง 3 ฤดู ประจำปี พ.ศ. 2562 ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.1.1 บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร

1.4.1.2 ปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมโหรีรัตนปฏิมากร

1.4.2 ด้านประชากร

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล โดยการลงภาคสนาม และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง บทบาทหน้าที่และปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร จากผู้ปฏิบัติงานของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และผู้ปฏิบัติของสำนักพระราชวัง

1.4.3 ด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาเพื่อเก็บข้อมูลในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทั้ง 3 ฤดู ในปี พ.ศ. 2562 เท่านั้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นการบันทึกหลักฐานทางดนตรีไทย และการอนุรักษ์ดนตรีไทย ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่แสดงเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีคุณค่าต่อประเทศชาติ ผลจากการเก็บข้อมูลของงานวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่ส่งผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของหน่วยงานที่สนับสนุนงานศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ถือเป็นหลักฐานสำคัญ อีกทั้งเป็นองค์ความรู้ทางด้านวิชาการดนตรีไทยอันทรงคุณค่า ที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมความเป็นไทย ซึ่งเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ควบคู่กับดนตรีไทยให้คงอยู่สืบไปและสามารถใช้เพื่อการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา และบุคคลที่สนใจต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทหน้าที่ หมายถึง ภาระหรือสิ่งที่ต้องทำของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธี ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบรรเลงดนตรีไทยประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ที่มีความเป็นระเบียบแบบแผน และปฏิบัติตามหมายรับสั่งที่ออกโดยสำนักพระราชวัง

ปรากฏการณ์ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร โดยมีความสอดคล้องกันระหว่างวงปีพาทย์พิธีและลำดับขั้นตอนในพระราชพิธีนี้

พระพุทธรูปปางสมาธิ หมายถึง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของราชอาณาจักรไทย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ลักษณะทำด้วยมณีสีเขียว ซึ่งปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

พระราชพิธี หมายถึง งานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดไว้เป็นประจำตามราชประเพณี ซึ่งจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธี ก่อนถึงงาน พระราชพิธีจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีหมายกำหนดการพระราชพิธีที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชกรณียกิจ โดยปกติแล้วต้องมีผู้มีตำแหน่งเฝ้าฯ ในพระราชพิธีดังกล่าว เว้นแต่จะเป็นพระราชพิธีส่วนพระองค์หรือเป็นการภายใน ในปัจจุบันมีพระราชพิธีต่าง ๆ ที่คณะรัฐมนตรีและผู้มีตำแหน่งเฝ้าฯ จะไปเข้าเฝ้าฯ โดยสำนักพระราชวังได้กำหนดตารางวันพระราชพิธีประจำปี ที่บุคคลสำคัญตลอดจนข้าราชการที่มีตำแหน่งเฝ้าฯ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปปางสมาธิ เป็นต้น

วงปีพาทย์พิธี หมายถึง วงปีพาทย์ที่ใช้ในงานพระราชพิธี บรรเลงประกอบตามขั้นตอนในพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นวงปีพาทย์พิธีที่สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้กำหนดชื่อขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ขนาดได้แก่ วงปีพาทย์พิธีเครื่องห้า วงปีพาทย์พิธีเครื่องคู่ และวงปีพาทย์พิธีเครื่องใหญ่ การบรรเลงของวงปีพาทย์พิธีในปัจจุบัน ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธี ตามขั้นตอนในหมายรับสั่งจากสำนักพระราชวัง รวมทั้งบทเพลงที่มีนัยยะแสดงถึงความเชื่อทางศาสนา ให้งานพระราชพิธีนั้น ๆ เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาและสำเร็จด้วยความสมบูรณ์

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง ปรากฏการณ์ของวงปีพายุพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปของพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวงการดนตรีไทย รวมถึงการประมวลความคิดรวบยอดของผู้วิจัย ซึ่งมีส่วนที่สอดคล้องกับท่านผู้รู้ทางด้านดนตรีไทย นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดทางมานุษยวิทยาการดนตรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 ทฤษฎีดนตรีไทย
- 2.1.2 ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของดนตรีพิธีกรรม
- 2.1.3 แนวคิดความเชื่อและพิธีกรรม

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.2.1 พระราชพิธี
- 2.2.2 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร
- 2.2.3 ดนตรีในพระราชพิธี

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง ปรากฏการณ์ของวงปีพายุพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปของพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิด อันประกอบด้วยทฤษฎีทางด้านดนตรีไทย ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของดนตรีพิธีกรรม รวมถึงแนวคิดความเชื่อและพิธีกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ทฤษฎีดนตรีไทย

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2550, น. 22) ได้กล่าวถึงอิทธิพลทางศาสนาต่อดนตรีไทยไว้ในหนังสือปฐมบทดนตรีไทย ว่า ดนตรีคือสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมและโอกาสพิเศษในวาระที่แตกต่างกันออกไป ในสมัยโบราณใช้ดนตรีสำหรับเป็นภาษาพิเศษเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมนุษย์คิดว่าการใช้ภาษาพูดทั่วไปสำหรับการสื่อสารกับบรรดาเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนั้น อาจทำให้ไม่สามารถเข้าใจกันได้ เมื่อไม่มีความเข้าใจบรรดาเทพเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นก็ย่อมไม่คล้อยตามสิ่งที่มนุษย์วอนขอให้สัมฤทธิ์ผลได้ มนุษย์จึงเอาภาษาพูดที่เปล่งเสียงอย่างพิเศษมาใช้สำหรับการอ้อนวอน และสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่เรารู้จักกันว่า “การสวด” นั่นเอง

สมศักดิ์ สร้อยระย้า (2538, น. 1) ได้กล่าวถึง ความหมายของดนตรี ไว้ในหนังสือเครื่องเคาะตี ว่า ดนตรีเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจเบิกบานร่าเริงแจ่มใส ที่ใดมีเสียงดนตรีนั้นจะเต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ปราศจากความวุ่นวายสับสน และยังช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของมนุษย์ได้อีกด้วย มนุษย์สามารถประดิษฐ์เสียงต่าง ๆ ที่เกิดจากธรรมชาติทั้งหลายให้เป็นเสียงดนตรี โดยนำมาเรียบเรียงด้วยความประณีตบรรจง เกิดเป็นเสียงเพลงอันไพเราะที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ของมนุษย์เป็นอย่างมาก สัญชาตญาณการดนตรีมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน แม้แต่ทารกก็ยังพอใจและชอบเสียงเพลง ซึ่งจะเห็นได้จากเพลงเห่กล่อม (CRADLE SONGS) มีด้วยกันทุกชาติทุกภาษา ดนตรียังมีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์ นักการเมือง และทหารก็ยังใช้เพลงเป็นเครื่องปลุกปลอบหรือเร้าใจให้ประชาชนเกิดความรักชาติ บ้านเมือง ผู้ใดก็ตามเมื่อได้ฟังดนตรีแล้วจะได้รับความรื่นเริงบันเทิงใจเหมือนกัน ดนตรีจึงไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ เพลงของชาติใดก็ตามถือว่าเป็นมรดกของโลก การดนตรีจึงขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก จึงกล่าวได้ว่า “ดนตรี คือ ภาษาสากลของชาติ”

เรณู โกศินานนท์ (2540, น. 41) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของดนตรีไทยกับประเพณีไทยและศาสนาไว้ในหนังสือ ดนตรีคือภาษา ว่าดนตรีเป็นของคู่กันกับวัฒนธรรมประเพณี เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อไรที่เรามีสงการประเพณีทำอะไรสักอย่างหนึ่งแล้ว สิ่งที่เราขาดเสียไม่ได้นั้นก็คือน้ำพองประกอบพิธี เช่น ประเพณีโกนจุก เราก็ต้องใช้ดนตรีประกอบพิธีโกนจุกด้วย ถ้าหากไม่ใช่ก็ไม่ผิดอะไร แต่เราจะรู้สึกว่ามันขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป แม้กระทั่งประเพณีการเผาศพเราก็ยังคองต้อง มีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

สุจิตต์ วงศ์เทศ (2542, น. 3-4) ได้อธิบายไว้ในหนังสือร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ ชาวสยาม ว่า ดนตรี เป็นคำเก่าแก่ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต เอกสารโบราณมักใช้ควบคู่กับคำว่า “ดุริยะ” หรือ “ดุริยดนตรี” แต่เป็นกฎหมายเตียรบาลใช้คำว่า “ดนตรี” อย่างหลากหลาย เช่นเรียก วงบรรเลงอย่างหนึ่งซึ่งทำหน้าที่บำเรอถวายงานคู่กับมโหรีว่า “ดนตรี”

เรียกเจ้าพนักงาน ผู้บรรเลงบ่าเรอว่า “ชาวดนตรี” และ หรือ “เสภาดนตรี” เรียกตำแหน่งคนตีกลองมโหระทึกว่า “ขุนดนตรี” เป็นต้น ทุกวันนี้ “ดนตรี” มีความหมายรวมๆ กว้างขวาง เช่น เรียกวงบันลือบรรเลงทุกชนิดว่า “วงดนตรี” เรียกเครื่องมือทำเพลงทุกอย่างว่า “เครื่องดนตรี” และเรียกผู้ทำหน้าที่บันลือบรรเลงเครื่องมือทำเพลงทั้งหมดว่า “นักดนตรี” เป็นต้น

จากทฤษฎีนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ดนตรีคือสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมและโอกาสพิเศษ มนุษย์ใช้ดนตรีสำหรับเป็นภาษาพิเศษเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมนุษย์คิดว่าการใช้ภาษาพูดทั่วไปสำหรับการสื่อสารกับบรรดาเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนั้น อาจทำให้ไม่สามารถเข้าใจกันได้ เมื่อไม่มีความเข้าใจบรรดาเทพเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นก็ย่อมไม่ดลบันดาลสิ่งที่มนุษย์วอนขอให้สัมฤทธิ์ผลได้ ทั้งนี้ดนตรียังมีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์ นักการเมือง แม้แต่การปกครองของระบอบทหารในสมัยก่อนก็ยังใช้เพลงเป็นเครื่องปลุกปลอบหรือเร้าใจให้ประชาชนเกิดความรักชาติบ้านเมือง ผู้ใดก็ตามเมื่อได้ฟังดนตรีแล้วจะได้รับความรื่นเริงบันเทิงใจเหมือนกัน ดนตรีจึงไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ นอกจากนี้ดนตรียังเป็นของคู่กันกับวัฒนธรรมประเพณี เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อไรที่เราจะมีประเพณีทำอะไรสักอย่างหนึ่งแล้ว สิ่งที่ขาดเสียไม่ได้นั้นก็คือ ปี่พาทย์ประกอบในพิธี การบรรเลงดนตรีที่สมบูรณ์ได้ ต้องประกอบไปด้วยวงดนตรี เครื่องดนตรีและนักดนตรี

2.1.2 ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของดนตรีพิธีกรรม

ปัญญา รุ่งเรือง (อ้างถึงใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ, 2552 น. 13) อธิบายว่า ดนตรีทำหน้าที่เป็นสื่อประสานระหว่างจิตของมนุษย์กับจิตของสิ่งที่มองไม่เห็นหรือพลังเหนือธรรมชาติซึ่งมนุษย์เชื่อว่ามีอยู่และสามารถติดต่อได้ด้วยการทำพิธีกรรม บวงสรวง บอกกล่าว แม้กระทั่งขอความช่วยเหลือ โดยมีดนตรีทำหน้าที่เร้าเร้าให้จิตของผู้ทำพิธีจดจ่อ หลุดจากโลกของความเป็นจริงเข้าสู่โลกของสิ่งที่มองไม่เห็น หรือก่อให้เกิดสมาธิเข้าถึงปัญญาได้ในบางสถานการณ์ พิธีกรรมทั้งปวงจึงเกี่ยวเนื่องกับความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งทั้งสิ้น

กรมวิชาการ (2545, น. 47) อธิบายว่า ดนตรีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทหน้าที่มากบ้างน้อยบ้าง พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ดนตรีเป็นเครื่องกล่อมเกล่าจิตใจ เกลี้ยกล่อมและแสดงความยินดี ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในงานพิธีและเทศกาลต่าง ๆ มาแต่โบราณ จึงได้มีการวางระเบียบแบบแผนในการใช้งานทางสังคมไว้อย่างเหมาะสมและชัดเจน ทั้งในแง่ของวงดนตรี บทเพลง และขั้นตอนในการนำไปปฏิบัติเช่นเดียวกับชาติอื่น ๆ

ครูจิระพล น้อยนิธย์ (2563, 29 มีนาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า ดนตรีเป็นงานศิลปะชนิดหนึ่ง เข้าใจว่ามนุษยชาติให้ความสำคัญในด้านความบันเทิงมาแต่อดีตที่ไม่ปรากฏรูปแบบและโครงสร้าง

ที่ชัดเจน ใครใคร่เล่นก็แสดงกัน ใครใคร่ลำนาก็ทำไป บางครั้งก็นำเครื่องดนตรีต่าง ๆ มาร่วมบรรเลง ขับกล่อมในกิจกรรมทั้งมงคลและอวมงคล อาจเป็นเครื่องดนตรีชิ้นเดียวบ้างหลายชิ้นบ้างอันเป็นความตั้งใจและเคยชินทางสังคม ในเวลาต่อมานุษยให้ความสำคัญกับดนตรีก็เพราะพระศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ว่าโดยชาวไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ความเชื่อเรื่องโชคลางภุมิปีศาจและธรรมชาติอันเกิดแต่ความหลังครัทธาที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ และมักอุปถัมภ์ในสังคมไทยอยู่บ่อยครั้งทั้งกลางดีและกลางร้าย เช่น การบนบานขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จนพระแม่โพสพให้ข้าวออกรวงเป็นพวงงามเด่น จึงเชื่อกันว่าเทพเทวดาลับดาลให้เกิดสัมฤทธิ์ผลเรื่องดังกล่าว หรือเครื่องแก้วพลัดตกแตกที่พื้น ก็จะเป็นกลางร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ความผูกพันระหว่างดนตรีศาสนาเริ่มสะท้อนความรู้สึกไปในทางดีงาม มีการสานต่อด้วยการบริหารจัดการดนตรีเป็นหมวดหมู่ อีกทั้งพระมหากษัตริย์ บรมวงศานุวงศ์ เจ้านายขุนนางให้การสนับสนุนและดำรงรักษาไว้ซึ่งพระศาสนา แล้วนำเครื่องดนตรีไทยเช่น วงปี่พาทย์ วงขับไม้ วงกลองสี่ปี่หนึ่ง วงปี่ชวา กลองแขก เข้ามามีบทบาทรับใช้กิจกรรมสำคัญทางศาสนาในพิธีกรรมสามัญชน รัฐพิธีและพระราชพิธี สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระราชพิธี ได้แก่ พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณิรัตน์ปฏิมากร พระราชพิธีตรียัมปวาย พระราชพิธีสมโภชพระเศวตฉัตร พระราชพิธีเสด็จเลียบพระนครทางสถลมารคและชลมารค พระราชพิธีกล่อมพระอุ้ม เหล่านี้เป็นความเชื่อ หลัง ครัทธาที่ชาวไทยสืบทอดกันเป็นชนบประเพณี ปรากฏหลักฐานตราเป็นพระราชบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง ปัจจุบันสำนักการสังคีต กระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานดูแลรับผิดชอบสนองนโยบายและถวายงานแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความจงรักภักดีต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และเทิดทูนในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้สถาพรสืบไป

ดังกล่าวข้างต้น นับเป็นภาระหน้าที่เชิงประจักษ์ของวงดนตรีและนักดนตรี ที่ปรากฏเป็นบทบาทสำคัญในสังคมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันขาดเสียมิได้ และยังคงสืบทอดเจตนารมย์บรมราชประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น

สมเกียรติ หอมยก (2550, น. 20) ได้กล่าวว่า ดนตรีประกอบพระราชพิธีส่วนพระมหากษัตริย์นั้น มีแบบแผนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เริ่มตั้งแต่เมื่อแรกประสูติตามประเพณี จะมีวงดนตรีคอยประโคมว่าประสูติแล้ว และในบางกรณียังมีเพลงเป็นเครื่องแสดงด้วยว่าประสูติเป็นพระราชโอรสหรือพระราชธิดา ต่อจากนั้นไม่ว่าจะแห่กล่อมพระบรรทม ขึ้นพระอุ้ม การสมโภชเดือนพระราชพิธีโสกันต์ เมื่อผนวชเป็นสามเณร ผนวชเป็นพระภิกษุ พระราชพิธีวิาวห่มงคล งานพระเมรุ ก็ล้วนใช้เครื่องดนตรี และวงดนตรีประกอบทั้งสิ้น

ครูป๊อ คงลายทอง (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...บทบาทหน้าที่ของดนตรีพิธีกรรม คือ สิ่งที่เป็นส่วนประกอบอากัปกิริยาของผู้ประกอบพิธี ที่ทำเป็นลำดับขั้นตอน ถ้าเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป เรียกว่า ดนตรีประกอบพิธีกรรม แต่ถ้าเป็นสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านาย จึงเรียกว่า ดนตรีประกอบพระราชพิธี...”

ครูไชยยะ ทางมีศรี (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...ดนตรีพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญ ไว้สำหรับประกอบพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์หรือประกอบพิธีกรรมของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งมีความเป็นขนบธรรมเนียม ความเป็นระเบียบแบบแผน มีขั้นตอนที่ถูกกำหนดวิธีการใช้งานไว้ชัดเจน และมีหน้าที่ทำให้พิธีกรรมนั้น ๆ เกิดความสมบูรณ์...”

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า ดนตรีทำหน้าที่เป็นสื่อประสานระหว่างจิตของมนุษย์กับจิตของสิ่งที่ไม่เห็นหรือพลังเหนือธรรมชาติซึ่งมนุษย์เชื่อว่ามีอยู่และสามารถติดต่อได้ด้วยการทำพิธีกรรม บวงสรวง พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ดนตรีเป็นเครื่องกล่อมเกลาคิดใจ เกลี้ยกล่อมและแสดงความยินดี ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในงานพิธีและเทศกาลต่าง ๆ มาแต่โบราณ จึงได้มีการวางระเบียบแบบแผนในการใช้งานทางสังคมไว้อย่างเหมาะสมและชัดเจนทั้งในแง่ของวงดนตรี บทเพลง และขั้นตอนในการนำไปปฏิบัติ ความผูกพันระหว่างดนตรีศาสนาเริ่มสะท้อนความรู้สึกไปในทางดีงาม มีการสานต่อด้วยการบริหารจัดการดนตรีเป็นหมวดหมู่ อีกทั้งพระมหากษัตริย์ บรมวงศานุวงศ์ เจ้านายขุนนาง ให้การสนับสนุนและดำรงรักษาไว้ซึ่งพระศาสนาแล้วนำเครื่องดนตรีไทยเช่น วงปี่พาทย์ วงขับไม้ วงกลองสี่ปี่หนึ่ง วงปี่ชวา กลองแขก เข้ามามีบทบาทรับใช้กิจกรรมสำคัญทางศาสนาในพิธีกรรมสามัญชน รัฐพิธีและพระราชพิธี สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธี ได้แก่ พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ดนตรีประกอบพระราชพิธีส่วนพระมหากษัตริย์นั้น มีแบบแผนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ดนตรีประกอบพระราชพิธีส่วนพระมหากษัตริย์นั้น มีแบบแผนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ดนตรีพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญไว้สำหรับประกอบพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ หรือประกอบพิธีกรรมของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งมีความเป็นขนบธรรมเนียม ความเป็นระเบียบแบบแผน มีขั้นตอนที่ถูกกำหนดวิธีการใช้งานไว้ชัดเจนและมีหน้าที่ทำให้พิธีกรรมนั้น ๆ เกิดความสมบูรณ์

2.1.3 แนวคิดความเชื่อและพิธีกรรม

วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner, อ้างถึงใน สุริยา สมุทคุปต์, 2539 น. 35) ได้ให้ความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรม หมายถึง “ลำดับที่แน่นอนของกิจกรรม ซึ่งรวมถึง การกระทำ คำพูด และสิ่งของ ที่ถูกจัดขึ้นในสถานที่ที่แน่นอน และจัดขึ้นเพื่อสนองต่อความมุ่งหมายและผลประโยชน์ของผู้ประกอบพิธี”

เดอร์ไคร์ (อ้างถึงใน สุริยา สมุทคุปต์, 2539 น. 38) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรมไว้ว่า ความเชื่อ ทางศาสนา และไสยศาสตร์เป็นระบบความคิดที่เกิดขึ้นกับจิตใจ โดยเฉพาะส่วนพิธีกรรม เป็นการแสดงออกให้ปรากฏทางพฤติกรรมทั้งสองประการนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้และเป็นศูนย์รวมทุกศาสนาและไสยศาสตร์ หากไม่มีความรู้เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์แล้ว ก็ไม่สามารถเข้าใจเข้าใจพิธีกรรมทางศาสนาและไสยศาสตร์ได้ พิธีกรรมในความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์กับพิธีกรรมต่าง ๆ มีสิ่งที่ไม่เหมือนกัน พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงออกตามพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติโดยความสัมพันธ์กับบรรดาสิ่งเคารพเหล่านั้นซึ่งสามารถเข้าถึงได้

สุริยา สมุทคุปต์ (2540, น. 10) บทบาทของประเพณีและพิธีกรรมต่อบุคคล คนเราทำตามประเพณีและพิธีกรรมเพื่อให้เกิดสิ่งดีงามต่อตนเองหรือครอบครัว ประเพณีพิธีกรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในด้านการดำเนินชีวิตและในการทำงาน ประเพณีและพิธีกรรมยังมีบทบาทต่อบุคคลในด้านชี้นำให้เข้าใจ สาระของชีวิต ว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรืออาจจะเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่คาดคิด

จากการศึกษาแนวคิดความเชื่อและพิธีกรรม สรุปได้ว่า พิธีกรรม หมายถึง ลำดับที่แน่นอนของกิจกรรม ซึ่งรวมถึง การกระทำ คำพูด และสิ่งของ ที่ถูกจัดขึ้นในสถานที่ที่แน่นอน และจัดขึ้นเพื่อสนองต่อความมุ่งหมายและผลประโยชน์ของผู้ประกอบพิธี ความเชื่อทางศาสนา และไสยศาสตร์เป็นระบบความคิดที่เกิดขึ้นกับจิตใจ ประเพณีและพิธีกรรมต่อบุคคลนั้นได้ระบุว่าคนเราทำตามประเพณีและพิธีกรรมเพื่อให้เกิดสิ่งดีงามต่อตนเองหรือครอบครัว ประเพณีพิธีกรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในด้านการดำเนินชีวิตและในการทำงาน ซึ่งอาจเหมือนหรือต่างกันไปในแต่ละสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการสะท้อนออกมาในตามพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติโดยความสัมพันธ์กับบรรดาสิ่งเคารพเหล่านั้นซึ่งสามารถเข้าถึงได้

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 พระราชพิธี

พระราชพิธีเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในพระราชสำนัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อของความรู้สึก ความคิด โดยการถ่ายทอดกันมาจนเกิดกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรม และเข้าสู่พระราชสำนัก จนกลายเป็นพระราชพิธี

ในหนังสือศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีจัดพิมพ์ ได้อธิบายว่า

“พระราชพิธี เป็นงานหลวงสำหรับพระมหากษัตริย์จัดขึ้นเป็นประจำตามกำหนดกาลโดยเป็นพระราชประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณกาลประการหนึ่ง และโดยเป็นการพิเศษที่ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเป็นพระราชพิธีอีกประการหนึ่ง พระราชพิธีประการแรกที่กำหนดการที่เวียนมาถึงทุกรอบปี เช่น พระราชพิธีสงกรานต์ พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น เมื่อถึงกำหนดการจะได้ทรงพระโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชประเพณีทุกปี ส่วนงานพระราชพิธีเฉพาะงานและโอกาส เช่น พระราชพิธีสมโภชระวางช้างสำคัญ พระราชพิธีเดือนและขึ้นพระอู่ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระราชพิธีทรงพระอภิเษกสมรส เป็นต้น” (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2540, น. 56)

สำหรับคนไทยสิ่งที่เกิดจากความเชื่อในศาสนา การนำเอาประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้สืบกันมาแต่โบราณกาลมาปฏิบัติจนถือเป็นพิธีกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่า ในปัจจุบันคนไทยได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งเหล่านี้ อยู่ จากการที่ยังคงสืบสานในเรื่องของ ประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เพื่อความเป็นสิริมงคล หรืองานใดใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับศาสนาไม่เพียงแต่ประชาชนเท่านั้น พระราชสำนักไทยยังคงมีความเชื่อและให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาครั้งสมัยอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพิธีกรรมเมื่อมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงเรียกว่าพระราชพิธี

บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 5) อธิบายว่า พระราชพิธี คือ พิธีการที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ตามกำหนดที่เป็นแบบแผนราชประเพณีสืบมาแต่โบราณ หรือการพระราชพิธีที่ทรงพระราชดำริมีพระราชประสงค์ให้จัดทำขึ้น ราชพิธีที่เป็นการประจำตามเทศกาลนั้น ในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 เป็นต้นมา มีความละเอียดในหนังสือพระราชพิธี 12 เดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงอธิบายไว้แล้ว พระราชพิธีต่างๆ เหล่านี้ได้

เปลี่ยนไปตามกาลสมัย ต่อเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้เปลี่ยนระบอบ การปกครองประเทศขึ้นใหม่ มีรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยเป็นหลักในการบริหาร มีนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ โดยในนี้ กิจการใดที่จะต้องทำเป็นงานพิธีของรัฐบาลตลอดจนกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นผู้ดำรงจัดขึ้นจึงเรียก งานนี้ว่า รัฐพิธีทูลขอพระราชทานพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปเป็น องค์ประธานประกอบพิธีหรืออาจจะเป็นนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา รัฐมนตรี ก็แล้วแต่กรณีของ ความสำคัญแห่งงานรัฐพิธีนั้น ๆ เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือนเป็นต้นนอกจากนี้ยังมีอีกคำหนึ่งที่อาจสับสน คือ “ รัฐพิธี ” เป็นงานพิธีที่รัฐบาลได้กำหนดให้จัดขึ้นประจำปีโดยกราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการประกอบพิธีหรือแล้วแต่จะโปรดเกล้า

ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน 14 พิธี ได้แก่

- 1) พระราชกุศลมาฆบูชา
- 2) พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร
- 3) พระราชพิธีบวงสรวงพระสยามเทวาธิราช
- 4) พระราชพิธีสงกรานต์
- 5) พระราชพิธีฉัตรมงคล
- 6) พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
- 7) พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวิสาขบูชา
- 8) พระราชพิธีบำเพ็ญพระราชวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร์ และพระราชกุศลทักษิณานุปทาน พระบรมอัฐิสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
- 9) พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอุปสมบทนาคหลวง
- 10) พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันอาสาฬหบูชาและเทศกาลเข้าพรรษา
- 11) พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน
- 12) พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันปิยมหาราช
- 13) พระราชพิธีจารึกสุพรรณบัฏ
- 14) พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

คุณอนันต์ ศรีระอุดม (2562, 24 ตุลาคม,สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...พระราชพิธี คือ พิธีของพระราชชาติที่ทรงปฏิบัติเป็นอยู่เป็นประจำ ซึ่งในอดีตประมาณรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 มีพระราชพิธีประจำเดือน หรือเรียกว่า พระราชพิธี 12 เดือน ซึ่งทุกพระราชพิธีมักมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ที่เป็นพระราชพิธีที่ต้องกระทำทุก 3 เดือน และเชื่อว่าพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรนั้น มีความศักดิ์สิทธิ์ที่สุด...”

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า พระราชพิธี เป็นงานหลวงสำหรับพระมหากษัตริย์ จัดขึ้นเป็นประจำตามกำหนดกาลโดยเป็นพระราชประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล พระราชพิธีเป็นพิธีของสำนักหลวง ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ประกอบพิธีนั้นๆด้วยพระองค์เอง ในปัจจุบัน มีพระราชพิธีสำคัญที่ปฏิบัติมาแต่โบราณราชประเพณี ทั้งหมด 14 พิธี ซึ่งทุกพระราชพิธีนั้นเกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งสิ้น โดยอย่างยิ่งพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่สำคัญยิ่งต่อบ้านเมือง พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร หมายถึง “พระแก้วมรกต” ที่เป็นพระพุทธรูปประจำพระราชอาณาจักรไทยนั่นเอง

2.2.2 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร หรือที่เรารู้จักกันในชื่อ “พระแก้วมรกต” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองประจำกรุงรัตนโกสินทร์ สร้างขึ้นจากหินสีเขียวมรกต ต่างจากพระพุทธรูปทั่วไปซึ่งจะนิยมสร้างจากวัสดุมีค่าเช่นเงิน ทอง และสำริด ฯลฯ จากตำนานพระแก้วมรกตทำให้ทราบได้ว่าพระแก้วมรกตถูกสร้างขึ้นราว พ.ศ.500 โดยมีพระนาคเสนเถระ วัดโศการาม อินเดีย เป็นผู้สร้างตามคติในขณะนั้นเชื่อว่าศาสนาจักรรุ่งเรืองด้วยรูปจำลองของพระพุทธเจ้า (อนุชิต อนุจิต, 2563)

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อบ้านเมือง สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (ม.ป.ป., น. 18-22) ได้รวบรวมตำนานที่ควรเชื่อถือไว้ว่าเมื่อ พ.ศ. 1677 ฟ้าผ่าเจดีย์องค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงราย (คือที่วัดพระแก้วในปัจจุบัน) ได้ค้นพบพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูปปิดทองคำทับทั่วทั้งองค์ ก็สำคัญว่าเป็นพระพุทธรูปศิลาสามัญ จึงเชิญไปไว้ในวิหารที่ไว้พระพุทธรูปในวัดแห่งหนึ่ง แต่นั้นไป 2 เดือน 3 เดือน ปูนที่ลงรักปิดทองหุ้มทั่วพระองค์นั้น กะเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เจ้าอธิการในอารามนั้นได้เห็นเป็นแก้วสีเขียวงามคือหยกชนิดหนึ่ง จึงแกะต่อออกไปทั้งพระองค์ คนทั้งปวงจึงได้เห็น และทราบความเป็นพระพุทธรูปแก้วที่บังแห่งบริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย หน้าตักกว้าง 48.3 ซม. สูงทั้งสิ้น 66

ชม. คนชาวเชียงรายและเมืองอื่น ๆ ก็พากันไปบูชานมัสการมากมาย ผู้รักษาเมืองจึงได้มีใบบอกลงไปถึง พระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่ ๆ เกณฑ์กระบวนไปรับเสด็จพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรขึ้นหลังช้างแห่มา ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรก็วิ่งต้นไปทางเมืองลำปาง เมื่อหมอควาญเล่าโลมช้างให้สงบแล้วพามาถึงทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ช้างก็ตื่นไปทางนครเมืองลำปางอีก จนภายหลังเมื่อเอาช้างเชื่องรับเสด็จพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรช้างนั้นเมื่อมาถึงที่นั้นก็ตื่นคืบไปที่นครลำปางอีก ด้วยเหตุนี้ท้าวพระยาผู้ไปรับเห็นประหลาด จึงมีใบบอกไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็นับถือผีสงมากนัก จึงวิตกว่าชะรอยผีซึ่งรักษาองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่ก็ยอมให้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรไปประดิษฐานไว้ในเมืองนครลำปาง คนทั้งปวงจึงได้เชิญไปไว้ในวัดที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวายเป็นเมืองนครลำปางถึง 32 ปี และวัดนั้นยังเรียกว่า วัดพระแก้ว มาจนทุกวันนี้ สันนิษฐานว่าคือ วัดพระแก้วดอนเต้า

ครั้น พ.ศ. 2011 พระเจ้าติโลกราชได้ครองเมืองเชียงใหม่แล้ว ดำริว่าเจ้าเมืองเชียงใหม่องค์ล่วงแล้ว ยอมให้พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรไปประดิษฐานอยู่นครลำปางนั้นไม่สมควรเลย ควรจะอาราธนามาไว้ในเมืองเชียงใหม่ ทรงคิดแล้วจึงไปอาราธนาแห่งพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรมาสร้างพระอารามราชกุฎเจดีย์ถวายเป็นแล้วสร้างหอพระแก้วประดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่ และพระเจ้าเชียงใหม่ได้พยายามจะทำพระวิหารที่ไว้พระมหามณีรัตน์ปฏิมากรให้เป็นประสาหมียอดให้สมควรแต่หาสมประสงค์ไม่ อสนีบาตตกลงต้องทำลายยอดที่ตั้งสร้างขึ้นหลายครั้ง จึงได้เชิญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรไว้ในพระวิหาร มีซุ้มจระนำอยู่ในผนังด้านหลังสำหรับตั้งพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรกับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์บูชาต่าง ๆ มีบานปิดดั่งตู้เก็บรักษาไว้ เปิดออกให้คนทั้งปวงนมัสการเป็นคราว ๆ แต่พระมหามณีรัตน์ปฏิมากร ได้ประดิษฐานอยู่เมืองเชียงใหม่มาได้ 84 ปี อย่างไรก็ดีบางตำนานก็กล่าวว่า พระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ในซุ้มทางทิศตะวันออกของเจดีย์หลวง ณ วัดเจดีย์หลวงเมืองเชียงใหม่

ครั้น พ.ศ. 2094 พระเจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมืองในครั้งนั้นชื่อพระเจ้าไชยเชษฐา เป็นบุตรพระเจ้าโพธิสาร ซึ่งเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตหรือประเทศลาว เพราะเหตุเจ้าเชียงใหม่องค์ก่อนได้ยกราชธิดาซึ่งนางยอดคำให้ไปเป็นมเหสีพระเจ้าโพธิสาร จึงมีราชบุตรคือ เจ้าไชยเชษฐาองค์นี้ เมื่อเจ้าไชยเชษฐามีอายุได้ 15 ปี เจ้าเชียงใหม่ผู้เป็นอัยกาธิบดี (ตา) สิ้นชีพ ไม่มีผู้อื่นที่จะรับหน้าที่เจ้าเชียงใหม่ เท้าพระยากับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้งปวงจึงพร้อมกันไปขอเจ้าไชยเชษฐาผู้บุตรใหญ่ของพระเจ้าโพธิสารและเป็นนัดดาของเจ้าเชียงใหม่ขึ้นมาเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ครั้นต่อมาพระเจ้าโพธิสารจึงคิดเกิดเหตุนองของพระเจ้าไชยเชษฐาซึ่งราชสมบัติกัน เสนาบดีกรุงศรีสัตนาคนหุตจึงเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาให้กลับไปยังเมืองหลวงพระบางเพื่อระงับเหตุจลาจล เมื่อเจ้าไชยเชษฐาไปนั้น

ไม่แน่ใจว่าจะเลยอยู่เมืองหลวงพระบางต่อไปหรือจะกลับคืนมายังเมืองเชียงใหม่จึงเชิญพระแก้วมรกตไปด้วย เมื่อพ.ศ. 2095 อ้างว่าจะเชิญไปให้ญาติที่เมืองหลวงพระบางได้นมัสการและบำเพ็ญการกุศล ครั้งพระเจ้าไชยเชษฐาไปถึงเมืองหลวงพระบาง เสนาบดีพร้อมกันเชิญให้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุต พระเจ้าไชยเชษฐาเห็นว่า ทำอย่างอื่นบ้านเมืองจะไม่พินิจจาลง จึงรับครองกรุงศรีสัตนาคนหุตอยู่ ณ เมืองหลวงพระบาง เพิ่มพระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เพราะเหตุที่ครองทั้งประเทศล้านช้างและล้านนาด้วยกัน ฝ่ายช้างเท้าพระยาเมืองเชียงใหม่ไม่พอใจ จะเป็นเมืองขึ้นกรุงศรีสัตนาคนหุตจึงไปเชิญเจ้าเมกุญ ญ เมืองนาย ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าเมืองเชียงใหม่ แต่ก่อนมาครองเมืองเชียงใหม่ก็เกิดรบกับกรุงศรีสัตนาคนหุต พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ไม่สามารถจะปราบปรามเมืองเชียงใหม่ได้จึงคงรักษาพระแก้วมรกตไว้ที่เมืองหลวงพระบางต่อมา 12 ปี

ถึงพ.ศ. 2107 พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองมีอำนาจขึ้น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเห็นว่าตั้งอยู่ที่เมืองหลวงพระบางจะสู้ศึกพม่าไม่ได้ จึงย้ายราชธานีลงไปตั้งอยู่เมืองเวียงจันทน์ เชิญพระแก้วมรกตลงไปด้วย พระแก้วมรกตจึงไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์แต่นั้นมาอีก 214 ปี

ครั้นถึง พ.ศ. 2321 เมื่อรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีเกิดการสงครามขึ้นในระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัตนาคนหุตครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้เป็นจอมพลยกทัพขึ้นไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุต ได้เมืองเวียงจันทน์แล้วเชิญพระแก้วมรกตกับพระบางลงมายังกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีทำการสมโภชแล้วโปรดให้ประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิม ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2325 โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวังเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตครั้งพระอุโบสถสร้างสำเร็จ จึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตแห่มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2327 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระราชดำริสร้างเครื่องทรงถวายสำหรับฤดูร้อนอย่างหนึ่ง ฤดูฝนอย่างหนึ่ง เปลี่ยนทรงตามฤดู

จากการค้นคว้าข้อมูล สรุปได้ว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระแก้วมรกต มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปแก้วที่บัพทั้งแห่งบริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย ทำด้วยหยกสีเขียว หน้าตักกว้าง 48.3 ซม. สูงทั้งสิ้น 66 ซม. พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้เชิญพระแก้วจากพระบางลงมายังกรุงธนบุรี แล้วโปรดให้ประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2325 โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวัง ครั้งพระอุโบสถสร้างสำเร็จ จึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐาน เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2327 ในปัจจุบันพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ได้ประดิษฐานอยู่ ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร และให้มีพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงประจำฤดูกาลในทุก ๆ ปี

1) พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร

พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร เป็นพระราชพิธีที่ปฏิบัติกันมาตามราชประเพณีโบราณ สุภัทรทิศ ดิศกุล, ม.จ. (ม.ป.ป., น. 22) อธิบายว่า พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระแก้วมรกตนั้นกระทำกัน 3 ครั้งต่อหนึ่งปี ในสมัยก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประพรมน้ำพระพุทธมนต์เฉพาะแก่เจ้านายและขุนนางที่เฝ้าอยู่ภายในพระอุโบสถเท่านั้น แต่ในรัชกาลปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาเสด็จพระราชทานแก่ประชาชนที่คอยเฝ้ารอบพระอุโบสถด้วย

กรมศิลปากร (2501, น. 25) อธิบายว่า งานเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามนี้ในหนึ่งปีมี 3 ครั้ง ในวันต้นฤดู คือ วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน 4 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำฤดูร้อน วันแรมค่ำหนึ่งเดือน 8 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำฤดูฝน และวันแรมค่ำหนึ่ง เดือน 12 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำฤดูหนาว

การเปลี่ยนเครื่องทรงถวายพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากรปีละ 3 ครั้งนั้น เป็นพระราชพิธีสำคัญอีกพระราชพิธีหนึ่งที่แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธรูปมหายาน อันเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร ถือเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญที่จะต้องเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปลี่ยนด้วยพระองค์เอง เว้นแต่ทรงมีพระราชกรณียกิจจำเป็นไม่อาจเสด็จฯ ได้ จึงจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวงศ์เสด็จไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

ร.ต.เอกธวัช บุญเพ็ง (2563, 29 มีนาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร เป็นพระราชประเพณีที่กระทำเป็นประจำทุกปี ในหนึ่งปีได้ทำการเปลี่ยนเครื่องทรงประจำฤดูกาลทั้งหมด 3 ครั้ง คือ เปลี่ยนเครื่องทรงฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 4 เปลี่ยนเครื่องทรงฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 และเปลี่ยนเครื่องทรงฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

ตามพระราชพิธีที่กำหนดขึ้นมานั้น ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ลักษณะเครื่องทรงประจำฤดูกาลไว้ว่า

2) ประวัติเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร

แต่ก่อนพระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปที่ไม่มีเครื่องทรง เป็นเพียงหยกชิ้นเดียว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้สร้างเครื่องทรงถวายในฤดูร้อนและฤดูฝน เปลี่ยนทรงตามฤดู ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดสร้างเครื่องทรงฤดูหนาว ถวายเป็นพุทธานุภาพเพิ่มอีกหนึ่งชุด พระพุทธรูปรัตนปฏิมากรจึงมีเครื่องทรงครบ 3 ฤดู ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงทั้งสามฤดูทุกปีมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู ชุดเดิม กรมธนารักษ์ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้นำออกจัดแสดง ณ ศาลาเครื่องราชอิสริยยศและเหรียญกษาปณ์ไทย ภายในพระบรมมหาราชวัง ระหว่างที่รอการผลัดเปลี่ยนตามฤดูกาล ซึ่งเครื่องทรงฯ ทั้ง 3 ฤดูเริ่มมีสภาพชำรุดไปตามกาลเวลา เนื่องจากมีอายุกว่า 200 ปี และในโอกาสฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี สำนักพระราชวังได้ทำการบูรณะซ่อมแซมเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู ในส่วนที่ชำรุด และได้มีการใช้ต่อเนื่องมาโดยตลอด จึงทำให้เครื่องทรงฯ ชำรุดมากขึ้น ต้องทำการซ่อมแซมอีก แต่ด้วยเป็นศิลปโบราณวัตถุที่มีลวดลายที่ละเอียดอ่อนบอบบางและเป็นฝีมือช่างโบราณช่วงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาต่อกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงทำให้ไม่สามารถหาช่างฝีมือมาซ่อมแซมให้เหมือนเดิมได้

กรมธนารักษ์จึงได้ปรึกษากับเลขาธิการพระราชวัง ผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาเห็นว่าควรดำเนินการจัดสร้างเครื่องทรงฯ ชุดใหม่ขึ้นทดแทน เพื่อใช้ประกอบพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงฯ ตามฤดูกาลตามโบราณราชประเพณีและถวายเป็นพุทธานุภาพ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในวโรกาสมหามงคลพระราชพิธีกาญจนาภิเษก จึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้าง โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ดำเนินการได้ เมื่อวันที่ 26 กันยายน พุทธศักราช 2538 การจัดสร้างได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พุทธศักราช 2538 จนแล้วเสร็จในพุทธศักราช 2540 โดยเครื่องทรงฯ ฤดูหนาว ดำเนินการจัดสร้างแล้วเสร็จเป็นอันดับแรก และนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2539 เครื่องทรงฯ ฤดูร้อน ทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พุทธศักราช 2540 และเครื่องทรงฯ ฤดูฝน ทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พุทธศักราช 2540

สำหรับเครื่องทรงฯ ชุดเดิมได้รับการเก็บรักษาไว้เป็นโบราณวัตถุอันล้ำค่า และจัดแสดงอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเครื่องทรงฯ ชุดใหม่ ชุดใดที่มีได้ทรงจะเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ที่ศาลาเครื่องราชอิสริยยศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญกษาปณ์ไทย ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้ประชาชนได้ชื่นชม

3) ส่วนประกอบของเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร

เครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรสำหรับฤดูร้อน เป็นเครื่องต้นอย่างพระมหากษัตริย์ ทำด้วยทองคำลงยา ประดับเพชรและมณีต่าง ๆ มงกุฎที่ทรงเป็นเทริด ยอดประดับเพชรเม็ดใหญ่ เครื่องทรงนี้เปลี่ยนในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 4

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปรัตนปฏิมากรประจำฤดูร้อน

ที่มา : ผู้วิจัย

เครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากรสำหรับฤดูฝน ทรงอย่างห่มดอง ใช้ทองคำทำเป็นกาบจำหลักลายทรงข้าวบิณฑ์ ประดับมณีต่าง ๆ ลักษณะเหมือนผ้าทรงอย่างห่มดอง พระศกศิราภรณ์ทำด้วยทองคำลงยาสีน้ำเงินแก่ ปลายพระเกศาที่เวียนเป็นทักษิณาวรรต ประดับด้วยมณีเม็ดย่อม ๆ ทั่วไป พระรัศมีลงยา เครื่องทรงฤดูนี้เปลี่ยนในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8

ภาพที่ 2 พระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากรประจำฤดูฝน

ที่มา : ผู้วิจัย

เครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรสำหรับฤดูหนาว เครื่องทรงฤดูหนาวชุดนี้เป็นเครื่องทรงที่จัดสร้างขึ้นเมื่อปี 2539 ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เป็นผ้าทรงคลุม แต่ทำด้วยทองคำเป็นหลอดลงยา ลายดอกชิงดวงฝังทับทิม กลีบดอกประกอบจากโกเมน กลางดอกฝังพลอย ชายผ้าคลุมเป็นลายดอกลงยาประดับด้วยมรกตและบุษราคัม ริมขอบด้านนอกฝังเพชร พร้อมสายสร้อยทอง 4 สาย พระศกฝังไพลิน ต้นพระรัศมีฝังเพชร ใช้อัญมณี ในการจัดสร้างเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรฤดูหนาวชุดใหม่รวมทั้งหมด 15,868 เม็ด น้ำหนัก 2,863.44 กะรัต น้ำหนัก 572.68 กรัม น้ำหนักลงยา 27.69 กรัม น้ำหนักทองสุทธี 5,579.50 กรัม รวมน้ำหนักเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรฤดูหนาวชุดใหม่ 6,179.87 กรัม เครื่องทรงฤดูนี้เปลี่ยนในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

ภาพที่ 3 พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรประจำฤดูหนาว

ที่มา : ผู้วิจัย

คุณอนันต์ ศรีระอุดม (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...เครื่องทรงฯ มีทั้งหมด 3 ถู อย่างเช่นถูร้อนเรียกว่า เครื่องต้นพระมหากษัตริย์ มีวิธีการเปลี่ยนเครื่องทรง คือ เมื่อเปลี่ยนเครื่องทรงจากถูหนาวเป็นถูร้อน เจ้าหน้าที่ได้ทำการเปลี่ยนออกทั้งชุด เมื่อถึงถูร้อนเป็นถูฝนก็ยังคงเปลี่ยนออกทั้งชุด แต่เมื่อถึงถูฝนเป็นถูหนาว ไม่มีการเปลี่ยนเครื่องทรงออก หากแต่ได้ห่มคลุมทับเครื่องทรงด้วยเครื่องทรงถูหนาว...”

ร.ต.เอกธวัช บุญเพ็ง (2563, 29 มีนาคม, สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...ลักษณะการเปลี่ยนเครื่องทรง ผู้ที่ทำการเปลี่ยนเครื่องทรง คือเจ้าหน้าที่ของสำนักพระราชวัง เพื่อสะดวกต่อการประกอบพระราชพิธี ก่อนถึงวันเปลี่ยนเครื่องทรง 1 วัน หรือในเช้าวันประกอบพระราชพิธี จะมีเจ้าหน้าที่มาถอดเครื่องทรงประจำถูกาลออก แล้วแต่ทางวัดจะเป็นผู้กำหนด เหลือไว้เพียงมงกุฎที่พระเศียรของพระแก้วมรกต เพื่อไว้ประกอบในพระราชพิธี โดยมีวิธีการเปลี่ยนเริ่มตั้งแต่ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินมาถึงทรงเสด็จไปทูลเกล้าพระแก้วมรกตเพื่อทำการถอดมงกุฎประจำถูกาล มีขั้นตอนที่ 1 คือ เมื่อเสด็จไปถึงแล้ว ทรงถอดมงกุฎประจำถูกาล ส่งให้เจ้าหน้าที่ แล้วทรงรับพระมหาสังข์จากเจ้าหน้าที่เพื่อสรงน้ำพระแก้วมรกต หลังจากนั้นจะใช้ ผ้าชุบน้ำเพื่อทำความสะอาดองค์พระแก้ว ขั้นตอนที่ 2 คือ เมื่อพระองค์ท่านทรงทำความสะอาดพระแก้วมรกตแล้ว ทรงรับมงกุฎประจำถูจากเจ้าหน้าที่เพื่อไปสวมที่พระแก้วมรกต เมื่อทรงสวมเสร็จพระองค์ท่านจึงเสด็จลงมาประกอบพระราชพิธีตามขั้นตอน ส่วนเครื่องทรงฯประจำถูกาล เจ้าหน้าที่ได้เป็นผู้สวมให้องค์พระแก้วมรกต หลังจากเสร็จพระราชพิธีแล้ว...”

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรนั้นกระทำกัน 3 ครั้งต่อหนึ่งปี ตามโบราณราชประเพณีเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา กระทำในวันต้นฤดู คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 4 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำถูร้อน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำถูฝน และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 เปลี่ยนเป็นเครื่องทรงประจำถูหนาว ชุดเครื่องทรงในปัจจุบันมีการซ่อมแซมขึ้นใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

การประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรนั้น ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับพระราชพิธี โดยกล่าวถึง การประโคมเครื่องดุริยางค์หรือดนตรีในพระราชพิธี

2.2.3 ดนตรีในพระราชพิธี

ดนตรีในพระราชพิธีสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด คือดนตรีทางพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและดนตรีพิธีกรรมในราชสำนัก ปัญญา รุ่งเรือง (2546, น. 10) อธิบายว่าการประโคมดนตรีในงานพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งนอกจากเครื่องราชูปโภคแล้ว ดนตรียังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พระราชพิธีมีความสมบูรณ์ ซึ่งการใช้ดนตรีนั้นมีทั้งดนตรีประกอบพระราชพิธีเสด็จเนื่องในวาระต่าง ๆ เสด็จออกว่าราชการหรือประกอบพระราชพิธีที่เกี่ยวกับศาสนา

คณะกรรมการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37 (2552, น. 15) อธิบายว่าดนตรีพิธีกรรมของหลวงมักจะเกี่ยวเนื่องกับศาสนาจะเป็นศาสนาใดก็แล้วแต่สังคมนั้นๆ ถ้าเป็นสังคมชาวพุทธอย่างไทยเรา พิธีหลวงก็เป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนาคือเป็นไปเพื่อสร้างบุญสร้างกุศลละโลก โกรธ หลง ทั้งนี้โดยมีแนวคิดพราหมณ์หรือฮินดูเข้ามาเป็นแนวปฏิบัติ เนื่องจากได้รับลัทธินี้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ที่ไทยสยามไปได้ค้นคว้าวัฒนธรรมของขอม แล้วนำเอานักปราชญ์ราชบัณฑิตและพิธีกรรมจากขอมเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา เริ่มตั้งแต่พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ไปจนถึงพิธีกล่อมช้างสำคัญ กล่อมเศวตฉัตร และขึ้นพระอู่ เป็นต้น และยังใช้กันมาจนทุกวันนี้เครื่องดนตรีที่ใช้ นอกจากจะแบบวงดนตรีแบบฉบับของไทยแล้ว ยังมีเครื่องดนตรีโบราณที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ เช่น กลองมโหระทึก และเครื่องดนตรีที่เชื่อมโยงกับเทพเจ้าซึ่งได้มาจากพราหมณ์ เช่น แตรสังข์ แตรวงอน บัณเฑาะว์ ตลอดจนเครื่องดนตรีจากตะวันตกและเครื่องดนตรีบางชนิดจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แตรฝรั่ง กลองชนะ ปี่ชวา กลองแขก เป็นต้น ส่วนบทเพลงและวงดนตรีก็เป็นไปตามข้อกำหนดในพิธี เป็นต้นว่า วงขับไม้สำหรับกล่อมพระเศวตฉัตร กล่อมช้าง ขึ้นพระอู่ เป็นต้น ส่วนวงปี่พาทย์สำหรับบรรเลงในโอกาสต่าง ๆ เนื่องด้วยพิธีทางพุทธศาสนาเป็นหลัก เช่น พิธีทำขวัญ พิธีแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ปี่กลองชนะใช้ในกระบวนพยุหยาตราและกระบวนแห่พระศพ เป็นต้น

บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 136) อธิบายว่า ดนตรีในพระราชพิธี เป็นเครื่องดนตรีหรือวงดนตรีของไทยที่ใช้บรรเลงประโคมสอดแทรกอยู่ในพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์เป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ดนตรีนี้นับว่าเป็นเครื่องประกอบพระอิสริยยศขององค์พระมหากษัตริย์รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์อีกด้วย ศิลปวัฒนธรรมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ครูโบราณได้สร้างขึ้นเพื่อรับใช้กิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เสียงแห่งดนตรีนั้นช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดความเพลิดเพลินและสร้างความศักดิ์สิทธิ์ ในการประกอบพระราชพิธีตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

จะมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญออกเป็นหมายรับสั่งเป็นภายในสำหรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ในสมัยต่าง ๆ นั้นดนตรีที่ใช้ประกอบพระราชพิธีมีรูปแบบการผสมวงระหว่างวงประโคมเครื่องสูงและวงปี่พาทย์ ดังนี้

2.2.3.1 วงประโคมเครื่องสูง

วงประโคมเครื่องสูง คือ วงดนตรีที่ใช้ประกอบในพระราชพิธีและแสดงถึงพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ตลอดจนถึงขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตามที่ได้มีปรากฏขึ้นนั้น วงประโคมใช้ประโคมในพระราชพิธีต่าง ๆ ที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่ามีการใช้เครื่องประโคมหรือวงประโคมแตกต่างกันไปตามหน้าที่ของพิธีนั้น ในพระราชพิธีแบ่งออกได้เป็น 7 วงดังนี้

1) **วงสังข์แตร** แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ วงสังข์แตร (แบบมีฆ้องชัย) และวงสังข์แตร (แบบไม่มีฆ้องชัย) ประกอบด้วย สังข์ 1 แตรรอง 1 แตรฝรั่ง 4 ใช้ประกอบงานพระราชพิธีทั่วไป โดยปกติวงสังข์แตร มีฆ้องชัยตีขึ้นนำก่อน มีชื่อเรียกปรากฏในหมายกำหนดการว่า “เจ้าพนักงานลั่นฆ้องชัยชาวพนักงานประโคมสังข์แตรดุริยางค์” ฆ้องชัยจะไม่ใช้ในบางพระราชพิธี

ภาพที่ 4 วงประโคมวงสังข์แตร (แบบมีฆ้องชัย)

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 150)

ภาพที่ 5 วงประโคมวงสังข์แตร (แบบไม่มีฆ้องชัย)

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 152)

2) **วงกระทั่งแตรมโหระทึก** ประกอบด้วย มโหระทึก 2 แตรฝรั่ง 4 มีวิธีการประโคม 2 ลักษณะ คือ ประโคมในพระราชพิธีที่มีการ “เสด็จออกมหาสมาคม” และประโคมในงานรัฐพิธีทั่วไป วงกระทั่งแตรมโหระทึกใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์เท่านั้น

ภาพที่ 6 วงกระทั่งแดนมโหระทึกในท่าปฏิบัติ

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 154)

3) วงปี่ชวากลองชนะ ประกอบด้วย ปี่ชวา 1 เปิงมาง 1 กลองชนะ (ตามฐานันดรศักดิ์)
กลองชนะ มี 6 ชนิด ได้แก่ กลองทอง กลองเงิน กลองแดงลายทอง กลองเขียวลายเงิน กลองแดง และ
กลองเขียว จะใช้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

ภาพที่ 7 วงปี่ชวากลองชนะ

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 155)

ภาพที่ 8 กลองชนะทอง-เงิน-แดง-เขียว
ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 156)

4) วงปี่ไฉนกลองชนะ ประกอบด้วยปี่ไฉน 1 เปิงมาง 1 กลองชนะ (ตามฐานันดรศักดิ์) ใช้เฉพาะงานอวมงคลในขบวนพยุหยาตราที่เป็นงานพระบรมศพหรือประกอบประจำพระบรมศพ มีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเหมือนวงปี่ชวากลองชนะทุกอย่าง เพียงแต่เปลี่ยนจากปี่ชวามาใช้ปี่ไฉนแทน

ภาพที่ 9 วงปี่ไฉนกลองชนะและวงสังข์แตร
ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 159)

5) วงปี่ชวากลองแขก ประกอบด้วยปี่ชวา 1 เล้า กลองแขก 2 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ แต่เดิมใช้ประกอบที่เป็นสามัญอยู่ทั่วไป โดยใช้บรรเลงพร้อมวงปี่พาทย์ ต่อมาได้ดัดวงปี่ชวากลองแขกด้วยเหตุที่ว่า ไม่ว่าบรรเลงในงานใดก็ตามวงปี่ชวากลองแขกจะบรรเลงแต่เพลงสรรหม่าเท่านั้น ปัจจุบันวงปี่ชวากลองแขกก็มีบรรเลงบรรเลงอยู่ในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค

ภาพที่ 10 วงปี่ชวากลองแขก

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 169)

6) วงซำปำ ประกอบด้วยผู้ขับลำนำ 1 คน สีซอสามสาย 1 คน และคนไกวบัณเฑาะว์ 1 คน ใช้บรรเลงในงานและพิธีของหลวงที่เป็นงานสมโภชชั้นสูงเท่านั้น เช่น สมโภชพระมหาเศวตฉัตร สมโภชเจ้าฟ้า สมโภชช้างเผือก

ภาพที่ 11 วงซำปำ

ที่มา : บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 171)

2.2.3.2 วงปีพาทย์พิธี

คำว่า “**ปีพาทย์**” หมายถึง วงดนตรีที่มีเครื่องเป่าและเครื่องตีเป็นหลักในการบรรเลง คำว่า “**พิธี**” หมายถึง งานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคล ดังนั้นวงปีพาทย์จึงจัดบรรเลงประกอบพระราชพิธี จึงมีความพิเศษแตกต่างจากการบรรเลงทั่วไป

ไพศาล อินทวงศ์ (2548, น. 73-78) ได้กล่าวถึง ประวัติและวิวัฒนาการของดนตรีไทย ไว้ในหนังสือคลินิกดนตรีไทยว่า ประวัติและวิวัฒนาการดนตรีไทย เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยใด ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดเพียงแต่มีผู้สันนิษฐานและเสนอแนวทัศนะไว้เป็น 2 ประการดังนี้

ทัศนะที่หนึ่ง สันนิษฐานว่า ดนตรีไทยได้แบบอย่างมาจากอินเดีย เนื่องจากอินเดียเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่สำคัญ และได้ไหลบ่าเข้ามามีอิทธิพลต่อประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียอย่างมากมายทั้งทางด้านศาสนา ประเพณี ความเชื่อและศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านดนตรีไทยนั้น การจำแนกเครื่องดนตรีของไทย ได้จำแนกออกเป็นเครื่องตี เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า ซึ่งใกล้เคียงกับลักษณะของเครื่องดนตรีของอินเดียที่กล่าวไว้ใน “คัมภีร์สังคีตรัตนากร” ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ประเภทเช่นกัน คือ **ตะตะ** คือเครื่องดนตรีประเภทมีสาย **สขิระ** คือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า **อะวะนัททะ** หรือ **อาตตะ** คือ เครื่องห่มหนังหรือกลองต่าง ๆ **ฆะนะ** คือ เครื่องสีหรือเครื่องกระทบ บุคคลสำคัญที่เสนอแนวทัศนะนี้ คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพพระบิดาแห่งวงการประวัติศาสตร์ไทย

ทัศนะที่สอง สันนิษฐานว่า ดนตรีไทยเกิดจากความคิดและสติปัญญาของคนไทยเกิดขึ้นมาพร้อมกับคนไทยสมัยตั้งแต่ยังอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากดนตรีเป็นมรดกของมนุษยชาติ ทุกชาติทุกภาษาต่างก็มีดนตรีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนด้วยกันทั้งนั้น ถึงแม้ว่าภายหลังจะมีการรับเอาแบบอย่างดนตรีของต่างชาติเข้ามาก็ตาม แต่ก็เป็นการนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะนิสัยทางดนตรีของคนในชาตินั้น ๆ ไทยเราตั้งแต่สมัยที่ยังอยู่ทางใต้ของประเทศจีนก็คงจะมีชื่อเรียกเป็นคำโดดซึ่งเป็นลักษณะของคำไทยแท้ เช่น เกราะ โกร่ง กรับ ฉาบ ฉิ่ง ปี่ ขลุ่ย ฆ้องและกลอง เป็นต้น ต่อมาเมื่อไทยได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานในแถบแหลมอินโดจีนจึงได้มาพบวัฒนธรรมแบบอินเดีย โดยเฉพาะเครื่องดนตรีอินเดีย ซึ่งชนชาติมอญและเขมรรับไว้ก่อนที่ไทยจะอพยพเข้ามา ด้วยเหตุนี้ชนชาติไทยซึ่งมีนิสัยทางด้านดนตรีอยู่แล้วจึงรับเอาวัฒนธรรมทางดนตรีแบบอินเดียผสมกับแบบมอญและเขมรเข้ามาผสมกับดนตรีที่มาจากแต่เดิมของตน จึงเกิดเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้นอีกได้แก่ พิณ สังข์ ปี่โฉม บัณเฑาะว์ กระจับปี่ และจะเข้ เป็นต้น ต่อมาเมื่อไทยได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหลมอินโดจีนอย่างมั่นคงแล้ว ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในแหลมอินโด

จีน หรือแม้แต่กับประเทศทางตะวันตกบางประเทศที่เข้ามาติดต่อค้าขาย ทำให้ไทยรับเอาเครื่องดนตรีบางอย่างของประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้เล่นในวงดนตรีไทยด้วย เช่น กลองแขก ปี่ชวาของชาว (อินโดนีเซีย) กลองมลายูของมลายู (มาเลเซีย) เปิงมาง ตะโพนมอญ ปี่มอญ และซ้องมอญของมอญ กลองยาวของพม่า ซิม ม้าล่อของจีน กลองมริกัน (กลองของชาวอเมริกา) เปียโน ออร์แกน และไวโอลินของประเทศทางตะวันตก เป็นต้น สำหรับเหตุผลที่ท่านผู้รู้ได้สันนิษฐานเกี่ยวกับการกำเนิดหรือที่มาของดนตรีไทย ตามแนวทศนะข้อนี้ ก็คือ

1) มีนักค้นคว้าทางประวัติศาสตร์จีนผู้หนึ่งได้เสนอหลักฐานว่าทางใต้ของประเทศไทยชื่อว่า ฉ่งหวู่ (Tsaung-wu) และยืนยันว่าพลเมืองแห่งอาณาจักรนี้เป็นผู้มีความสามารถทางด้านศิลปดนตรีอย่างยิ่ง แม้แต่ดนตรีของจีนก็ได้กำเนิดจากอาณาจักรแห่งนี้ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2510, น. 1) ดังปรากฏเครื่องดนตรีจีนชิ้นหนึ่งเป็นกลองจีนเรียก “น่านตังกู่” หมายถึง กลองของชาวไต (คืออาณาจักรไทยโบราณ) ก็มีรูปร่างเหมือนกลองทัดของไทย นอกจากนี้ในสมัยอาณาจักรน่านเจ้าซึ่งเป็นอาณาจักรไทยที่รู้จักกันดี ก็ปรากฏตามประวัติศาสตร์ว่าไทยได้ส่งวงดนตรีไปแสดง ณ ราชสำนักจีน ดังปรากฏชื่อเพลง ๆ หนึ่งว่า “น่านเจ้าจิ้มก้อง” หมายถึง “ชาวไตเข้าเฝ้า” ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าการดนตรีของไทยในสมัยนั้นรุ่งเรืองเป็นอันมากแล้ว จนสามารถส่งออกไปแสดงอวดแขกบ้านแขกเมืองได้ (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2512, น. 161)

2) ชื่อของเครื่องดนตรีไทย ที่เป็นชื่อคำโดด เป็นลักษณะของคำไทยแท้ในภาษาไทย เช่น เกราะ โกร่ง กรับ ฉิ่ง ฉาบ ปี่ ขลุ่ย ซ้อง ซอ และกลอง เป็นต้น แสดงว่าเครื่องดนตรีเหล่านี้เป็นเครื่องดนตรีไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม

3) เครื่องดนตรีที่ไทยได้รับแบบอย่างมาจากต่างชาติ มักมีชื่อเป็นคำในภาษาอื่น เช่น พิณ สังข์ ปี่ฉวน บัณเฑาะว์ และกระจับปี่ เป็นต้น หรือมีชื่อชาติที่เป็นเจ้าของเครื่องดนตรีนั้น ๆ ต่อท้าย เช่น ปี่ชวา กลองแขก กลองมลายู ปี่มอญและตะโพนมอญ เป็นต้น

นอกจากนี้ท่านผู้รู้ตามแนวทศนะในข้อนี้ บางท่านยังสันนิษฐานว่า ดนตรีไทยและดนตรีจีนน่าจะมีกำเนิดมาจากการเอาแบบอย่างซึ่งกันและกัน เพราะไทยกับจีนเคยอยู่ใกล้ชิดกันมาก่อนตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ และแนวทำนองเพลงไทยและเพลงจีนก็มีลักษณะใกล้เคียงกันมากกว่าชาติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับดนตรีอินเดียแล้ว ยิ่งแตกต่างกันมาก จึงเป็นไปได้ที่ไทยได้รับแบบอย่างดนตรีมาจากอินเดีย ส่วนที่ระหว่างไทยกับจีนใครจะเป็นผู้เอาอย่าง ทั้งนี้โดยให้เหตุผลตามข้อ 1 ดังที่กล่าวมาแล้วประการหนึ่งกับอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อพิจารณาถึงเครื่องดนตรีบางชิ้นของจีน ซึ่งมีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับดนตรีไทย คือ ซอฮู้และซอดัวง กล่าวคือซอฮู้ ซึ่งกะโหลกซอ ทำมาจากกะลามะพร้าว และซอดัวง หนังขึ้นหน้าซอทำด้วยหนังงูเหลือมทั้งกะลามะพร้าว และงูเหลือมเป็นพิซ และสัตว์เมืองร้อน (คือดินแดนที่อยู่ในเขตละติจูดต่ำ)

ธนิต อยู่โพธิ์ (2500, น. 91-94) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ เครื่องดนตรีไทย และตำนานการผสมวงมโหรี ปี่พาทย์ และเครื่องสาย ว่า วงปี่พาทย์ของไทยมีมาตั้งแต่โบราณกาล อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ได้พบคำจารึกกล่าวถึงการรื่นเริงสนุกสนานหลังจากทอดกฐิน ในสมัยรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง กล่าวไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า “เมื่อจักเข้ามาเวียงเวียงกันแต่อรุณอุกขุน เพ้าหัวลานดั่งดั่งกลอย ด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณเสียงเลื่อนเสียงขับ” จะแปลความหมายว่า “เสียงประโคมดังครึกครื้นรื่นเริงสนุกสนาน ด้วยเสียงพาทย์ เสียงพิณ และเสียงเลื่อน เสียงขับ” พาทย์ ในที่นี้มีมูลศัพท์มาจาก วท (ธาตุ) แปลว่า “พูดกล่าว” ถ้าประกอบเข้ากับดนตรี ก็แปลว่า บัณเฑาะว์ บรรเลง ประโคม เช่น ฆ้องวงวาทกะ-ผู้นำพิณให้พูด คือผู้บรรเลงพิณ ฆ้องวงวาทกะ-ผู้ทำกองให้พูด คือ ดนตรีกลอง เป็นต้น เพราะฉะนั้น คำว่า วาท วาทย์ จึงใช้กับกิริยาของเครื่องดนตรีได้ครบทุกชนิด ทั้งดีด สี ตี เป่า ยกเว้นการขับร้อง วาทย์ ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ของท่าน พรตมุนีกิติ ในคัมภีร์สังคีตรัตนการของท่านศารังเทพกิติ ในคัมภีร์กามสูตรของท่านวาทสยานกิติ หมายถึงเครื่องดีดสีตีเป่า เช่นเดียวกับคำว่า “วาทิต” ในคำว่า “นัจจ-คีต-วาทิต-วิสุกทสนา เวนมณี” อันเป็นองค์ 1 ใน 8 ของอุโบสถศีล แต่คำนี้ที่ใช้ในภาษาไทย มักนิยมแผลง “ว” เป็น “พ” เป็น พาทย์ หรือ พาท หมายถึงเครื่อง ดีด สี ตี เป่า หรือประโคม หรือบรรเลง และบางแห่งก็ประกอบคำให้รู้ว่าเป็น ประโคม หรือ บรรเลงอะไร เช่น ในประชุมศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 8 กล่าวไว้ว่า “อีกด้วยดูรยพาทพิณ ฆ้องกลองเสียงดับดังดินจักหล่มอันใส” ความหมายของคำว่า “พาทย์” ก็คงหมายถึง ประโคม บรรเลง หรือดี สี ตี เป่า เป็นเช่นเดียวกับในจารึกหลักที่ 1 ที่กล่าวว่า “ด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณ” แต่ในหลักที่ 8 ระบุชัดว่า “ดูรยพาท” ซึ่งในที่นี้คงหมายถึงประโคม หรือบรรเลง ดูรยะ คือเครื่องตี และเครื่องเป่า

คำว่า “ดูรย” จากคำ “ดูรยพาท” ในศิลาจารึกหลักที่ 8 นั้นเป็นคำสันสกฤตแผลง คือ ดูรย แผลงมาจากคำ “ดูรย” หรือ “ดูริย” ในภาษาสันสกฤตถ้ารูปคำเป็น “ดูริย” มีกล่าวถึงคัมภีร์บาลีหลายแห่ง และในคัมภีร์อรรถกถา จำแนก “ดูริย” ไว้ให้เห็นได้ว่าเป็นเครื่องตี และเครื่องเป่า มี 5 ประเภท ดังนี้

- 1) อาตตะ ดูริย ขึงหนังหน้าเดียว เช่น โทน รำมะนา กลองยาว
- 2) วิตตะ ดูริย ขึงหนัง 2 หน้า เช่น กลองทัด บัณเฑาะว์
- 3) อาตตะวิตตะ ดูริย ขึงหนังทั้งตัว เช่น ตะโพน เปิงมาง สองหน้า
- 4) ฆนะ ดูริย ที่เป็นแผ่น เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ ฆ้อง โหม่ง
- 5) สุสิระ ดูริย ที่เป็นรูเป็นโพล่ง เช่น ขลุ่ย ปี่ และสังข์

ดูริย 5 ประเภทนี้ ในอินเดียแต่โบราณกาลมา เขาเลือกคัดประเภทของเครื่องเข้าเล่นรวมวงกันเรียก “ปัญจคิกะดูริย” หรือแผลงเป็นบาลีไทยว่า “ปัญจดูริยางค์” หรือ “เบญจดูริยางค์” ซึ่งเราเรียกเป็นสามัญว่า “ปี่พาทย์เครื่องห้า”

ในหนังสือตำนานละครอิเหนา ตอนว่าด้วยปีพาทย์สำหรับเล่นละคร ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเขียนอธิบายถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวไว้ชัดเจนว่า “เครื่องดุริยางค์ที่เล่นกับละคร เรียกกันเป็นสามัญว่าพิณ พาทย์บ้าง ปีพาทย์บ้าง อันที่จริงคำว่า พินพาทย์ กับ ปีพาทย์ หมายความว่าต่างกัน พินพาทย์ หมายความว่า เครื่องดนตรีอันเป็นเครื่องสำหรับดีดสี เพราะใช้พิณเป็นหลัก ปีพาทย์นั้น หมายความว่า เครื่องดุริยางค์อันเป็นเครื่องเป่า (ใช้ปี่เป็นหลัก) เพราะฉะนั้นเครื่องที่ทำการในการเล่น ละครควรเรียกว่า ปีพาทย์ ความข้อนี้ก็สมควรแบบแผนซึ่งมีมาในรัชกาลที่ 4 เช่นในหมายรับสั่ง ย่อมใช้ว่า ปีพาทย์ทุกแห่ง”

เรณู โกศินานนท์ (2545, น. 71-72) ได้กล่าวถึง วงปีพาทย์ไว้ในหนังสือนาฏดุริยางค์ กับสังคมไทยว่า ปีพาทย์แยกได้ 5 ชนิด คือ ปีพาทย์ไม้นวม ปีพาทย์ไม้แข็ง ปีพาทย์มอญ ปีพาทย์นางหงส์ ปีพาทย์ตึกดำบรรพ์ นอกจากนั้น ยังแยกตามขนาดของวง คือ วงปีพาทย์เครื่องคู่ วงปีพาทย์เครื่องใหญ่ วงปีพาทย์เครื่องห้า ปีพาทย์ที่ใช้ในการสมโภชฉลอง และอื่น ๆ ปีพาทย์ไม้นวม กับปีพาทย์ไม้แข็ง ต่างกันด้วยไม้ตี โดยไม้นวมเป็นไม้ที่หุ้มนวมทำให้เกิดเสียงที่นุ่มนวล ส่วนไม้แข็งเป็นไม้ดีดัก ด้วยเชือกถึงยางรักจึงทำให้แข็ง ทำให้เกิดเสียงดังมาก ทั้งวงปีพาทย์ไม้นวม และปีพาทย์ไม้แข็งจัดเป็น วงลักษณะต่าง ๆ คือ

1) วงปีพาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ใน ระนาดเอก ข้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด รวม 5 ชิ้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้เพิ่มกลองทัดเป็น 2 ลูก ทำให้เกิดเสียงสูงต่ำ (ตม ต้อม) แต่เคยบรรเลงอีกแบบหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยตัดเอาระนาดออก เพราะทรงได้หลักฐานจก แนนพระทัยว่า เดิมไม่มีระนาดเอก จึงมีแต่ ปี่ใน ข้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด (ลูกเดียว) และฉิ่ง จนบัดนี้ยังไม่พบหลักฐานที่ทรงแนพระทัยเช่นนั้น

2) วงปีพาทย์เครื่องคู่ ประกอบด้วย ปี่ใน ปี่นอก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ ข้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบเล็ก จะเห็นได้ว่ามีเครื่องดนตรีเป็นคู่ ๆ ซึ่งผู้ประดิษฐ์ได้จัดสรรอย่างเหมาะสมในเรื่องของเสียงที่จะสอดคล้องประสมประสานกันดี วงปีพาทย์เครื่องคู่เกิดในสมัยรัชกาลที่ 3

3) วงปีพาทย์เครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีเครื่องคู่ทุกอย่างแล้วเพิ่มระนาดเอกเหล็ก หรือระนาดทอง กับระนาดทุ้มเหล็ก ฉาบใหญ่ และโหม่ง สำหรับระนาดทุ้มเหล็กนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงอธิบายว่า “ทุ้มเหล็ก ได้ทราบแน่ชัดทีเดียวว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเพิ่มขึ้น ถ้ายทอดมาจากหีบฝรั่งอย่างเป็นเครื่อง เชี่ยวหีเหล็ก”

มนตรี ตราโมท (2529, น. 90) ได้กล่าวถึง การจัดวงปี่พาทย์การบรรเลงใน พระราชพิธีไว้ว่า

“...สำหรับวงปี่พาทย์นั้น ทำประกอบพระราชพิธี... ตั้งที่พระที่นั่งอมริน
ทรวินิจฉัยก็ดี พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทก็ดี พระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาทก็ดี ใช้วงเครื่องใหญ่ทั้งสิ้น แต่ถ้าเป็นที่วัดพระศรีรัตนศาสดา
ราม มักจะใช้เครื่องคู่ ให้เหมาะแก่สถานที่ ซึ่งโดยมากตั้งวงบรรเลงที่
ศาลารายด้านหน้าพระอุโบสถ...”

แต่เดิมงานพระราชพิธีทั่วไปใช้วงปี่พาทย์เครื่องคู่ ปัจจุบันได้ลดขั้ววงเล็ก มีชื่อเรียกเฉพาะว่า
“วงปี่พาทย์พิธี” ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ปี่ใน 1 เล้า ระนาดเอก 1 ราง ระนาดทุ้ม 1 ราง ข้องวงใหญ่
1 วง ตะโพน 1 ลูก ฉิ่ง 1 คู่

ปัจจุบันวงปี่พาทย์พิธีที่ประกอบด้วย ปี่ใน 1 เล้า ระนาดเอก 1 ราง ระนาดทุ้ม 1 ราง
ข้องวงใหญ่ 1 วง ตะโพน 1 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ จะใช้ในพระราชพิธีทั่วไป แต่ในบางพระราชพิธีได้แก่ พระราช
พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ใช้วงปี่พาทย์พิธี (เครื่องคู่) ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ปี่ใน 1 เล้า
ระนาดเอก 1 ราง ระนาดทุ้ม 1 ราง ข้องวงใหญ่ 1 วง ข้องวงเล็ก 1 วง ตะโพน 1 ลูก กลองทัด 1 คู่
ฉิ่ง 1 คู่ โหม่ง 1 ลูก

วงปี่พาทย์พิธี (เครื่องใหญ่) ใช้ในงานพระราชพิธีบวงสรวงพระสยามเทวาธิราช พิธีถวาย
บังคม พระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐพิธีถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ปี่ใน 1 เล้า ระนาดเอก
1 ราง ระนาดทุ้ม 1 ราง ข้องวงใหญ่ 1 วง ข้องวงเล็ก 1 วง ระนาดเอกเหล็ก 1 ราง ระนาดทุ้มเหล็ก 1 ราง
ตะโพน 1 ลูก กลองทัด 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ โหม่ง 1 ลูก (บุญตา เขียนทองกุล, 2548, น. 160 – 162)

ภาพที่ 12 วงปี่พาทย์พิธี (เครื่องคู่)

ที่มา: บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 162)

ภาพที่ 13 วงปี่พาทย์พิธี (เครื่องใหญ่)

ที่มา: บุญตา เขียนทองกุล (2548, น. 162)

จากการศึกษาดนตรีในพระราชพิธี อธิบายได้ว่า วงประโคมในพระราชพิธีเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งในพบเครื่องดนตรีและเครื่องประโคมเพียง 2 ชิ้น คือ ข้องชัย และบันฑะท้าว คำว่า วงประโคมจะเรียกว่า ดุริยางคดนตรี หรือ พิณพาทย์ “วงปีพาทย์พิธี” เมื่อนำมาประกอบพระราชพิธีสามารถแบ่งออกเป็น 3 วงคือ วงปีพาทย์พิธี (เครื่องห้า) วงปีพาทย์พิธี (เครื่องคู่) วงปีพาทย์พิธี (เครื่องใหญ่) ซึ่งมีการผสมวงเพื่อให้เหมาะสมแก่โอกาสและการนำไปใช้ในพระราชพิธี

2.2.4 เพลงที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธี

บทเพลงที่ใช้ในงานต่าง ๆ ได้ถูกจำแนกไว้หลายประเภท ลักษณะเมื่อกล่าวถึงเพลงที่ใช้ในงานพระราชพิธีอันเป็นมงคลนั้น ได้ถูกกำหนดให้ใช้เพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์และเพลงเรื่อง

คณะกรรมการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37 (2552, น. 39) อธิบายว่า เพลงที่ใช้ประกอบในพระราชพิธี เป็นประเภทเพลงหน้าพาทย์และเพลงเรื่อง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพระราชพิธีที่กระทำอยู่ในเวลานั้น อย่างเช่น พระราชพิธีเททอง พระราชพิธีเปิดอาคาร พระราชพิธีวางศิลาฤกษ์ เพลงที่นำมาบรรเลงนิยมบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีประจำ เช่น เพลงข้าบรรเลงเมื่อองค์ประธานเสด็จถึง ทรงจุดธูปเทียน หรือเพลงสาธุการจะบรรเลงเมื่อทรงจุดธูปเทียนบูชา บวงสรวง สังเวยเทพยดา หรือพระสงฆ์ขึ้นเทศน์ เพลงกราวรำ จะบรรเลงเมื่อเสร็จพิธีสังเวยกลับเป็นต้น

สำหรับในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปตามพิธีกรรม เพลงที่นำมาใช้ล้วนมีนัยยะสำคัญที่ครุฑท่านได้กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างของเพลง ดังเช่น

เพลงสาธุการ เป็นเพลงหน้าพาทย์ เมื่อนำไปใช้ในพระราชพิธี หรือ พิธีกรรมต่าง ๆ ก็แสดงถึงการน้อมไหว้บูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

เพลงเรื่องเวียนเทียน เป็นเพลงเรื่อง เมื่อนำไปใช้ในพระราชพิธี หรือ พิธีกรรมต่าง ๆ ก็แสดงให้เห็นถึงการสมโภชเมื่อเสร็จพิธีกรรม

สำหรับเพลงที่ใช้ประกอบพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปตามพิธีกรรม มีเพลงสำคัญดังนี้

1) เพลงสาธุการ เป็นเพลงหน้าพาทย์ขั้นต้นที่มีอยู่ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอาภักภิกขิยา หมายถึง การเคารพบูชาพระพุทธรูป หรืออยู่ในช่วงการจุดธูปเทียน เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งเพลงสาธุการเป็นเพลงที่จะต้องนำมาใช้ทุกครั้ง ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ (2557, น. 689) ได้กล่าวว่า “เพลงสาธุการ เป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองหนึ่ง เป็นเพลงแรกในชุดโหมโรงเย็น อัตราขึ้นเดียว สมัยก่อนนิยมตีฉิ่งกำกับจังหวะขึ้นเดียว บางท่านเรียกกำหนดว่าเป็นอัตรา 2 ชั้น เพลงสาธุการมีบทบาทสำคัญทั้งในงานพระราชพิธีและพิธีของประชาชนทั่วไป ในวัฒนธรรมดนตรีของไทย ใช้เพลงสาธุการเป็นเพลงแรก

ฝึกหัดซ้อมวงใหญ่ก่อนที่จะเรียนเพลงอื่น ๆ โดยผู้เรียนต้องผ่านการครอบหรือยกครู โดยวิธีที่ครูจับมือศิษย์ดีทำนองเริ่มต้นเพลงสาธการ 3 ครั้ง ทำนองทางฆ้องเพลงสาธการเป็นลูกฆ้องอิสระที่เอื้ออำนวยให้นักดนตรี แสดงภูมิปัญญา สร้างสรรค์ พัฒนาทำนองและการใช้มือฆ้อง เพลงสาธการมีความหมายถึงการน้อมกายน้อมใจ แสดงความคารวะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งพระรัตนตรัย ทวงเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ และบูรพาจารย์ ทั้งปวง โอกาสที่ใช้เพลงสาธการมีหลายลักษณะ คือ ประกอบการขึ้นธรรมมาสน์เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ ประธานในพิธีจุตูปเทียบบูชาพระรัตนตรัย ใช้เมื่อเริ่มกระทำการมงคลต่าง ๆ ใช้ประกอบทำรำนานาศิลป์ในบทของผู้สูงศักดิ์ ผู้ทรงศีล มีฤทธิ เทวดา พระ นาง ยักษ์ นอกจากนี้ยังใช้เป็นเพลงประจำกัณฑ์เทศน์มหาชาติ”

2) เพลงลงสร เป็นเพลงมโนคลที่นักดนตรีไทยจะรู้โดยทั่วกันว่า เพลงลงสรนี้เป็นเพลงที่ใช้สำหรับประกอบอาภักิรียาของการสรงน้ำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชา ฦณรงค์ชัย ปฎิกรัษต์ (2557, น. 611) ได้อธิบายว่า “เพลงลงสรเป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองหนึ่ง ใช้ประกอบพิธีเกี่ยวกับการทำความสะอาดด้วยน้ำ เช่น การสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำเทวดา การอาบน้ำเจ้านาคภายหลังการปลงฦม ในการแสดงโขนละคร ใช้บรรเลง ตอนตัวละครอาบน้ำ ในพิธีไหว้ครู เพลงลงสบบรรเลงขณะเชิญเทวรูปมาสรงแล้วเจิมจุณ”

ครูไชยยะ ทางมีศรี (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“...เพลงลงสรที่ใช้ใน พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณัฎฐิรตนปฎิมากร มีชื่อเพลงที่เรียกว่า เพลงลงสร ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงที่ใช้ในปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย เพลงลงสร และเพลงลงสรสุหร่าย แบ่งได้คือ การนำท่ายเพลงมาขึ้นและตามด้วยท่อน 1 ท่อน 2 เมื่อบรรเลงครบแล้ว จึงเปลี่ยนเป็นลงสรสุหร่าย ซึ่งโดยมากมักเรียกว่า ท่อน 3 ของเพลงลงสร...”

กิตติศักดิ์ อยู่สุข (2562, 12 พฤศจิกายน, สัมภาษณ์) อธิบายว่า

“...เพลงลงสรที่ใช้ในพระราชพิธีมีวิธีการบรรเลงโดยทั่วไป ลักษณะของเพลงทั้งการขึ้น หรือว่าส่งทำนอง ระนาดเป็นผู้ที่บอก เพลงลงสรที่ใช้ในพระราชพิธีมีเพลงลงสร และลงสรสุหร่าย เมื่อบรรเลงครบแล้วแต่ยังไม่เสร็จพิธี จึงวนกลับมาเริ่มต้นที่ เพลงลงสรใหม่...”

3) เพลงเรื่องทำขวัญ เป็นเพลงมโนคลใช้สำหรับการเวียนเทียนในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณัฎฐิรตนปฎิมากร ฦณรงค์ชัย ปฎิกรัษต์ (2557, น. 311) ได้ให้ความหมายของเพลงเรื่องทำขวัญไว้ว่า

1) เพลงตับ ประเภทเรื่องทำนองเก่าสมัยอยุธยา เป็นตำราฉบับหอพระสมุดฯ ใช้ลายมือเขียนครั้งรัชกาล ที่ 3 มี 7 เพลง คือ เพลงมอญแปลง สรรเสริญพระจันทร์ มหาชัย มโนราห์โอด รำโค เहरา และหงส์ใช้ดอกบัว

2) เพลงเรื่อง เรียกเพลงเรื่องทำขวัญหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เพลงเรื่องเวียนเทียน ใช้บรรเลงประกอบพิธีทำขวัญต่าง ๆ เช่น ทำขวัญเปเล หากเป็นพระราชพิธีเรียก ขึ้นพระอยู่ ทำขวัญนาค ทำขวัญข้าว เป็นต้น พิธีเหล่านี้ประกอบด้วยบายศรี แว่นสำหรับเวียนเทียน การทำพิธีจะมีผู้ชำนาญการเป็นผู้สาธยายกล่าวอัญเชิญเทพ ยายและปลุกปลอบเรียกขวัญหรืออาจจะมีการสาธยายสั่งสอน เมื่อได้ฤกษ์เวียนเทียนญาติมิตรจะนั่งล้อมวงส่งแว่นเวียนเทียนเป็นทักษิณาวรรต ปีพาทย์บรรเลงเพลงประกอบเพลงเรื่องทำขวัญมีทั้งสิ้น 16 เพลง คือ เพลงนางนาค มหาฤกษ์ มหากาล สังข์เล็ก มหาชัย ดอกไม้ไทร ดอกไม้ไพร ดอกไม้ร่วง พัดชา บ้าบ่น คูบ้าบ่น เคียงบ้าบ่น มโนห์ราโอด ตันกราวนำ กราวรำ และดับคว้นเทียน” ซึ่งข้อมูลที่ได้อ้างอิง มีลักษณะคล้ายคลึงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

ครูบ๊อบ คงลายทอง (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“...การเวียนเทียนมีมาตั้งแต่โบราณที่สืบทอดกันมาจนได้เข้ามาถึงในพระราชพิธี ซึ่งต้องมีการจัดระเบียบ ตั้งแต่การดูฤกษ์ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล การเวียนเทียนนั้น ทำเพื่อเฉลิมฉลองหรือเป็นการสมโภชให้ทราบว่าพิธีการนั้น ได้เสร็จสมบูรณ์ตามกระบวนการแล้ว ฉะนั้นลักษณะของเพลงที่ใช้ในการเวียนเทียนจึงเป็นเพลงมงคลที่น่าเอามาร้อยเรียงกัน ตั้งแต่เพลงนางนาค ถึงเพลงประกาศเพตรา...”

เพลงที่นำมาใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรนี้ กำหนดขึ้นมาตามหมายกำหนดการที่มีความเป็นระเบียบแบบแผน ลักษณะการใช้เพลงมีความแน่นอน มีการนำมาใช้ตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งทุกเพลงล้วนแต่มีความเป็นสิริมงคล การใช้เพลงบ่งบอกถึงหน้าที่ในการดำเนินพิธีกรรมในของแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

เพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงวางพวงมาลัยช้ายขวา สักการะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎประจำฤดูกาลออกจากพระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร แล้วส่งให้เจ้าพนักงานภูษามาลา

ภาพที่ 14 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงถอดมงกุฎประจำฤดูกาล

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

เพลงลงทรง ใช้บรรเลงประกอบในกรณีที่ทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำองค์พระพุทธมหายานรัตนปฎิมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคันธที่พระอังสาซ้ายขวา พระพุทธมหายานรัตนปฎิมากร ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรงพระสุคันธที่อังสาซ้ายขวาพระพุทธมหายานรัตนปฎิมากร ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ชับตามองค์พระพุทธมหายานรัตนปฎิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎประจำฤดูกาลจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธมหายานรัตนปฎิมากร

ภาพที่ 15 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงสรงน้ำพระพุทธมหายานรัตนปฎิมากร

ที่มา : Arthip Pinsupar

เสร็จแล้วเสด็จฯ ลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับองค์พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแล้วนั้น ชุบน้ำพระสุคนธ์ในโอแก้ว แล้วทรงบีบลงในโอแก้วและหม้อม้า เสร็จแล้วเสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระทงดอกไม้จากเจ้าพนักงานภูษามาลา วางบนพานหน้าฐานชุกชี แล้วทรงจุดธูปเทียนห้วงบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์และพระพุทธเลิศหล้านภาไลย เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบแล้วประทับพระราชอาสน์

เพลงเรื่องทำขวัญ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่ยกพระพุทธรูปออกแห่เวียนเทียน และส่งให้ข้าราชการที่มาร่วมในพระราชพิธีเวียนเทียน 3 รอบเพื่อสมโภชพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร และเจิมที่ฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

จากการศึกษาเพลงที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธี อธิบายได้ว่า เพลงที่นำมาใช้ในพระราชพิธีนั้น เป็นเพลงหน้าพาทย์และเพลงเรื่อง ซึ่งเพลงทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อนำมาใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธี แบ่งหน้าที่ได้คือ เพลงหน้าพาทย์ใช้บรรเลงเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนเพลงเรื่องใช้บรรเลงประกอบพิธีสมโภช สำหรับเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีทั้งหมด 3 เพลง คือ เพลงสาธุการ เพลงลงทรง และเพลงเรื่องทำขวัญ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จกกฤษณ์ วัฒนากุล (2560, น. 17) ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานองระนาดทุ้ม เพลงฉิ่งพระฉั่นเข้าในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมหาปรมมหาราชภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร กล่าวว่า ดนตรีในพระราชพิธี ใช้ประโคมในพระราชพิธีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ในสมัยสุโขทัยพบทั้งเครื่องดนตรีและวงประโคมได้แก่ ข้องชัย บัณเฑาะว์ วงประโคมใช้คำว่า ดุริยางคดนตรี หรือ พิณพาทย์ ในสมัยอยุธยาพบทั้งเครื่องดนตรีและวงประโคมเหมือนสมัยสุโขทัย แต่มีเครื่องดนตรีที่เพิ่มขึ้นอันได้แก่ กลองอินทเกร์ มโหระทึก ส่วนวงประโคมที่เพิ่มมาจากสุโขทัยได้แก่ วงปี่ชวา กลองแขก สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีหลักฐานชัดเจนในการจัดวงประโคมพบว่า วงแตงสังข์ วงกระทั่งแตรมโหระทึก วงพิณพาทย์หรือวงปี่พาทย์ วงปี่ชวากลองชนะ วงปี่ฆ้องกลองชนะ วงปี่ชวากลองแขก วงขับไม้และวงมโหรี

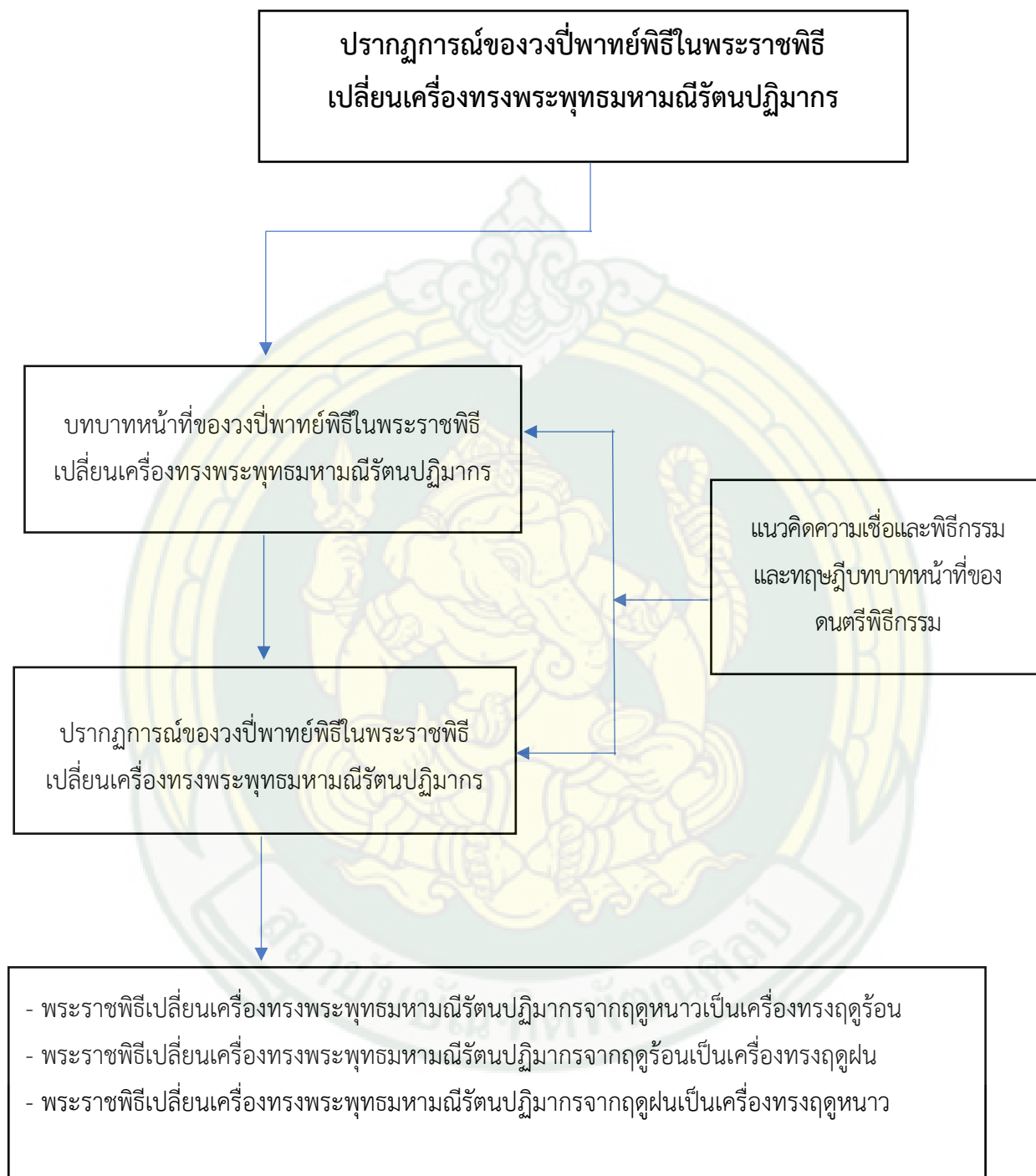
ชัยยะ หินอ่อน (2549, น. 99-100) ทำการศึกษาเรื่อง ดนตรีในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ตราธิราชเจ้าของไทย ตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ทรงประกอบพระราชพิธี ตามพระราชประเพณีต่าง ๆ สืบมาทุก ๆ พระองค์ และก็ดูเหมือนจะกล่าวได้ว่า

งานพระราชพิธีทั้งหลายนั้น ไม่ว่าจะทรงกระทำด้วยพระองค์เองหรือพระราชทานให้ผู้อื่นกระทำให้แทนนั้น จะมีมีงานใดเลยที่จะขาดการประโคมด้วยดุริยางคดนตรี เพราะเสียงการประโคมของดนตรีปี่พาทย์นี้เป็นเครื่องกระตุ้นให้บังเกิดความรู้สึกตื่นตัว และบันดาลใจให้รวมจุดอยู่ในพิธีที่จะกระทำ ด้วยเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีไม่ว่าจะเป็นพระราชพิธีสมโภชเดือนขึ้นพระอู่หรือในพระราชพิธีใดก็ตาม จะต้องเลือกให้มีความหมายถูกต้องกับกรณีในพระราชพิธีนั้น ๆ และเมื่อได้บรรเลงเพลงที่ประกอบพระราชพิธีเหล่านี้หรือกลั่นแล้วนั้น ได้ผลตามประสงค์แล้ว ก็จะใช้ยึดถือเป็นแบบแผนปฏิบัติบัญญัติสืบต่อมา

ภัทระ คมขำ (2558, น. 154-155) ทำการศึกษาเรื่อง ดนตรีพระราชพิธีสิบสองเดือนตามวาระที่ปรากฏในปฏิทินหลวง กล่าวว่า ปรากฏวงดนตรี 2 ประเภท คือวงเครื่องประโคมและวงปี่พาทย์พระราชพิธีโดยทั้ง 2 วงมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันและแยกตัวออกจากกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพระราชพิธีวงเครื่องประโคมแบ่งออกเป็น 2 วงได้แก่ วงพระสวาคีล 1 และวงพระสวาคเ็น 2 ซึ่งอยู่ในกำกับดูแลของกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง สำหรับวงปี่พาทย์พระราชพิธี อยู่ในกำกับของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร บทเพลงที่ใช้สำหรับวงเครื่องประโคมได้แก่ เพลงสำหรับบทเพลงออกขุนนาง และเพลงส่งเสด็จ ส่วนปี่พาทย์พระราชพิธีมีบทเพลงที่ใช้อยู่เป็นประจำคือ เพลงช้า เพลงสาธุการและเพลงกราวรำ นอกจากนี้ยังมีเพลงลงทรงและเพลงเรื่องเวียนเทียนในบางพระราชพิธีด้วย สำหรับท่วงทำนองเพลงจะใช้เฉพาะส่วนต้นเพลงสั้น ๆ เท่านั้น โดยใช้ไปตามขั้นตอนของพระราชพิธีไม่บรรเลงเต็มเพลง

จากการหาข้อมูลในด้านวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ดนตรีในพระราชพิธีเป็นดนตรีที่ใช้ประโคมในพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ในวงดนตรีสามารถจำแนกออกมาได้ 2 วง คือ วงประโคมของงานเครื่องสูง ซึ่งอยู่ในส่วนของการรับผิดชอบโดยงานเครื่องสูง กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง และวงปี่พาทย์พิธี อยู่ในส่วนรับผิดชอบโดยกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ทั้งนี้เมื่อมีงานพระราชพิธีวงประโคมทั้ง 2 นี้ จะทำหน้าที่ประโคมควบคู่กันไปทุกงาน

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 16 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ตามขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และนำเสนอ

3.1 บุคคลผู้ให้ข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากรทั้ง 3 ถู ประจําปี 2562 อีกทั้งยังเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย

1) ครูปั๊ม คงลายทอง	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
ประเภทดนตรีไทย
2) ครูไชยยะ ทางมีศรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบรรเลงในวงปี่พาทย์พิธี

1) นายกิตติศักดิ์ อยู่สุข	ดุริยางคศิลปินอาวุโส กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
2) นายวรศิลป์ สังข์ชัย	ดุริยางคศิลปินชำนาญงาน กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
3) นายสุรราช ใหญ่สูงเนิน	ดุริยางคศิลปินชำนาญงาน กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
4) นายพิเชฏ โยธี	ดุริยางคศิลปินปฏิบัติงาน กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
6) นายภูริชย์ พึ่งสัตย์	ดุริยางคศิลปินอาวุโส กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

3.1.3 นักวิชาการดนตรีไทย

1) นางบุญตา เขียนทองกุล	หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักการสังคีต
กรมศิลปากร |
|-------------------------|---|

3.1.4 กลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1) ร.ต.เอกธวัช บุญเพ็ง	เจ้าหน้าที่งานในพระองค์ ฝ่ายราชูปโภค
กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง
2) นายอนันต์ ศรีระอุดม	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สังกัดฝ่ายเครื่องสูง
และกลองชนะ กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง
3) นายจุมพล จ้านงธรรม	เจ้าหน้าที่เครื่องดนตรีไทย กลุ่มดุริยางค์ไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บบันทึกหลักฐานดังนี้

- แบบสัมภาษณ์/แนวคำถามในการทำวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

3.3.1 ข้อมูลจากการบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล
การศึกษาทำนองเพลงทั้ง 3 ฤดู ดังนี้

3.3.1.1 เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน
ปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน

3.3.1.2 เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน
ปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน

3.3.1.3 เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน
ปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

3.3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
วงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู ได้แก่

3.3.2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย

3.3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบรรเลงในวงปี่พาทย์พืธี

3.3.2.3 นักวิชาการดนตรีไทย

3.3.2.4 กลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ จำแนกข้อมูล บันทึกประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาเรียบเรียงและตรวจสอบ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปตามพิธีกรรมนั้นถูกต้องหรือไม่ มีการตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยของสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและเพลงที่ใช้ประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปตามพิธีกรรม

3.5 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเรื่องปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปตามพิธีกรรม ตามรูปแบบและข้อกำหนดของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3.5.1 บทนำ

3.5.2 การทบทวนวรรณกรรม

3.5.3 ระเบียบวิธีวิจัย

3.5.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องปรากฏการณ์ของวงปีพათย์พีธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากรในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงปีพათย์พีธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากรและปรากฏการณ์ของวงปีพათย์พีธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากร ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวัตถุประสงค์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

4.1 บทบาทหน้าที่ของวงปีพათย์พีธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากร

- 4.1.1 ด้านความเชื่อ ความศรัทธา
- 4.1.2 ด้านประเพณี
- 4.1.3 ด้านศิลปะ
- 4.1.4 ด้านการบรรเลง

4.2 ปรากฏการณ์ของวงปีพათย์พีธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากร

- 4.2.1 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน
- 4.2.2 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน
- 4.2.3 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

4.1 บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร

พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นพระราชพิธีหลวงหรือพระราชพิธีแห่งพระราชสำนักที่พระมหากษัตริย์ทรงถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นราชธานีมีทั้งหมด 3 ถู คือ ถูร้อน ถูฝนและถุหนาว โดยเชื่อกันว่าเป็นพระราชพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ยิ่งความผาสุก ความร่มเย็นแก่พระมหากษัตริย์และพสกนิกรของสยามชาติ ทั้งจัดปิดป่าสิ่งไม่ดีไม่งามต่าง ๆ ออกไป ขอจงมีแต่สิ่งอันเป็นมงคลและความเจริญรุ่งเรืองเข้ามาสู่ประเทศชาติ ความผูกพันอันขาดเสียมิได้กับพระราชพิธีนี้ คือ ดนตรี ปราษฎ์ทางดนตรีและผู้รู้ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาให้ความสำคัญกับภารกิจในพระราชพิธีกันมาอย่างต่อเนื่อง ดังพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ถู ที่นอกจากวงประโคมไตรสังข์ ช้องชัย ยังปรากฏวงปีพาทยบรรเลงประกอบในพระราชพิธีด้วย บทบาทหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์สำหรับพระราชพิธีนี้ด้วย 3 ขั้นตอนและยังคงรักษาเป็นพระราชประเพณีสืบทอดตามความเชื่อจวบจนปัจจุบันสมัย โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทยพิธีในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.1.1 ด้านความเชื่อ ความศรัทธา

การบรรเลงประกอบพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธาในศาสนา เชื่อกันว่าเสียงอันเกิดแต่การปฏิบัติของดนตรี บังเกิดเป็นมนต์หลังของเทพอารักษ์ ได้ทรงประทานทิพยดนตรีมายังมวลมนุษยโลก เพื่อเป็นสิริมงคลและขออำนาจบารมีส่งความสำเร็จลุล่วงด้วยดีหามีอุปสรรคไม่ เครื่องดนตรีที่ใช้ประโคมในพระราชพิธีนั้น มีความสำคัญในด้านความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เสียงที่เกิดขึ้นจากเสียงดนตรีเพื่อบอกสัญญาณที่เป็นเวลา ดังที่ครูบ๊อบ คงลายทอง (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“....ช้องชัยนั้น เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงให้เห็นความเป็นสิริมงคล และใช้ส่งสัญญาณในการนับรอบของการเวียนเทียนเพื่อสมโภชพระแก้วมรกต...”

ภาพที่ 17 ลักษณะของฆ้องชัย

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

หรือแม้แต่เสียงที่เกิดจากการกระทบมโหระทึก ที่อยู่ภายในพระอุโบสถ จะใช้เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ทรงเสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานในพระราชพิธีเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่ามโหระทึก ใช้เพียงกับพระมหากษัตริย์เท่านั้น จากการสัมภาษณ์คุณอนันต์ ศรีระอุดม (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“...เครื่องดนตรีที่เปรียบเสมือนความเชื่อ คือ เสียงของมโหระทึก ที่กระทบอยู่ภายในพระอุโบสถ เป็นเครื่องแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ เสียงของวงประโคม แตรสังข์ เป็นเครื่องแสดงถึงลาภ ยศ และเสียงของวงปี่พาทย์พิธีที่เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นสิริมงคล...”

ภาพที่ 18 มโหระทึกภายในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

รวมถึงการบรรเลงวงปี่พาทย์พืธี เป็นบทบาทหน้าที่ที่ผู้รู้ทางดนตรีได้กำหนดวงดนตรีไว้โดยเฉพาะ เช่น วงปี่พาทย์พืธีเครื่องห้า วงปี่พาทย์พืธีเครื่องคู่ วงปี่พาทย์พืธีเครื่องใหญ่ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามความเหมาะสมกับหมายรับสั่งฯ ในแต่ละงาน รวมถึงความกลมไสในบวรพระพุทธศาสนา แห่งวิถีทาง และเป็นปัจจัยเพิ่มเติมสร้างคุณภาพชีวิตพุทธศาสนิกชน เกิดความสมเหตุสมผลที่กระทำลงไป นั่นคือความผูกพันด้วยแรงศรัทธาที่ต้องมีดนตรีรองรับกิจกรรมทางศาสนาเพื่อการทำงานได้อย่างราบรื่นที่ไม่ใช่เป็นความเชื่อที่มลาย ซึ่งความศรัทธานี้เป็นคุณสมบัติและสรรพสิ่งที่ควรคู่กันมาแต่บรรพ์

4.1.2 ด้านประเพณี

ปัจจุบันสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เสมือนกรมมหรสพเมื่อครั้งอดีตสมัยเป็นหน่วยงานกองพระราชพิธีที่สนองรับใช้ใต้พระยุคลบาทเสมอมา เมื่อถึงกำหนดพระราชพิธีสำคัญใด ๆ จะมีหมายรับสั่งให้พนักงานดนตรีของหน่วยงานนี้ไปปฏิบัติหน้าที่ในพระราชพิธีนั้น ๆ อย่างเคร่งครัดและสมบูรณ์ตามพระราชประเพณีที่มีมา จึงเป็นบทบาทและมีหน้าที่รับผิดชอบของวงปี่พาทย์พืธี สำนักการสังคีต กรมศิลปากร โดยตรง โดยวงปี่พาทย์พืธีของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร มีทั้งหมด 5 วง แต่ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า วงปี่พาทย์พืธีที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ถู ใช้เพียง 3 วง ไปบรรเลงตามฤดูกาล ได้แก่

1) พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน รับผิดชอบโดย นักดนตรีวง 2 ประกอบด้วย

1. นายมารุต มาเจริญ	ตำแหน่ง	หัวหน้าวง
2. นายพรชัย ตรีเนตร	ตำแหน่ง	ปี่ใน
3. นายภูริชัย พึ่งสัตย์	ตำแหน่ง	ระนาดเอก
4. นายถาวร ภาสตา	ตำแหน่ง	ระนาดทุ้ม
5. นายพงศ์พันธ์ เพชรทอง	ตำแหน่ง	ฆ้องวงใหญ่
6. นายนิรันดร์ หรุ่นทะเล	ตำแหน่ง	ตะโพน
7. นางอารมณ พลอยหิรัญ	ตำแหน่ง	ฉิ่ง

2) พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน รับผิดชอบโดยนักดนตรีวง 4 ประกอบด้วย

1. นายยุทธนา ชิตท้วม	ตำแหน่ง	หัวหน้าวง
2. นายสุรศักดิ์ กิ่งไทร	ตำแหน่ง	ปี่ใน
3. นายภูริชัย พึ่งสัตย์	ตำแหน่ง	ระนาดเอก
4. นายสุรสิทธิ์ เขาสถิตย์	ตำแหน่ง	ระนาดทุ้ม
5. นายโสรัฐ ม่วงท้วม	ตำแหน่ง	ฆ้องวงใหญ่
6. นายพิเชษฐ์ โยธี	ตำแหน่ง	ตะโพน
7. นายประยงค์ ทองคำ	ตำแหน่ง	ฉิ่ง

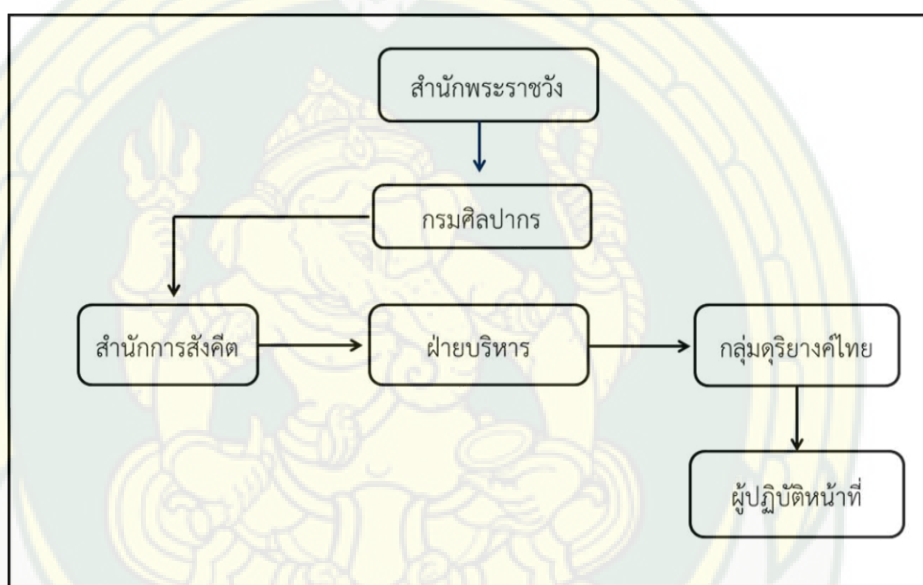
3) พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว รับผิดชอบโดย นักดนตรีวง 5 ประกอบด้วย

1. นายกิตติศักดิ์ อยู่สุข	ตำแหน่ง	หัวหน้าวง
2. นายสุราษ ใหญ่สูงเนิน	ตำแหน่ง	ปี่ใน
3. นายอชิร เทพรักษา	ตำแหน่ง	ระนาดเอก
4. นายวรศิลป์ สังข์ชัย	ตำแหน่ง	ระนาดทุ้ม
5. นางอัญชิษฐา บุญเพ็ง	ตำแหน่ง	ฆ้องวงใหญ่
6. นายจตุพร ดำนิล	ตำแหน่ง	ตะโพน
7. นางสาวเจริญศรี แยมสุวรรณ	ตำแหน่ง	ฉิ่ง

ในแต่ละฤดูกาลนั้น สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ต้องปฏิบัติตามหมายรับสั่ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูไชยยะ ทางมีศรี (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“...การรับหมายรับสั่งนั้นเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากรโดยผู้อำนวยการ สำนักการสังคีต ซึ่งมีหน้าที่รับหมายมาจากสำนักพระราชวัง เมื่อรับหมายมาแล้ว จึงได้มอบมายังกลุ่มดุริยางค์ไทย เพื่อปฏิบัติตามหมาย เป็นการปฏิบัติหน้าที่ ระบบราชการที่เป็นไปตามขั้นตอน...”

ผู้วิจัยได้ทำแผนผังเพื่อแสดงตัวอย่างไว้ดังนี้

ภาพที่ 19 ขั้นตอนตามหมายรับสั่ง

ที่มา : ผู้วิจัย

4.1.2.1 ลักษณะการแต่งกายของผู้บรรเลง

เมื่อได้รับหมายรับสั่งจากสำนักพระราชวังแล้ว ผู้ที่เข้าร่วมในพระราชพิธี ต้องศึกษาข้อมูลจากหมายฯ ให้ถ่องแท้ ตั้งแต่วัน เวลา สถานที่ และการแต่งกาย จากการเก็บข้อมูลในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู การแต่งกายของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในวงปี่พาทย์พิธีเป็นเครื่องแบบปกติขาว ประกอบด้วยดังนี้

1. เสื้อคอตั้งสีขาวแขนยาว กางเกงขาขาวสีขาว ถุงเท้าดำและสวมรองเท้าหุ้มส้นสีดำ
2. อินทธรณู

3. กระดุมทองกลมรูปครุฑ
 4. ติดเครื่องหมายสังกัดที่คอเสื้อทั้งสองข้าง
 5. ประดับแพรแถบย่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ ที่อกเสื้อ
- เหนือกระเป๋าด้านซ้าย

ภาพที่ 20 ตัวอย่างการแต่งกายเครื่องแบบปกติขาว

ที่มา : นายสุกร อิมวงศ์

4.1.3 ด้านศิลปะ

ดนตรี เป็นงานศิลปะว่าด้วย สุนทรีย์ บทเพลง ทำนอง จังหวะ วิธีการบรรเลง บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีนัยหนึ่งคือบทเพลง จากการสัมภาษณ์ครูปัป คงลายทอง (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า

“...บทเพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นเพลงหน้าพาทย์ และเพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ได้แก่ เพลงสาธุการ และเพลงกราวรำ ส่วนเพลงเรื่องได้แก่ เพลงเรื่องทำขวัญ หรือเพลงเรื่องเวียนเทียน...”

สันนิษฐานว่านายมนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจเพลงในพระราชพิธีอันเป็นมงคลนี้
อันประกอบด้วย

เพลงสาธุการ หมายถึง การเคารพกราบไหว้บูชาพระรัตนตรัย เทพเทวา ครูบา
อาจารย์ ให้มาเป็นมิ่งขวัญมงคลกาล ณ มณฑลพระราชพิธีอันศักดิ์สิทธิ์

เพลงลงสรง หมายถึง การสรงน้ำ อาบน้ำ พรมน้ำ หรือทรงพระสุหร่ายแด่พระพุท
มหามณีรัตนปฏิมากรก่อนเปลี่ยนเครื่องทรงตามฤดูกาลโดยพระมหากษัตริย์เท่านั้น เพื่อให้ทราบว่ถึงเวลา
เปลี่ยนผ่านฤดูหนึ่งไปสู่อีกฤดูหนึ่งด้วยพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงฯ

เพลงเรื่องทำขวัญ หมายถึง บทเพลงจำนวนหนึ่งซึ่งสังคีตจารย์ได้นำมาร้อยเรียงเข้าไว้เป็น
เรื่องเดียวกันและให้ชื่อตามกิริยาว่า “เรื่องทำขวัญ หรือ เรื่องเวียนเทียน” อันบ่งบอกถึงความเป็นสิริสวัสดิ
พิพัฒน์ยิ่ง ซึ่งในพระราชพิธีนี้ จะเพียบพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์น้อยใหญ่ และบรรดาข้าราชการ
ระดับสูงเข้าร่วมสนองรอบาทอย่างครบครันโดยมีพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นองค์ประธานในพระราชพิธี
จากการสัมภาษณ์ครูไชยยะ ทางมีศรี (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า

“...เพลงเรื่องทำขวัญ ของสำนักการสังคีต ที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธี
เปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทมหามณีรัตนปฏิมากรนั้นประกอบด้วยกันทั้งหมด 15
เพลง ดังนี้ เพลงนางนาค เพลงมหาฤกษ์ เพลงมหากาล เพลงสังข์น้อย เพลงมหาชัย
เพลงดอกไม้ไทร เพลงดอกไม้ไพร เพลงพัฒนา เพลงบ่าบน เพลงคู่บ่าบน เพลงเคียง
บ่าบน เพลงต้นกราวรำ เพลงกราวรำ เพลงปลายกราวรำ และเพลงประภาสเมตรา

4.1.4 ด้านการบรรเลง

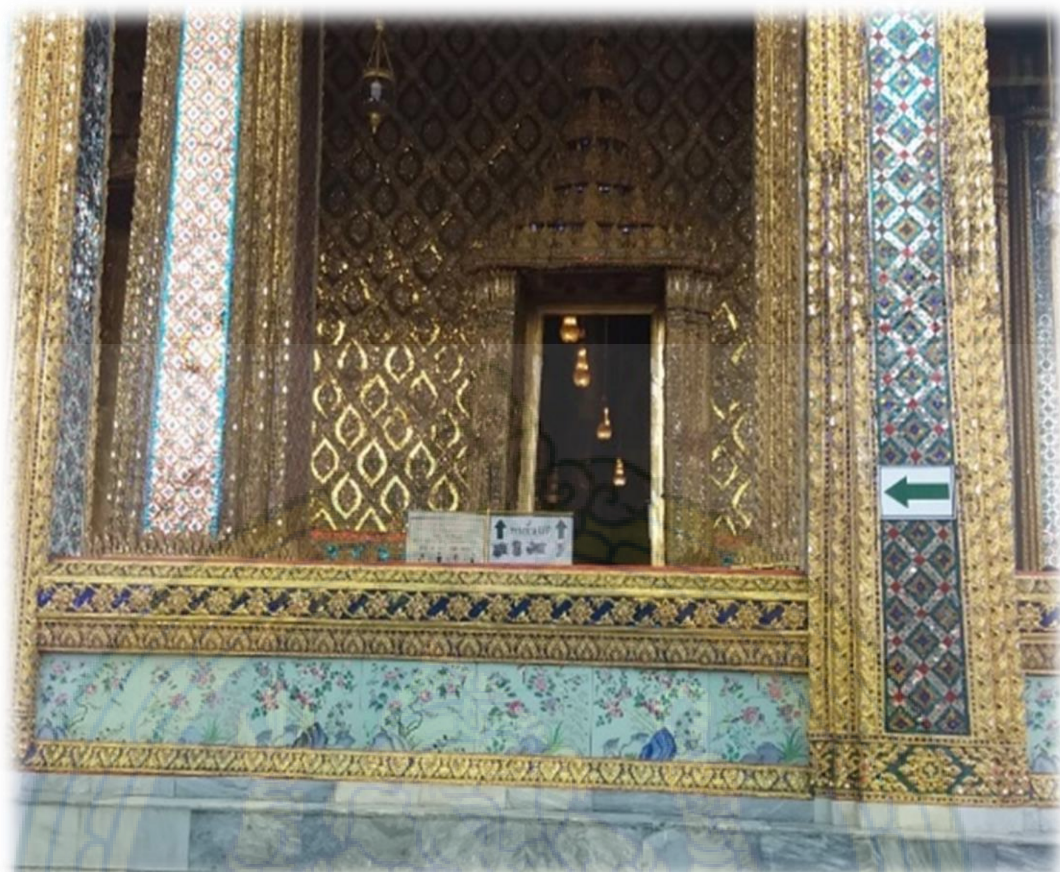
การบรรเลงวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทมหามณีรัตน
ปฏิมากรนั้น นักดนตรีต้องใช้ความสุขุมรอบคอบในการบรรเลงเพลงอย่างระมัดระวังเป็นที่สุด เพราะเมื่อ
เกิดข้อผิดพลาดจะเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งกับพระราชพิธี เช่น แนวทางการบรรเลงที่ต้องรวบรวมสมาธิ
สติ สัมปชัญญะ ให้ได้บรรลุลักษณะขลัง การขึ้น-ลงดนตรี เร็วไป ช้าไป ผิดขั้นตอน และหรือไม่เข้าใจ
บริบทศิลปะดนตรีกับพระราชพิธี ฉะนั้นพึงสำนึกเสมอว่า เป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อหน้าพระที่นั่ง

จากการสัมภาษณ์ครูไชยยะ ทางมีศรี (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า

“...การบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธี เป็นจารีตที่ได้กำหนดไว้โดยการสืบทอดต่อกัน มาตั้งแต่โบราณ การใช้รูปแบบที่มีมาจากเดิม รูปแบบการบรรเลงที่ใช้กับพระราชพิธีนี้ ต้องมีความส่ำรวมทั้งการบรรเลงทำนองเพลง ทั้งแนวการบรรเลง และอาทิกับกิริยาที่สงบ เยือกเย็น เพลงที่บรรเลงนั้น ๆ จะไม่มีลูกสะบัด ขยี้ แนวเพลงที่ใช้ต้องไม่เร็วเกินไป เป็น แนวที่เรียกว่า ส่ำรวม คือ ส่ำรวมด้วยการใช้กลอน ส่ำรวมด้วยการใช้แนวในรูปแบบของ การบรรเลงเพลง...”

การบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู มีความสัมพันธ์กันระหว่างวงปี่พาทย์พืธีของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรและ วงประโคมแตรสังข์ของสำนักพระราชวัง จากการสัมภาษณ์ร.ต.เอกธวัช บุญเพ็ง (2563, 24 มิถุนายน, สัมภาษณ์) ได้อธิบายขั้นตอนการบรรเลงไว้ดังนี้

“... ขั้นตอนที่ 1 เป็นการบรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ขึ้นเฝ้าฯ ไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎออกจาก พระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ขั้นตอนปฏิบัติ คือ เมื่อวงประโคมแตรสังข์และวงปี่พาทย์พืธี ได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ลั่นฆ้องชัยขึ้น 1 ครั้ง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าสังข์เริ่มเป่าสังข์ 1 ลมหายใจ จากนั้นเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าแตรฝรั่งจึงเป่าเป็นทำนองเพลงหนึ่งที่เรียกว่า “เพลงสำหรับบท” ในขณะเดียวกันนั้น นักดนตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรเลงในวงปี่พาทย์พืธีก็เริ่มบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อเจ้าพนักงานประโคม ปฏิบัติเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง เหลือเพียงวงปี่พาทย์พืธีต้องบรรเลง เรื่อยไปจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงถอดมงกุฎออกจากพระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เจ้าพนักงานสำนักพระราชวังจึงให้สัญญาณเพื่อเปลี่ยนเพลง

ภาพที่ 21 บริเวณประตูพระอุโบสถสำหรับส่งสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการบรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสรงพระสุคันธที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมณฑปรัตนปฐมากร จากนั้นพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ เพชรน้อย และน้ำสังข์นครให้กับพระบรมวงศานุวงศ์ (ตามลำดับชั้น) ที่ตามเสด็จฯ แล้วทรงพระสุหร่าย น้ำพระพุทธรูปที่สรงพระพุทธรูปมณฑปรัตนปฐมากรแก่ข้าราชการที่เฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ ส่วนขั้นตอนในขณะนี้เพียงวงปีพาทย์พิธีที่บรรเลงเพลงลงสรเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 3 เป็นพิธีพราหมณ์เรียกว่า “พิธีเวียนเทียน” เป็นการบรรเลงประกอบใน ขณะที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียน เวียนเทียนครบ 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธรูปมณฑปรัตนปฐมากร ขั้นตอนปฏิบัติ คือ เมื่อวงประโคมแตรสังข์ได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติหน้าที่เหมือนขั้นตอนที่ 1 เมื่อเจ้าพนักงานประโคมเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง ส่วนเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ต้องคอยลั่นฆ้องชัยทุกครั้งเมื่อจบการเวียนเทียนในรอบที่ 1 รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ส่วนวงปีพาทย์พิธีบรรเลงเพลง “เรื่องทำขวัญ” เรื่อยไปจนพิธีเวียนเทียนครบ 3 รอบ...”

จากการสัมภาษณ์คุณอนันต์ ศรีระอุดม (2562, 24 ตุลาคม,สัมภาษณ์) ได้อธิบายว่า

“...ทำนองเพลงที่ประโคนโดยวงดนตรีสังข์ มีชื่อเรียกว่า “เพลงสำหรับบท”

ลักษณะการเป่ามีเสียง 6 เสียง และมี 5 ตัวโน้ต โดยเสียงที่ซ้ำกัน ได้แก่ เสียง โด สูง

และโด ต่ำ ไม่มีความแน่นอนของเสียง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งลมของแตรตัวแรก...”

ทำนองเพลงสำหรับบท

----	--- ฟ	----	--- ฟ	--- ล	--- ซ	--- ฟ	----
----	--- ฟ	--- ซ	--- ฟ	--- ล	--- ซ	----	----
--- ฟ	--- ล	--- ซ	--- ฟ	--- ซ	--- ฟ	----	----
--- ฟ	--- ฟ	--- ล	--- ซ	--- ฟ	--- ล	--- ซ	----
--- ซ	- ดี - ล	- ซ - ฟ	----	--- ด	--- ร	--- ฟ	----

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธนิรันดรปฏิมากร พบว่า บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธนิรันดรปฏิมากร จำแนกได้ 4 ด้าน ดังนี้

ด้านความเชื่อ ความศรัทธา พบว่า การบรรเลงประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธนิรันดรปฏิมากร เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธาในศาสนา เชื่อกันว่าเสียงอันเกิดแต่การปฏิบัติของวงปี่พาทย์พืธี บังเกิดเป็นมนต์ลึงของเทพอารักษ์ส่งความสำเร็จลุล่วงด้วยดีไม่มีอุปสรรคไม่

ด้านประเพณี พบว่า สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านดนตรีตามหมายรับสั่งในพระราชพิธีนั้น ๆ อย่างเคร่งครัดและสมบูรณ์ ตามราชประเพณีที่มีมา โดยต้องศึกษาข้อมูลจากหมายฯ ให้่องแท้ ตั้งแต่วัน เวลา สถานที่ และการแต่งกาย การปฏิบัติเช่นนี้คือ ประเพณีที่ปฏิบัติมาแต่โบราณกาล

ด้านศิลปะ พบว่า ดนตรี เป็นงานศิลปะว่าด้วย สุนทรีย์ บทเพลง ทำนอง จังหวะ วิธีการบรรเลง บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธนิรันดรปฏิมากร อีกนัยหนึ่งคือบทเพลง สันนิษฐานว่านายมนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจุเพลงในพระราชพิธีอันเป็นมงคลนี้ อันประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงลงสรง และเพลงเรื่องทำขวัญ

ด้านการบรรเลง พบว่า การบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธี ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธนิรันดรปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู มีความสัมพันธ์กันระหว่างวงปี่พาทย์พืธีของสำนักการ

สังคีต กรมศิลปากร และวงประโคมแต้รังข์ของสำนักพระราชวัง ในการประโคมผู้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติตามขั้นตอนในพระราชพิธีตามที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อวงประโคมแต้รังข์และวงปี่พาทย์พิธีได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ลั่นฆ้องชัยขึ้น 1 ครั้ง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าสังข์เริ่มเป่าสังข์ 1 ลมหายใจ จากนั้นเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าแต้รังข์จึงเป่าเป็นทำนองเพลงหนึ่งที่เรียกว่า “เพลงสำหรับบท” ในขณะเดียวกันนั้นนักดนตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรเลงในวงปี่พาทย์พิธีก็เริ่มบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อเจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง เหลือเพียงวงปี่พาทย์พิธีต้องบรรเลงเรื่อยไป ขั้นตอนที่ 2 มีเพียงวงปี่พาทย์พิธีที่บรรเลงเพลงลงสรเท่านั้น ขั้นตอนที่ 3 เมื่อวงประโคมแต้รังข์ได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเหมือนขั้นตอนที่ 1 เมื่อเจ้าพนักงานประโคมเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง ส่วนเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ต้องคอยลั่นทุกครั้งเมื่อจบการเวียนเทียนในรอบที่ 1 รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ส่วนวงปี่พาทย์พิธีได้บรรเลงเพลง “เรื่องทำขวัญ” เรื่อยไปจนพิธีเวียนเทียนครบ 3 รอบ

4.2 ปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นพระราชพิธีที่สำคัญต่อชาติบ้านเมือง มีบทบาทสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบมาตั้งแต่ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องทรงฯ ถวายเป็นพุทธบูชาตามฤดูกาล ใน 1 ปี มี 3 ฤดู มีลำดับขั้นตอนที่ใช้ประกอบในพระราชพิธี ดังนี้

4.2.1 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน

วัน เดือน ปี วันพฤหัสบดีที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2562 ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 4

เวลา 17.00 น

สถานที่ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระราชกิจ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร (พระอิสริยยศในขณะนั้น) เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อนถวายพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ภาพที่ 22 เครื่องทรงประจำฤดูร้อน

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ เสด็จฯ ไปด้านหลังฐานชุกชี ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา

ทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรงพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎประจำฤดูร้อนจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร ทรงคม

ภาพที่ 23 มงกุฎประจำฤดูร้อน

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคนธ์ในโถแก้ว แล้วทรงบีบลงในโถแก้วและหม้อน้ำเสร็จแล้ว

ภาพที่ 24 เครื่องสร้างสำหรับประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร
(ผ้าขาว พระมหาสังข์เพชรน้อย สังข์นคร โถแก้ว หม้อน้ำทอง หม้อน้ำนม)

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพานหน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห้วงบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงคม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับพระมหาสังข์เพชรน้อยแล้วสร้างที่พระเศียรพระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวายพระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สร้างพระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากรแก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร แล้ว

ภาพที่ 25 โต๊ะบายศรีแก้ว เงิน ทอง สำหรับประกอบพิธีออกแว่นเวียนเทียน ในพระราชพิธีเปลี่ยน
เครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ ทรงรับการถวายความเคารพ
ของผู้ที่มาเฝ้าฯ เสด็จออกจากพระอุโบสถ ทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สร้างพระพุทธรูปหามณี
รัตน์ปฏิมากรแก่ประชาชนที่มาเฝ้าฯ (เอกธวัช บุญเพ็ง 2563, 24 มิถุนายน, สัมภาษณ์)

รูปแบบวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรจากฤดู
หนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน

รูปแบบของวงปีพาทย์พิธี ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

1. ปี่ใน เป็นเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง มีหน้าที่ เป็นประธานของวง มีการ
ดำเนินทำนองหลัก หรือทำนองเฉพาะ บางช่วงทำนองเป่าโหมหวน
2. ระนาดเอก เป็นเครื่องดำเนินทำนอง มีหน้าที่ เป็นผู้นำวง
3. ระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดำเนินทำนอง มีหน้าที่ บรรเลงสอดแทรกไปกับทำนองหลัก
4. ซอวงใหญ่ เป็นเครื่องดำเนินทำนอง มีหน้าที่ เป็นหลักของวง
5. ตะโพน เป็นเครื่องกำกับจังหวะหน้าทับ มีหน้าที่ เพื่อกำกับจังหวะหน้าทับ
หลักของเพลง
6. ฉิ่ง เป็นเครื่องประกอบจังหวะ มีหน้าที่ เพื่อใช้กำกับจังหวะย่อยของเพลง

จากการสัมภาษณ์ครูปั๊ม คงลายทอง (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้อธิบายว่า

“...รูปแบบการตั้งวงปี่พาทย์พิธีคล้ายวงปี่พาทย์เครื่องห้า แต่ตัดกลอง
หัตถ์ออกเพราะในพระราชพิธีนี้ไม่มีเพลงที่ใช้กลองหัตถ์ ยังประหยัดเนื้อที่สำหรับ
ชนเครื่องดนตรีมาอีกด้วย...”

ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งของวงปี่พาทย์พิธีสำหรับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณี
รัตนปฏิมากร มีดังนี้

ภาพที่ 26 ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งของวงปี่พาทย์พิธี

ที่มา : ผู้วิจัย

สถานที่สำหรับตั้งวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร
จากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน

คือ ศาลาราย 1

จากการสัมภาษณ์คุณอนันต์ ศรีระอุดม (2562, 24 ตุลาคม, สัมภาษณ์) ได้อธิบายว่า

“...ศาลาราย เป็นศาลาขนาดเล็กครอบพระอุโบสถ ตั้งอยู่บริเวณนอก
กำแพงแก้ว มีทั้งหมด 12 หลัง ในสมัยก่อนมีไว้สำหรับให้พระสนม นางใน นั่ง
พักเพื่อรอเข้าเฝ้าฯ สำหรับการตั้งวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง
พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรนั้น จะใช้ศาลาราย 1 ที่อยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ
เพียงศาลาเดียว...”

ภาพที่ 27 ศาลาราย 1 สำหรับตั้งวงปีพาทย์พิธี

ที่มา : ผู้วิจัย

ข้อกำหนดเบื้องต้นในการบันทึกโน้ต

1. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกและนำเสนอเป็นโน้ตระบบตัวอักษรไทย ซึ่งเป็นอักษรย่อ 7 ตัว โดยใช้แทนเสียงตัวโน้ตต่อไปนี้

- ร เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง เร ต่ำ
- ม เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง มี ต่ำ
- ฟ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ฟา ต่ำ
- ซ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ซอล ต่ำ
- ล เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ลา ต่ำ
- ท เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ที ต่ำ
- ด เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง โด
- ร เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง เร
- ม เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง มี
- ฟ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ฟา
- ซ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ซอล

- ล เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ลา
- ท เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง ที
- ดํ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง โด สูง
- รี เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง เร สูง
- มํ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียง สูง

* หมายเหตุ โน้ตที่ประจุดด้านล่าง คือ โน้ตที่มีเสียงต่ำ ส่วนโน้ตที่ประจุดด้านบน คือ โน้ตเสียงสูง

2. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนการกำกับจังหวะซึ่ง ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกจังหวะซึ่ง โดยใช้เครื่องหมายแทนจังหวะดังต่อไปนี้

- แทนด้วยจังหวะ ฉิ่ง
- + แทนด้วยจังหวะ ฉับ

3. ในการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกโน้ตเป็นระบบโน้ตไทย โดยแบ่งในแต่ละบรรทัดด้านบนของตารางบันทึกโน้ตแทน การบรรเลงทำนองฆ้องวงใหญ่โดยใช้มือขวา ส่วนด้านล่างของตารางบันทึกโน้ตแทนการบรรเลงทำนองฆ้องวงใหญ่โดยใช้มือซ้าย

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพลงสาธุการ เพลงลงสร และเพลงเรื่องทำขวัญ ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู ดังนี้

เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีลักษณะการใช้เพลงที่บ่งบอกถึงหน้าที่ในการดำเนินพิธีกรรมในของแต่ละขั้นตอน พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นฤดูร้อนใช้เพลงตามขั้นตอนดังนี้

เพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา

ภาพที่ 28 เจ้าพนักงานภูษามาลา เตรียมถวายงานในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง

พระพุทธรูปมณีนีรตนปฐุมการ

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

ขั้นตอนการบรรเลงเพลงสาธุการ มีการขึ้นทำนองเพลงเริ่มด้วยตะโพนตีนำขึ้นต้น
“ตูป ตึง ตูป เพ็ง” และระนาดเอกขึ้นต้นทำนองเพลงดำเนินกลอนไปพร้อมกับเครื่องดนตรีในวงจนจบเพลง

ตัวอย่างการขึ้นเพลงสาธุการดังนี้

หน้าทับตะโพน	----	----	----	----	----	----	-- ตูป ตึง	-- ตูป เพ็ง
--------------	------	------	------	------	------	------	------------	-------------

ทางระนาดเอก	- ช ล ท	- ร - ม	ชลทม	ร ท - ล	- ร ม ร	ดทลพ	ชลทล	ชฟมร
-------------	---------	---------	------	---------	---------	------	------	------

ทำนองหลัก

มือขวา	--- ร	--- ม	--- ม	- ช - ล	- ช - ช	- ช - -	ล ล - -	ช ช - ร
มือซ้าย	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ล	- - - ช	- - - ล

ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงตั้งแต่ต้นเพลงจนถึงกลางเพลง แล้วจึงออกพระเจ้าเปิดโลก เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอก ซึ่งเป็นผู้นำของวงดนตรีจึงถอนทำนองเพลงลงจบแบบสมบูรณ์

ตัวอย่างการลงจบเพลงสาธการเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	- ร - ร	- - - ม	ซ ล ท ซ	ล ท - ล	ร ม ร ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร
-------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร
มือซ้าย	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงสาธการ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีด้วยเสียงฉิ่ง ตรงจังหวะตก เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงสาธการดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉิ่ง
-----------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - - ร	- - - ม	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ซ	- ซ - -	ล ล - -	ซ ซ - ร
มือซ้าย	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ซ - ล	- ร - ม	- ร - ล	- - - ซ	- - - ล

เพลงลงสร ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีขณะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยิบ พระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคนธ์ที่ พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับ พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรงพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับ ผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎ ประจำฤดูร้อนจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร ทรงคม

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับ องค์พระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคนธ์ในโกกแก้ว แล้วทรงบีบลงในโกกแก้วและ หม้อน้ำ เสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพาน หน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห่วงบูชาพระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงคม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับ พระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรงที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงาน ภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่ พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สรงพระพุทธรูปมหารัตนปฏิมากรแก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ เสร็จแล้ว ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

ขั้นตอนในการบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธี มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก และเครื่องดำเนินทำนองหลักสอดรับทำยประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงลงสรดังนี้

ทางระนาดเอก	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	------	------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

การสอดรับของเครื่องดำเนินทำนอง

มือขวา	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	----	----	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

การดำเนินทำนองบรรเลงดำเนินทำนองไปตามเนื้อเพลงจนจบท่อน กลับต้นวนไปเรื่อย ๆ ตามกระบวนเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานพระราชพิธีให้เปลี่ยนเพลงแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบถอนลง เพื่อเปลี่ยนเป็นเพลงเรื่องทำขวัญ

ตัวอย่างการลงจบเพลงลงสรเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	พ ท ล ม	พ ม ร ท	- ล - ท	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- พ ล -	พ ม - -	---	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	--- ม	- - ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงลงสร มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงลงสรดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
-----------------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	----	- ช - ช	--- ม	- ร - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - -	ท ท - ล
มือซ้าย	--- ช	----	--- ท	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ท	--- ล

เพลงเรื่องทำขวัญ ใช้ประกอบในกรณีที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ และ
เจิมที่ฐานพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติ

ขั้นตอนในการบรรเลงเพลงเรื่องทำขวัญ มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก
พร้อมเครื่องดำเนินทำนองในวงสอรับท้ายประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

ทางระนาด เอก	- - - ล	ล ล ล ล	ร ม ร ท	- ล - พ	ลทลพ	- ม - ร	- ล ล ร	- ม - พ
-----------------	---------	---------	---------	---------	------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

เครื่องดำเนินทำนองสอรับ

มือขวา	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - พ	- ท - -	ล พ - -	- - - ร	- - ม พ
--------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

การดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงเรียงไปตามลำดับเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับ
ของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังว่าพระราชพิธีได้สำเร็จ
ตามลำดับขั้นตอนแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบ “เซ็ด เซ้” สำหรับเพลงเรื่องทำขวัญ
ที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติกำหนดเป็นฤดูร้อนนั้น
ได้บรรเลงตั้งแต่เพลงนางนาค ถึงเพลงต้นกรวรา

ตัวอย่างการลงจบเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

ทางระนาดเอก	มมมม	มพพม	พมรท	- ล - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ร
-------------	------	------	------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - ม ม	- พ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ร
มือซ้าย	- ม - -	- พ - ม	- ร - พ	- ม - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ล

จังหวะฉิ่งที่ใช้ตีในเพลงเรื่องทำขวัญ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ
เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ
-----------------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - - พ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
มือซ้าย	- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

4.2.2 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน

วัน เดือน ปี วันพุธที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8

เวลา 16.30 น.

สถานที่ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระราชกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี ไปยัง พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน ถวายพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ภาพที่ 29 เครื่องทรงประจำฤดูฝน

ที่มา : ร.ต เอกธวัช บุญเพ็ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าสู่พระอุโบสถ เสด็จฯ ไปด้านหลังฐานชุกชี ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา

ทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์

ไว้ที่เดิม ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสร่งพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้าย ขวาพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับ มงกุฎประจำฤดูฝนจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปหามณีนรัตน ปฏิมากร ทรงคม

ภาพที่ 30 มงกุฎประจำฤดูฝน

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับ องค์พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคนธ์ในโอแก้ว แล้วทรงปีบลงในโอแก้วและ หม้อน้ำ เสร็จแล้ว

ภาพที่ 31 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชุบน้ำพระสุคนธ์บีบลงในโอแก้วและหม้อมน้ำ

ที่มา : ร.ต.เอกธนะ บัญเฝ้า

เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชีทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธีวางบนพานหน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนท่งบูชาพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธรูปเลิศล้ำนภาลี ทรงคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์ เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับพระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วทรงที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก)

เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สร้างพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก่ข้าราชการ
ที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร แล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ ทรงรับการถวาย
ความเคารพของผู้ที่มาเฝ้าฯ เสด็จออกจากพระอุโบสถ ทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สร้าง
พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแก่ประชาชนที่มาเฝ้าฯ

ภาพที่ 32 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์พระราชทานแก่ประชาชน
ที่มาเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

รูปแบบวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจาก
ฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน

ใช้วงปีพาทย์พิธีเครื่องห้า แต่เพิ่มระนาดทุ้มและไม่มีกลองทัด

สถานที่ตั้งวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจาก
ฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝน

คือ ศาลาราย 1

เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็น เครื่องทรงฤดูฝน

เพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา

ขั้นตอนการบรรเลงเพลงสาธุการ มีการขึ้นทำนองเพลงเริ่มด้วยตะโพนตีนำขึ้นต้น “ตุ๊บ ตึง ตุ๊บ เฟิง” และระนาดเอกขึ้นต้นทำนองเพลงดำเนินกลอนไปพร้อมกับเครื่องดนตรีในวงจนจบเพลง

ตัวอย่างการขึ้นเพลงสาธุการดังนี้

หน้าทับตะโพน	---	---	---	---	---	---	-- ตุ๊บ ตึง	-- ตุ๊บ เฟิง
ทางระนาดเอก	- ช ล ท	- ร - ม	ชลทม	ร ท - ล	- ร ม ร	ดทลฟ	ชลทล	ชฟมร

ทำนองหลัก

มือขวา	--- ร	--- ม	--- ม	- ช - ล	- ช - ช	- ช - -	ล ล - -	ช ช - ร
มือซ้าย	--- ล	--- ท	--- ม	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ล	--- ช	--- ล

ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงตั้งแต่ต้นเพลงจนถึงกลางเพลง แล้วจึงออกพระเจ้าเปิดโลก เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอก ซึ่งเป็นผู้นำของวงดนตรีจึงถอนทำนองเพลงลงจบแบบสมบูรณ์

ตัวอย่างการลงจบเพลงสาธุการเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	- ร - ร	--- ม	ช ล ท ช	ล ท - ล	ร ม ร ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร
-------------	---------	-------	---------	---------	---------	---------	-------	-------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร
มือซ้าย	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	--- ล	- ร - ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร

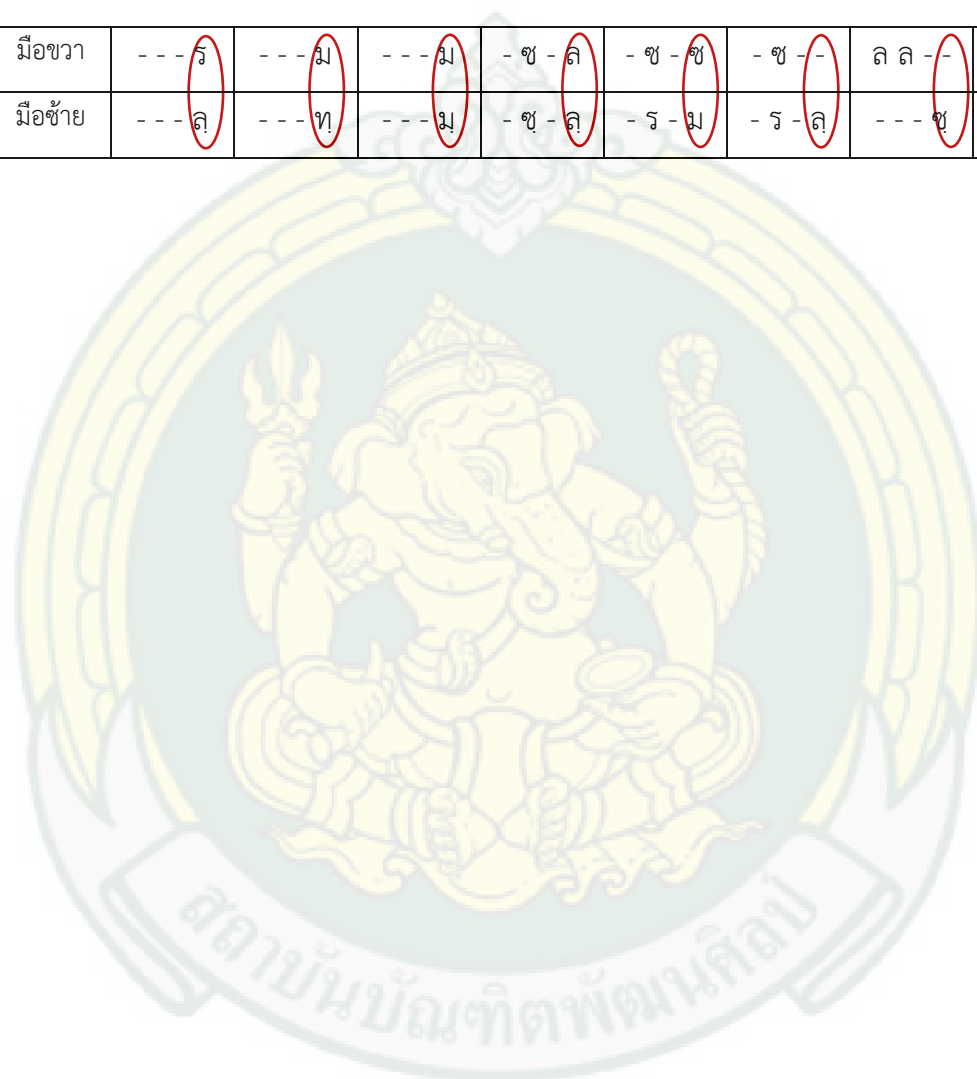
จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงสาธุการ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีด้วยเสียงฉิ่ง ตรงจังหวะตก เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงสาธุการดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

ทำนองหลัก

มือขวา	--- รั	--- ม	--- ม	- ช - ล	- ช - ช	- ช - -	ล ล - -	ช ช - รั
มือซ้าย	--- ล	--- ท	--- ม	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ล	--- ช	--- ล

เพลงลงสร ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยิบบรรพมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสร พระสุคนธ์ที่พระอัสสฬายชาพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรพระสุคนธ์ที่พระอัสสฬายชาพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับ มงกุฎประจำอุณเฑาะจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปหามณีรัตน์ ปฏิมากรทรงคม

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบบรรพมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคนธ์ในโถแก้ว แล้วทรงบีบลงในโถแก้วและหม้อ น้ำ เสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพานหน้า ฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห้วงบูชาพระพุทธรูปหามณีรัตน์ ปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับ พระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้า ลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงาน ภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธรูปที่สรพระพุทธรูปหามณีรัตน์ปฏิมากรแก่ข้าราชการ ที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

ขั้นตอนการบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธี มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก และเครื่องดำเนินทำนองหลักสอดรับท้ายประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงลงสรดังนี้

ทางระนาดเอก	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	------	------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

การสอดรับของเครื่องดำเนินทำนอง

มือขวา	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	----	----	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

การดำเนินทำนองบรรเลงดำเนินทำนองไปตามเนื้อเพลงจนจบท่อน กลับต้นวนไปเรื่อย ๆ ตามกระบวนเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลงแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบถอนลงเพื่อเปลี่ยนเป็นเพลงเรื่องทำขวัญ

ตัวอย่างการลงจบเพลงลงสรเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	ฟ ท ล ม	ฟ ม ร ท	- ล - ท	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ฟ ล -	ฟ ม - -	---	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	--- ม	-- ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงลงสร มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงลงสรดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
-----------------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	----	- ช - ช	--- ม	- ร - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - -	ท ท - ล
มือซ้าย	--- ช	----	--- ท	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ท	--- ล

เพลงเรื่องทำขวัญ ใช้ประกอบในตอนที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ และ
เจิมที่ฐานพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติ

ขั้นตอนการบรรเลงเพลงเรื่องทำขวัญ มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก
พร้อมเครื่องดำเนินทำนองในวงสอรับท้ายประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

ทางระนาดเอก	- - - ล	ล ล ล ล	ร ม ร ท	- ล - ฟ	ลทลฟ	- ม - ร	- ล ล ร	- ม - ฟ
-------------	---------	---------	---------	---------	------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

เครื่องดำเนินทำนองสอรับ

มือขวา	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
มือซ้าย	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

การดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงเรียงไปตามลำดับเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับ
ของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังว่าพระราชพิธีได้สำเร็จ
ตามลำดับขั้นตอนแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบ “เซ็ด เซ้” สำหรับเพลงเรื่องทำขวัญ
ที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติฤดูร้อนเป็นฤดูฝนนั้น
ได้บรรเลงตั้งแต่เพลงนางนาค ถึงเพลงเคียงบ้าน

ตัวอย่างการลงจบเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

ทางระนาดเอก	ด ด ด ร	ด ด ด ล	ด ร ด ล	- ช - ฟ	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ร
-------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ด - ร	- ด - -	ล ล - -	ช ช - ฟ	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ร
มือซ้าย	- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ล

จังหวะฉิ่งที่ใช้ดีในเพลงเรื่องทำขวัญ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ
เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ
-----------------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
มือซ้าย	- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

4.2.3 พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

วัน เดือน ปี วันอังคารที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

เวลา 17.00 น.

สถานที่ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระราชกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ไปยังพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว ถวายพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร

ภาพที่ 33 เครื่องทรงประจำฤดูหนาว

ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ เสด็จฯ ไปด้านหลังฐานชุกชี ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคนธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม

ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภาษามาลา ทรงสรงพระสุคันธ์ที่พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมณีนีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภาษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภาษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปมณีนีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎประจำฤดูหนาวจากเจ้าพนักงานภาษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปมณีนีรัตน์ปฏิมากร ทรงคม

ภาพที่ 34 มงกุฎประจำฤดูหนาว

ที่มา : ร.ต เอกธเนช บุญเพ็ง

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับองค์พระพุทธรูปมณีนีรัตน์ปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคันธ์ในโกกั้ว แล้วทรงบีบลงในโกกั้วและหม้อน้ำ เสร็จแล้ว

ภาพที่ 35 พระราชอาสน์ข้างฐานชุกชี

ที่มา : ร.ต เอกธเนช บุญเพ็ง

เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระหนงดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพานหน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห้วงบูชาพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธรูปเลิศล้ำภายไลย ทรงคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับพระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรงที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สรงพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรแก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้ที่มาเฝ้าฯ เสด็จออกจากพระอุโบสถ ทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สรงพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรแก่ประชาชนที่มาเฝ้าฯ

รูปแบบวงปีพาทย์พิธีในเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

ใช้วงปีพาทย์พิธีเครื่องห้า แต่เพิ่มระนาดทุ้มและไม่มีกลองทัด

สถานที่ตั้งวงปีพาทย์พิธีในเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

คือ ศาลาราย 1

เพลงที่ใช้ในเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณเฑียรตบฏิการจากฤดูฝนเป็นเครื่องทรงฤดูหนาว

เพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในกรณีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ขึ้นเถลิงไปยัง
บุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณเฑียรตบฏิการ ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธรูปหามณเฑียรตบฏิการ ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธรูปหามณเฑียรตบฏิการ มอบเจ้าพนักงาน
ภาษามาลา

ขั้นตอนการบรรเลงเพลงสาธุการ มีการขึ้นทำนองเพลงเริ่มด้วยตะโพนตีนำขึ้นต้น
“ตูป ตึง ตูป เฟิง” และระนาดเอกขึ้นต้นทำนองเพลงดำเนินกลอนไปพร้อมกับเครื่องดนตรีในวงจนจบเพลง

ตัวอย่างการขึ้นเพลงสาธุการดังนี้

หน้าทับตะโพน	----	----	----	----	----	----	-- ตูป ตึง	-- ตูป เฟิง
--------------	------	------	------	------	------	------	------------	-------------

ทางระนาดเอก	- ซ ล ท	- ร - ม	ซลทม	ร ท - ล	- ร ม ร	ดทลฟ	ซลทล	ซฟมร
-------------	---------	---------	------	---------	---------	------	------	------

ทำนองหลัก

มือขวา	--- ร	--- ม	--- ม	- ซ - ล	- ซ - ซ	- ซ - -	ล ล - -	ซ ซ - ร
มือซ้าย	--- ล	--- ท	--- ม	- ซ - ล	- ร - ม	- ร - ล	--- ซ	--- ล

ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงตั้งแต่ต้นเพลงจนถึงกลางเพลง แล้วจึง
ออกพระเจ้าเปิดโลก เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอก
ซึ่งเป็นผู้นำของวงดนตรีจึงถอนทำนองเพลงลงจบแบบสมบูรณ์

ตัวอย่างการลงจบเพลงสาธุการเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	- ร - ร	--- ม	ซ ล ท ซ	ล ท - ล	ร ม ร ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร
-------------	---------	-------	---------	---------	---------	---------	-------	-------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร
มือซ้าย	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	--- ล	- ร - ท	- ล - ฟ	--- ม	--- ร

จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงสาธุการ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีด้วยเสียงฉิ่ง ตรงจังหวะตก เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงสาธุการดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

ทำนองหลัก

มือขวา	--- ร	--- ม	--- ม	- ซ - ล	- ซ - ซ	- ซ - -	ล ล - -	ซ ซ - ร
มือซ้าย	--- ล	--- ท	--- ม	- ซ - ล	- ร - ม	- ร - ล	--- ซ	--- ล

เพลงลงสร ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีขณะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยิบ พระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรพระสุคนธ์ที่ พระอัสสฬายชาวาพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับ พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรพระสุคนธ์ที่พระอัสสฬายชาวาพระพุทธรูป มณฑปนิรันตปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับ ผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎ ประจำฤดูหนาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร ทรงคม

เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับ องค์พระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากรแล้วนั้นชุบพระสุคนธ์ในโถแก้ว แล้วทรงบีบลงในโถแก้วและ หม้อน้ำ เสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพาน หน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห่วงบูชาพระพุทธรูปมณฑป นิรันตปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาลงกรณ์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธรูปเลิศล้ำนภากาศ ทรงคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับ พระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้า ลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นคร เข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์ นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธรูปมณฑปนิรันตปฏิมากร แก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

ขั้นตอนการบรรเลงของวงปี่พาทย์พิธี มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก และเครื่องดำเนินทำนองหลักสอดรับทำนองประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงลงสรดังนี้

ทางระนาดเอก	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	------	------	-------	-------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

การสอดรับของเครื่องดำเนินทำนอง

มือขวา	----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	----	----	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

การดำเนินทำนองบรรเลงดำเนินทำนองไปตามเนื้อเพลงจนจบท่อน กลับต้นวนไปเรื่อย ๆ ตามกระบวนเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลงแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบถอนลงเพื่อเปลี่ยนเป็นเพลงเรื่องทำขวัญ

ตัวอย่างการลงจบเพลงลงสรเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	ฟ ท ล ม	ฟ ม ร ท	- ล - ท	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	ร ม ร ท	- ล - ช
-------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ท	- ล - ช
มือซ้าย	--- ม	- - ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

จังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงลงสร มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงจนจบเพลง

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงลงสรดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
-----------------	----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	----	- ช - ช	--- ม	- ร - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - -	ท ท - ล
มือซ้าย	--- ช	----	--- ท	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ท	--- ล

เพลงเรื่องทำขวัญ ใช้ประกอบในกรณีที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนครบ 3 รอบ

และเจิมที่ฐานพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติ

ขั้นตอนการบรรเลงเพลงเรื่องทำขวัญ มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก พร้อมเครื่องดำเนินทำนองในวงสอรับท้ายประโยคของทำนองขึ้นต้น

ตัวอย่างการขึ้นเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

ทางระนาดเอก	- - - ล	ล ล ล ล	ร ม ร ท	- ล - ฟ	ลทลฟ	- ม - ร	- ล ล ร	- ม - ฟ
-------------	---------	---------	---------	---------	------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

การสอรับของเครื่องดำเนินทำนอง

มือขวา	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
มือซ้าย	- - - ล	- - - -	- ร - ทุ	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

การดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงเรียงไปตามลำดับเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานว่าพระราชพิธีได้สำเร็จตามลำดับขั้นตอนแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบ “เซ็ด เซ้” สำหรับเพลงเรื่องทำขวัญที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องพระพุทธรูปตามธรรมเนียมปฏิบัติกำหนดเป็นฤดูร้อนนั้น ได้บรรเลงตั้งแต่เพลงนางนาคถึงเพลงต้นกรวรา

ตัวอย่างการลงจบเพลงเรื่องทำขวัญเพื่อเปลี่ยนเพลงดังนี้

ทางระนาดเอก	มมมม	มฟฟม	ฟมรท	- ล - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ร
-------------	------	------	------	---------	---------	---------	---------	---------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - ม ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ร
มือซ้าย	- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ทุ	- - - ล	- - - ซ	- - - ล

จังหวะฉิ่งที่ใช้ตีในเพลงเรื่องทำขวัญ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะเป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

ตัวอย่างการตีฉิ่งเพลงเรื่องทำขวัญดังนี้

อัตราจังหวะฉิ่ง	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- - - ฉับ
-----------------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------

ทำนองหลัก

มือขวา	- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
มือซ้าย	- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

ทำนองหลักที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ทั้ง 3 ฤดู

ทำนองหลักเพลงสาธุการ

บันทึกโน้ตโดย อาจารย์นิรันดร์ จิตรมณี

- - - ร	- - - ม	- - - ม	- ช - ล	- ช - ช	- ช - -	ล ล - -	ช ช - ร
- - - ล	- - - ทุ	- - - ม	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ล	- - - ช	- - - ล

- - - ทุ	- ล - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ล - ทุ	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ทุ	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- - ร ม	- - ล ล	- ทุ - ล	- ช - ม	- ช - ล
- - - -	- ล - -	ทุ ล - ทุ	- ด - -	- ล - -	- ทุ - ล	- ช - ทุ	- ช - ล

- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช	- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ทุ - ล
- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช	- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ทุ - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - - -	ช ช - ล	- ทุ - ร	- ทุ - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ร - ทุ	- ล - ทุ	- ล - ช	- - - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ

- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - ทุ ทุ	- ช - -	ล ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล
- - ม ร	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	- ร - ช	- - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

- ทุ - ร	- ทุ - -	ล ล - -	ช ช - ม	- - - -	- - ร ม	- - ม ม	- ช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ	- ล - ทุ	- ด - -	- ม - -	- ช - ล

ทุ ล - ล	- - ล ล	- ร - ช	- ล - ทุ	- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช
- - - ม	- ล - -	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช

- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - ซ ซ	- - ล ล	- ท - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - ม ร	- - - ร	- - - ล	- ซ - -	- ล - -	- ท - ซ	- - - ล	- - - ท

- ท - -	ล ล - -	ท ท - -	ร ี - -	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ท
- ท - ล	- - - ท	- - - ร	- - - ม	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - ท

- ร ี - -	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ	- - ล ท	- ร ี - -	- ร ี - -	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ	- ซ - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ท - ร ี	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- - ร ม	- - ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล
- - - -	- ล - -	ท ล - ท	- ด - -	- ล - -	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล

- ร ี - -	- ร ี - -	ท ท - -	ล ล - ซ	- - ล ท	- ร ี - -	- ร ี - -	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ	- ซ - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ท - ร ี	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- - ล ล	- - ล ล	- ล - -	ซ ซ - ล	- - ท ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ล - -	- ล - -	- ล - ซ	- - - ล	- ท - -	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ล ล	- ท - ซ	- ล - ท	- - ร ี	- - ม ี	- ร ี - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ล - -	- ท - ซ	- ล - ท	- ด - ร	- ม - -	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

ล ช - ช	- - - ช	- ร - ช	- ล - ท	- รื - มื	- รื - -	ท ท - -	ล ล - ช
- - - ด	- ช - -	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ท	ท - - -	ล ล - -	ท ท - -	ร ร - ม
- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - -	ฟ - - ม	- - - ฟ	- - - ร	- - - ม

พระเจ้าเปิดโลก

- ท - -	ท ท - รื	- มื - รื	- ท - ล	- ท - รื	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ท - ท	- - - ร	- ม - ร	- ท - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- ด - -	- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล
- - - -	- ล - -	ท ล - ท	- - ร ม	- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ช - ล

- รื - มื	- รื - -	ท ท - -	ล ล - ช	- - ล ท	- รื - มื	- รื - ด	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช	- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล	- รื - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

ทำนองหลักเพลงลงสร

บันทึกโน้ตโดย อาจารย์นิรันดร์ จิตรมณี

ทำนองขึ้นต้น

----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	- รี่ - ท	- ล - ช
----	----	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

ท่อน 1

----	- ช - ช	--- ม	- ร - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - -	ท ท - ล
--- ช	----	--- ท	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ท	--- ล

--- ช	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ร - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ช
--- ช	- ล - -	--- ท	- ล - -	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช

--- ม	-- ช ช	--- ล	-- ช ช	-- ท ท	- ล - -	ช ช - -	ร ร - ม
--- ท	- ช - -	--- ล	- ช - -	- ท - -	- ล - ช	--- ล	--- ท

- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- รี่ - ท	- ล - ช
--- ม	-- ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2

----	- ม - ม	-- ร ม	- ช - ล	- ท - รี่	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
--- ม	--- ท	- ท - -	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ช	--- ท

--- ร	--- ช	-- ล ท	- ล - ท	----	- ท - ท	-- ช ช	- ล - ท
--- ล	--- ช	--- ท	- ล - ท	--- ท	----	- ช - -	- ล - ท

- ช - -	ล ท - ร	- ม - ร	- ท - ล	----	- ล - ล	- ท - ล	- ช - ม
- ร - ช	--- ร	- ม - ร	- ท - ล	--- ล	--- ล	- ท - ล	- ช - ท

- ฟ ล -	พ ม - -	- - - -	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- รื - ท	- ล - ช
- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ลงตรงสู่ท้าย

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - รื	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ม

- - - ร	- - ม ม	- - - ฟ	- - ม ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ม
- - - ร	- ม - -	- - - ฟ	- ม - -	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - -

- ร - -	ม ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ท - -	ท ล - -	ล ฟ - -	ม ร - -
- ล - ร	- - - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- - ล ฟ	- - ฟ ม	- - ม ร	- - ด ท

- ม - -	ร ท - -	- - - -	ท ล - ท	- รื - ม	- รื - ท	- ล - ฟ	- ม - ร
- - ร ท	- - ล ฟ	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ร - ม	- ร - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร

- - - -	- ร - ร	- - - ท	- ล - ร	- ล - ร	- - ม ฟ	- ม - -	ฟ ฟ - ม
- - - ร	- - - -	- - - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- - - ฟ	- ม - ฟ	- - - ม

- - - ร	- - ม ม	- - - ฟ	- - ม ม	- ล - ร	- - ม ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- - - ร	- ม - -	- - - ฟ	- ม - -	- ม - ร	- - - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร

- - ล ล	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช	- ล - ล	- ฟ - -	- - - -	ร ม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ฟ	- - ม ร	- ท - ด	- - - ช

ทำนองหลักเพลงเรื่องทำขวัญ

บันทึกโน้ตโดย อาจารย์พงษ์ศธร สุธรรม

อาจารย์นิรันดร์ จิตรมณี

เพลงนางนาค

ท่อน 1

----	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	----	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- ซ - ล	ท ล - -	- - ม ฟ	- - ซ ล	- รี่ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ร - -	- - ซ ฟ	ม ร - -	ม ฟ - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

----	- ท - ท	- - ซ ซ	- ล - ท	- รี่ - ม	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	----	- ซ - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ด

----	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- - - ล	----	- ท - ล	- ด - ท	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ซ - ท

กลับต้น

ท่อน 2

----	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	----	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

----	- ฟ - ฟ	----	- - ร ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	----
- - - ฟ	----	- ล - ท	- ด - -	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - ท

- - ร ร	- ม - ล	----	- ล ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ร ร - -	ม ม - ฟ
- ร - -	- ม - ม	- ฟ - -	ซ - - ร	- ฟ - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ฟ

----	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- - - ล	----	- ท - ล	- ด - ท	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ซ - ท

กลับต้น

เพลงมหาฤกษ์

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - -	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- ช - ล	ท ล - -	- - ม ฟ	- - ช ล	- รี่ - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ร - -	- - ช ฟ	ม ร - -	ม ฟ - -	- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ช ช	- ล - ท	- รี่ - ม	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	- - - -	- ช - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ฟ

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	- - ม ม	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ช - ล
- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	- ม - -	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ช - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ช	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ช	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ช - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- รี่ - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ช ช	- ล - ท	- รี่ - ม	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	- - - -	- ช - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ฟ

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	- - ม ม	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ช - ล
- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	- ม - -	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ช - ล

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ซุ	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ซุ	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ซุ - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- - - -	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ม ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - ม	- - - ฟ

- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ลท - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ร - -	- ม - ร	- ฟ - -	ซ - - ร

- ฟ - ม	- ร - -	ด - - -	- - ร ม	- ร - -	- มฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม
- - - -	- ล - -	- ทล - ท	- ด - -	- ล - -	ร - - ล	- ท - ล	- ด - ท

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- - - ร	- - ม ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- ล - -	- ร - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ซุ - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- - - -	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ม ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - ม	- - - ฟ

- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ลท - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ร - -	- ม - ร	- ฟ - -	ซ - - ร

- ฟ - ม	- ร - -	ด - - -	- - ร ม	- ร - -	- มฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม
- - - -	- ล - -	- ทล - ท	- ด - -	- ล - -	ร - - ล	- ท - ล	- ด - ท

เพลงมหากาล

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ร	- - ม ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
- ล - -	- ร - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ล	- ท - ร	- ร - -	ม ม - ร	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - -	ฟ - - - ท
- ล - -	- ท - ร	- ร - ม	- - - ร	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ม ร - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ด	- ท - ท	- - - -	- - - ท	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
- - - -	- - - ม	- - - ท	- - - -	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ล	- ท - ร	- ร - -	ม ม - ร	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - -	ฟ - - - ท
- ล - -	- ท - ร	- ร - ม	- - - ร	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ม ร - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

ท่อน 2

----	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ช - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ

- - ร ร	- ม - ช	- ช - -	ล ล - ช	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- ล - -	- ทุ - ช	- ช - ล	- - - ช	- - - ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ

กลับต้น

ท่อน 3

- ท - -	ท ล - -	ล ฟ - -	ฟ ม - -	- ทุ - -	ล ล - -	ทุ ทุ - -	ร ร - ม
- - ล ฟ	- - ฟ ม	- - ม ร	- - ร ทุ	- ทุ - ม	- - - ฟ	- - - ร	- - - ม

- - ร ร	- ม - ช	- ช - -	ล ล - ช	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- ล - -	- ทุ - ช	- ช - ล	- - - ช	- - - ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ

กลับต้น

เพลงสั้นน้อย

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ฟ	- ม - ม	----	- - - ม	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
----	- - - ล	- - - ม	----	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ทุ

- - - ม	- รั - -	ท ท - -	ล ล - ช	- ช - -	- ลท - รั	- ม - รั	- ท - ล
- - - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

- - - ช	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
- - - ช	- ล - -	- - - ทุ	- ล - -	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ทุ

- - ล ล	- ท - รั	- ม - รั	- ท - ล	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- ล - -	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

ท่อน 1 เทียบกลับ

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ฟ --	- ม --	- ร - ร	--- ท
----	--- ทุ	--- ฝ	----	- ม ร	--- ร	--- ฤ	--- ทุ

--- ม	- ร --	ท ท --	ล ล - ซ	- ซ --	- ลท - ร	- ม - ร	- ท - ล
---	- ร - ทุ	---	---	- ร --	ซ -- ร	- ม - ร	- ทุ - ล

--- ซ	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ฟ --	- ม --	- ร - ร	--- ท
---	- ฤ --	---	- ฤ --	- ม ร	---	---	---

-- ล ล	- ท - ร	- ม - ร	- ท - ล	- ท --	ล ฟ --	---	-- ม ฟ
- ฤ --	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

ท่อน 2 เทียบแรก

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ท --	ล ฟ --	---	-- ม ฟ
----	---	---	---	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

-- ม ฟ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	- ท --	ล ฟ --	---	-- ม ฟ
- ร --	- ฤ - ทุ	- ร - ทุ	- ฤ - ด	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ท --	ล ฟ --	---	-- ม ฟ
----	---	---	---	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

-- ม ฟ	- ล - ท	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ทุ	- ร --	ม ม - ร
- ร --	- ฤ - ทุ	- ฤ - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ฝ	- ร - ม	---

ท่อน 2 เทียบกลับ

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - -	- - - ชู	- - - ร	- - - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - ม ฟ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- ร - -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - - ช	- ฟ - ฟ	- - - -	- - - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - -	- - - ท	- - - ฟ	- - - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - ม ฟ	- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- - ร ม	- ร - ช
- ร - -	- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ด - -	- ล - ช

เพลงมหาชัย

ท่อน 1

- - - ม	- - ช ช	- - - ล	- - ช ช	- - ล ล	- ท - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - ท	- ช - -	- - - ล	- ช - -	- ล - -	- ท - ล	- ท - -	- ด - - ช

- - ล ล	- ท - ร	- - - -	- ร ม - ช	- ท ล ช	- ร - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ล - -	- ท - ล	- ท - -	- ด - - ช	- ท ล ช	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ล ล	- ท - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - ช ช	- ล - ท
- - - ท	- - - -	- ล - -	- ท - ร	- ร - -	- ม - ร	- ช - -	- ล - ท

- ล - ท	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ท	- - ช ช	- ล - ท	- ล - ท	- ด - ร
- ล - ท	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ท	- ช - -	- ล - ท	- ล - ท	- ด - ร

--- ตั	-- รื รื	--- มั	-- รื รื	- มั - มั	- รื --	ตั ตั --	รื รื - มั
--- ด	- ร --	--- ม	- ร --	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	--- ม

-- ล -	ล ล --	มั มั --	รื รื - มั	- มั - มั	- มั --	มั มั --	รื รื - ท
--- ม	--- ม	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	--- ร	--- ท

----	- ท - ท	-- ล ล	- ท - รื	-- รื รื	- มั - รื	-- ช ช	- ล - ท
--- ท	----	- ล --	- ท - ร	- ร --	- ม - ร	- ช --	- ล - ท

-- ล ท	- รื - มั	- มั - มั	- รื - ท	- รื - มั	- รื --	ท ท --	ล ล - ช
- ช --	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ช

กลับต้น

ท่อน 2

--- ม	-- ช ช	--- ล	-- ช ช	- ท - ล	- ช - ม	-- ร ม	- ช - ล
--- ท	- ช --	--- ล	- ช --	- ท - ล	- ช - ท	- ด --	- ช - ล

- ช --	- ลท - รื	- มั - รื	- ท - ล	- ท - รื	- ท --	ล ล --	ช ช - ม
- ร --	ช -- ร	- ม - ร	- ท - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ช	--- ท

----	- ร - ร	----	- ร ม - ช	-- ท ท	- ล --	ช ช --	ร ร - ม
--- ร	--- ล	- ท --	ด -- ช	- ท --	- ล - ช	--- ล	--- ท

- ฟ ล -	ฟ ม --	----	ม ร - ม	- ม --	ม ร - ม	- ล --	ช ช - ล
--- ม	-- ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	--- ล

----	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- รื - มั	- รื --	ท ท --	ล ล - ช
--- ล	----	- ท - ช	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ช

- - ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ร - ซ	- ท ล ซ	- ร - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ล - -	- ท - ล	- ซ - ท	- ล - ซ	- ท ล ซ	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ล ล	- ท - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - ซ ซ	- ล - ท
- - - ท	- - - -	- ล - -	- ท - ร	- ร - -	- ม - ร	- ซ - -	- ล - ท

- - ล ท	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ซ - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

กลับต้น

เพลงดอกไม้ไทร

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ม	- - ซ ซ	- - - ล	- - ซ ซ	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ซ
- - - ท	- ซ - -	- - - ล	- ซ - -	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ซ

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ร ร - ท
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - ร	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- ล - ท	- ร - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ร ร - ท
- - - ท	- - - -	- ล - ท	- ร - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - ร	- - - ท

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ซ - -	- ล ท - ร	- ม - ร	- ท - ล
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ซ - ล	- ร - -	ซ - - ร	- ม - ร	- ท - ล

ท่อน 1 เทียบกลับ

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- ท - -	รื รื - ท
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- ท - ร	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- ล - ท	- รื - ล	- ท - ล	- ช - ล	- ท - -	รื รื - ท
- - - ท	- - - -	- ล - ท	- ร - ล	- ท - ล	- ช - ล	- ท - ร	- - - ท

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ช - -	- ล ท - รื	- มื - รื	- ท - ล
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

ท่อน 2

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ล	- รื - -	ดื ล - -	- - ช ล	ดื ล - -	ช ล - -	ช ฟ - -
- ด - -	- ฟ - -	- - ดื ล	- - ช ฟ	- ฟ - -	- - ช ฟ	- - ช ฟ	- - ม ร

- - - ช	- - ฟ ช	- - ล ช	- - ฟ ช	- - - ฟ	- - ช ล	- รื - -	ดื ล - -
- - ร -	ฟ ม - ร	- - - -	ฟ ม - ร	- ด - -	- ฟ - -	- - ดื ล	- - ช ฟ

- - ช ล	ดื ล - -	ช ล - -	ช ฟ - -	- ด - -	- - - ร	- - - -	- ร ม - ช
- ฟ - -	- - ช ฟ	- - ช ฟ	- - ม ร	- - ท ล	- ท - ล	- ท - -	ด - - ช

- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล
- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ล ท - รื	- มื - รื	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

เพลงดอกไม้ไพร

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ด
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รื ม	- รื - -	ด ด - -	ท ท - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ด
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รื ม	- รื - -	ด ด - -	ท ท - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - -	ล ล - ช
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- - - ช

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ด
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รื ม	- รื - -	ด ด - -	ท ท - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ด
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รื ม	- รื - -	ด ด - -	ท ท - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - -	ล ล - ช
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- - - ช

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ช

- ด - ฟ	- - ช ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - - ด	- - ร ม	- ช - ช	- ม - -	- ทุ - -	- - - ด	- - - ด	- - ร ม
- ช - -	- ด - -	- - - ม	- - ร ด	- - ล ช	- ล - ช	- ช - -	- ด - -

- - - -	- ม - ม	- - - -	- ร - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - ม	- - - -	- - - ร	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ทุ - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ช	- - - ล	- - ช ช	- ด - ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล
- - - ฟ	- ช - -	- - - ล	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ทุ - ช	- ล - ทุ	- ช - -	- ล ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล
- - - ล	- - - -	- ทุ - ช	- ล - ทุ	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

ท่อน 2 เทียบกลับ

- ร - ช	- - ล ท	- รื - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม - ช
- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- ด - ฟ	- - ช ล	- ดื - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - - ด	- - ร ม	- ช - ช	- ม - -	- ท - -	- - - ด	- - - ด	- - ร ม
- ช - -	- ด - -	- - - ม	- - ร ด	- - ล ช	- ล - ช	- ช - -	- ด - -

- - - -	- ม - ม	- - - -	- ร - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - - -	- รม - ช
- - - ม	- - - -	- - - ร	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ท - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ช	- - - ล	- - ช ช	- ดื - ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล
- - - ฟ	- ช - -	- - - ล	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รื	- มื - รื	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

เพลงพัดดา

ท่อน 1

- ร - ชู	- - ล ท	- รี่ - ท	- ล - ชู	- - - ม	- ร - -	ชู ชู - -	ล ล - ท
- ล - ชู	- - - ท	- ร - ท	- ล - ชู	- - - ท	- ล - ชู	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ชู ชู	- ล - ท	- ชู - -	- ลท - รี่	- มี่ - รี่	- ท - ล
- - - ท	- - - -	- ชู - -	- ล - ท	- ร - -	ชู - - ร	- ม - ร	- ท - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ชู - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชู ชู - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ชู - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ชู	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ชู	- ล - ท	- ชู - -	- ลท - รี่	- มี่ - รี่	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ชู	- ล - ท	- ร - -	ชู - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

ท่อน 2

- ร - ชู	- - ล ท	- รี่ - ท	- ล - ชู	- - ท ท	- ล - -	ชู ชู - -	ร ร - ม
- ล - ชู	- - - ท	- ร - ท	- ล - ชู	- ท - -	- ล - ชู	- - - ล	- - - ท

- - - ร	- - ม ฟ	- ล - ล	- ฟ - -	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชู ชู - ล
- ล - -	- ร - -	- - - ฟ	- - ม ร	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ชู	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ชู - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชู ชู - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ชู - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ชู	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ชู	- ล - ท	- ชู - -	- ลท - รี่	- มี่ - รี่	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ชู	- ล - ท	- ร - -	ชู - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

เพลงบ้าน

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- ร - ช	- - ล ท	- รี่ - ท	- ล - ช	- - รี่ รี่	- มี่ - รี่	- ดี่ - ท	- ดี่ - รี่
- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ช - ดี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ดี่	- ช - ช	- ช - ดี่	- มี่ รี่ ดี่	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - ท	- - ล ท	- รี่ - รี่	- ท - -	- ฟ - -	- - - ช	- - - -	- ชล - ดี่
- ท - -	- ช - -	- - - ท	- - ล ช	- - ม ร	- ม - ร	- ม - -	ฟ - - ด

- - มี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ดี่ - ช
- ม - -	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ช

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - รี่ รี่	- มี่ - รี่	- ดี่ - ท	- ดี่ - รี่
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ช - ดี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ดี่	- ช - ช	- ช - ดี่	- มี่ รี่ ดี่	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - ท	- - ล ท	- รี่ - รี่	- ท - -	- ฟ - -	- - - ช	- - - -	- ชล - ดี่
- ท - -	- ช - -	- - - ท	- - ล ช	- - ม ร	- ม - ร	- ม - -	ฟ - - ด

- - มี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ดี่ - ช
- ม - -	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ช

ท่อน 2

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม- ช
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ช

- - - -	- ล - ล	- ช - -	พ พ - ช	- - - -	- ล - ล	- - ดั -	ดั ดั - ช
- - - ล	- - - -	- ช - พ	- - - ช	- - - ล	- - - -	- - - ด	- - - ช

- - ดั -	ดั ดั - ล	- ช - -	- ล - ล	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม- ช
- - - ด	- - - ล	- ช - ล	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ช

- - - -	- ล - ล	- ช - -	พ พ - ช	- - - -	- ล - ล	- - ดั -	ดั ดั - ช
- - - ล	- - - -	- ช - พ	- - - ช	- - - ล	- - - -	- - - ด	- - - ช

- - ดั -	ดั ดั - ล	- ช - -	- ล - ล	- - - -	- ช - ช	- - - -	- ชล - ดั
- - - ด	- - - ล	- ช - ล	- - - -	- - - ช	- - - ร	- ม - -	พ - - ด

- - มั มั	- ร - -	ดั ดั - -	ท ท - ล	- ดั - ล	- ช - พ	- - ช ล	- ดั - ช
- ม - -	- ร - ด	- - - ทุ	- - - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - - ล	- ด - ช

กลับต้น

เพลงคู่บ้าน

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - ร ร	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ช - ด	- - ร ม	- ม - ม	- ร - ด	- ช - ช	- ช - ด	- ม ร ด	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร
- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร

- ช - ด	- - ร ม	- ม - ม	- ร - ด	- ช - ช	- ช - ด	- ม ร ด	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - ร ร	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ช - ด	- - ร ม	- ม - ม	- ร - ด	- ช - ช	- ช - ด	- ม ร ด	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร
- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - -	- ท - ช	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร

- ช - ด	- - ร ม	- ม - ม	- ร - ด	- ช - ช	- ช - ด	- ม ร ด	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ช - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

ท่อน 2

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - ท -	ท ท - ตั	- รื - ตั	- ท - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- - - ทุ	- - - ด	- ร - ด	- ทุ - ล

- - ท -	ท ท - ตั	- รื - ตั	- ท - ล	- ตั - รื	- ตั - -	ล ล - -	ซ ซ - ฟ
- - - ทุ	- - - ด	- ร - ด	- ท - ล	- ด - ร	- ด - ล	- - - ซ	- - - ฟ

- - - -	- ฟ - ฟ	- - ร ม	- - - ร	- - ซ ซ	- ล - ซ	- ฟ - ร	- ด - ฟ
- - - ฟ	- - - -	- ด - -	- ร - -	- ซ - -	- ล - ซ	- ฟ - ล	- ซ - ฟ

- - ด ร	- ฟ - ซ	- ล - ซ	- ฟ - ร	- ตั - ล	- ซ - -	ฟ ฟ - -	ซ ซ - ล
- ท - -	- ฟ - ซ	- ล - ซ	- ฟ - ล	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ซ	- - - ล

กลับต้น

เพลงเคียงบ้าน

ท่อน 1

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - รื รื	- มื - รื	- ตั - ท	- ตั - รื
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ตั	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ตั	- - - รื	- - - ล	- - - ท	- ตั - รื
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- ด - ร

- - - ตั	- - รื รื	- - - มื	- - รื รื	- - รื รื	- มื - รื	- ตั - ท	- ตั - ร
- - - ด	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ตั	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ตั	- ซ - ซ	- ซ - ตั	- มื รื ตั	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

กลับต้น

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - ช ล	- ด - รั	- รั - รั	- ด - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- พ - -	- ด - ร	- พ - ร	- ด - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- ด - รั	- ด - -	ล ล - -	ช ช - พ	- - ล ล	- ช - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - พ	- ล - -	- ช - พ	- - - ม	- - - ร

ท่อน 2 เที้ยวกลับ (ท่อนจบเพลงเรื่องทำขวัญในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นฤดูฝน)

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - ช ล	- ด - รั	- รั - รั	- ด - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- พ - -	- ด - ร	- พ - ร	- ด - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- ด - รั	- ด - -	ล ล - -	ช ช - พ	- - ล ล	- ช - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - พ	- ล - -	- ช - พ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- พ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ร
- ม - -	- พ - ม	- ร - พ	- ม - ร	- - - ท	- - - ล	- - - ช	- - - ล

เพลงต้นกราวรำ

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

- ร - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

- ร - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - -	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- พ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- พ - ม	- ร - พ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

- ล - พ	- ม - -	ร ร - -	ม ม - พ	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ล - พ	- ม - ร	- - - ม	- - - พ	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- พ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- พ - ม	- ร - พ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

ท่อน 2 เที้ยวกลับ (ท่อนจบเพลงเรื่องทำขวัญในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นฤดูร้อน และจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว)

- - - พ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- พ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- พ - ม	- ร - พ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

จากการที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องปรากฏการณ์ของวงปีพาทยพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู สรุปได้ว่า

เพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปด้านหลังฐานชุกชี ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา การบรรเลงของวงปีพาทยพิธี มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงเริ่มด้วยตะโพนตีนำขึ้นต้น “ตูป ตึง ตูป เฟิง” และระนาดเอกขึ้นต้นทำนองเพลงดำเนินกลอนไปพร้อมกับเครื่องดนตรีในวง ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงตั้งแต่ต้นเพลงจนถึงกลางเพลง แล้วจึงออกพระเจ้าเปิดโลก เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอกซึ่งเป็นผู้นำของวงดนตรีจึงถอนทำนองเพลงลงจบแบบสมบูรณ์ สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงสาธุการ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีด้วยเสียงฉิ่ง ตรงจังหวะตก เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

เพลงลงสร ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร ที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคันธที่ พระอัสสฬายชาวพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรงพระสุคันธที่พระอัสสฬายชาวพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลาซับตามองค์พระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎประจำฤดูกาลจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร ทรงคม เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับองค์พระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากรแล้วนั้น ชุบพระสุคันธในโอแก้ว แล้วทรงบีบลงในโอแก้วและหมอน้ำ เสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถางดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพานหน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห้วงบูชาพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธรูปเลิศล้ำภาไลย ทรงคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์ เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับพระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรงที่พระเศียรพระราชทานน้ำ พระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราช สานึกสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก)

เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวาย พระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สร้างพระพุทธมหายานรัตนปฏิมากร แก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จ ประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิม

การบรรเลงของวงปี่พาทย์พิธี มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก และเครื่องดำเนิน ทำนองหลักสอดรับทำนองประโยคของทำนองขึ้นต้น แล้วดำเนินทำนองไปตามเนื้อเพลงจนจบท่อน กลับต้นวนไปเรื่อย ๆ ตามกระบวนเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบถอนลง เพื่อเปลี่ยนเป็นเพลงเรื่องทำขวัญ สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงลงสร มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงจนจบเพลง

เพลงเรื่องทำขวัญ ใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีขณะที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียน เพื่อสมโภชพระพุทธมหายานรัตนปฏิมากร 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธมหายานรัตนปฏิมากร การบรรเลงของวงปี่พาทย์พิธีมีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก พร้อมเครื่องดำเนินทำนอง ในวงสอดรับทำนองประโยคของทำนองขึ้นต้น การดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงเรียงไปตามลำดับเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพนและฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานว่า พระราชพิธีได้สำเร็จตามลำดับขั้นตอนแล้ว ระนาดเอกจึงทอดทำนองเพลงลงจบแบบ “เซ็ด เซ้” สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ตีในเพลงเรื่องทำขวัญ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

ตารางแสดงขั้นตอนการบรรเลงวงปี่พาทย์พิธีประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง
พระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ถดู

ลักษณะการประกอบพระราชพิธี	การบรรเลง ปี่พาทย์
ขั้นที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปด้านหลังฐานชุกชี ขึ้นเกยไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ถวายพวงมาลัยสักการะพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎจากพระเศียรพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร มอบเจ้าพนักงานภูษามาลา	บรรเลงเพลง สาธุการ
ขั้นที่ 2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยิบพระมหาสังข์ประจำพระองค์พระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ที่ตั้งอยู่ด้านข้าง ทรงสรงพระสุคนธ์ที่ พระอังสาซ้ายขวา พระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงวางพระมหาสังข์ไว้ที่เดิม ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสรงพระสุคนธ์ที่ พระอังสาซ้ายขวาพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงคืนพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏให้เจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ชุบตามองค์พระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร เสร็จแล้วทรงรับมงกุฎประจำฤดูกาลจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ทรงสวมถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ทรงคม เสด็จลงจากเกยไปประทับที่พระราชอาสน์ที่จัดไว้ข้างฐานชุกชี ทรงหยิบผ้าขาวที่ซับองค์พระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากรแล้วนั้น ชุบพระสุคนธ์ในโถแก้ว แล้วทรงบีบลงในโถแก้วและหม้อน้ำ เสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปที่ฐานชุกชี ทรงรับกระถงดอกไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี วางบนพานหน้าฐานชุกชี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่ง แล้วทรงจุดเทียนห้วงบุชาพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งพระพุทธรูปอู่ทองปางวิมล ทรงคม เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการท้ายที่นั่งบุชาพระพุทธรูปเลิศล้ำนภาลี ทรงคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์ เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยเข้าทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงรับพระมหาสังข์เพชรน้อย แล้วสรงที่พระเศียร พระราชทานน้ำพระมหาสังข์เพชรน้อยแก่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี	บรรเลงเพลง ลงสรง

กรมหลวงราช สารีณีสรีพัชร มหาวัชรราชธิดา (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระมหาสังข์เพชรน้อยออก) เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครเข้าทูลฯ ถวายพระราชทานน้ำสังข์นครแก่พระราชวงศ์ที่มาเฝ้าฯ (เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญสังข์นครออก) เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธมนต์ที่สรงพระพุทธรูปมณีนีรตนปฏิมากร แก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จประทับพระราชอาสน์ ณ ที่เดิมข้าราชการที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทภายในพระอุโบสถ แล้วเสด็จประทับพระราชอาสน์	
ขั้นที่ 3 พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนเพื่อสมโภชพระพุทธรูปมณีนีรตนปฏิมากร 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธรูปมณีนีรตนปฏิมากร	บรรเลงเพลง เรื่องทำขวัญ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรและปรากฏการณ์ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว มีผลการวิจัยสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พบว่า บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร จำแนกได้ 4 ด้าน ดังนี้

ด้านความเชื่อ ความศรัทธา พบว่า การบรรเลงประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธาในศาสนา เชื่อกันว่าเสียงอันเกิด แต่การปฏิบัติของวงปีพาทย์พิธี บังเกิดเป็นมนต์หลังของเทพอารักษ์ ส่งความสำเร็จลุล่วงด้วยดีไม่มีอุปสรรคไม่

ด้านประเพณี พบว่า สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านดนตรีตามหมายรับสั่ง ในพระราชพิธีนั้น ๆ อย่างเคร่งครัดและสมบูรณ์ ตามราชประเพณีที่มีมา โดยต้องศึกษาข้อมูลจากหมายให้ถ่องแท้ ตั้งแต่วัน เวลา สถานที่ และการแต่งกาย การปฏิบัติเช่นนี้คือ ประเพณีที่ปฏิบัติมาแต่โบราณกาล

ด้านศิลปะ พบว่า ดนตรี เป็นงานศิลปะว่าด้วย สุนทรีย์ บทเพลง ทำนอง จังหวะ วิธีการบรรเลง บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีนัยยะหนึ่งคือบทเพลง สันนิษฐานว่านายมนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจุเพลงในพระราชพิธีอันเป็นมงคลอันประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงลงทรง และเพลงเรื่องทำขวัญ

ด้านการบรรเลง พบว่า การบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู มีความสัมพันธ์กันระหว่างวงปี่พาทย์พืธีของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และวงประโคมแตรสังข์ของสำนักพระราชวัง ในการบรรเลงผู้ปฏิบัติมีหน้าที่ปฏิบัติการบรรเลงอย่างถูกต้อง ตามขั้นตอนในพระราชพิธีที่กำหนดไว้ โดยมีวิธีการบรรเลงดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อวงประโคมแตรสังข์และวงปี่พาทย์พืธีได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ลั่นฆ้องชัยขึ้น 1 ครั้ง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าสังข์เริ่มเป่าสังข์ 1 ลมหายใจ จากนั้นเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าแตรฝรั่งจึงเป่าเป็นทำนองเพลงหนึ่งเรียกว่า “เพลงสำหรับบท” ในขณะเดียวกันนั้นนักดนตรีผู้มีหน้าที่บรรเลงในวงปี่พาทย์พืธีก็เริ่มบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อเจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง เหลือเพียงวงปี่พาทย์พืธีต้องบรรเลงเรื่อยไป ขั้นตอนที่ 2 มีเพียง วงปี่พาทย์พืธีที่บรรเลงเพลงลงสรเท่านั้น ขั้นตอนที่ 3 เมื่อวงประโคมแตรสังข์ได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเหมือนขั้นตอนที่ 1 เมื่อเจ้าพนักงานประโคมเพลงสำหรับบทจบแล้วจึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง ส่วนเจ้าพนักงานประโคมที่ปฏิบัติหน้าที่ลั่นฆ้องชัยต้องคอยลั่นทุกครั้ง เมื่อเวียนเทียนครบในรอบที่ 1 รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ส่วนวงปี่พาทย์พืธีบรรเลงเพลง “เรื่องทำขวัญ” เรื่อยไปจนการเวียนเทียนครบ 3 รอบ

5.1.2 ปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร

การบรรเลงของวงปี่พาทย์พืธี พบว่า มีความเหมือนในเรื่องของลำดับขั้นตอนเป็นจารีต ประเพณี ที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณกาล รูปแบบของวงปี่พาทย์พืธี ใช้วงปี่พาทย์พืธีเครื่องห้าที่แต่เพิ่มระนาดทุ้มและไม่มีกลองทัด สถานที่สำหรับตั้งวงปี่พาทย์พืธีคือ ศาลาราย 1 ส่วนเพลง ที่ใช้บรรเลงในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู ประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงลงสร และเพลงเรื่องทำขวัญ ความแตกต่างที่ปรากฏให้เห็นของการบรรเลงในพระราชพิธีนี้ เกิดจากระยะเวลาในการประกอบพระราชพิธีของแต่ละฤดูที่ไม่เท่ากันบ้าง จึงทำให้การบรรเลงเพลงในพระราชพิธี มีการลงจบที่ไม่เท่ากัน ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว มีเพียงเพลงเรื่องทำขวัญที่ใช้กับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรจากฤดูร้อนเป็นเครื่องทรงฤดูฝนเท่านั้น ที่ลงจบที่เพลงเคียงบ่าบ้น ส่วนในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรจากฤดูหนาวเป็นเครื่องทรงฤดูร้อน และพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว มีการลงจบที่เพลงต้นกราวรำ เหมือนกัน

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ด้านความเชื่อ ความศรัทธา พบว่า การบรรเลงประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธาในศาสนา เชื่อกันว่าเสียงอันเกิดแต่การปฏิบัติของวงปีพาทย์พิธี บังเกิดเป็นมนต์คลังของเทพอารักษ์ ส่งความสำเร็จจุลวงด้วยดีหาไม่ อุปสรรคไม่ มีความสอดคล้องกับ พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2550, น. 22) ได้กล่าวถึงอิทธิพลทางศาสนา ต่อดนตรีไทยไว้ในหนังสือปฐมบทดนตรีไทย ว่า ดนตรีคือสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมและโอกาสพิเศษ ในวาระที่แตกต่างกันออกไป ในสมัยโบราณใช้ดนตรีสำหรับเป็นภาษาพิเศษเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมนุษย์คิดว่าการใช้ภาษาพูดทั่วไปสำหรับการสื่อสารกับบรรดาเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนั้น อาจทำให้ไม่สามารถเข้าใจกันได้ เมื่อไม่มีความเข้าใจบรรดาเทพเจ้าทั้งหลาย เหล่านั้นก็ย่อมไม่คล้อยตามคำสั่งที่มนุษย์วอนขอให้สัมฤทธิ์ผลได้

ด้านประเพณี พบว่า สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานด้านดนตรีเสมือนกองราชพิธีที่สนองรับใช้ใต้พระยุคลบาทเสมอมา เมื่อถึงพระราชกำหนดพระราชพิธีสำคัญใด ๆ จะมีหมายรับสั่งให้พนักงานดนตรีของหน่วยงาน ไปปฏิบัติหน้าที่ในพระราชพิธีนั้น ๆ อย่างเคร่งครัดและสมบูรณ์ตามพระราชประเพณีที่มีมา โดยต้องศึกษาข้อมูลจากหมายให้ถ่องแท้ ตั้งแต่วัน เวลา สถานที่ และการแต่งกาย การปฏิบัติเช่นนี้คือ ประเพณีที่ปฏิบัติมาแต่โบราณกาล ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545, น.47) อธิบายว่า ดนตรีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทหน้าที่ มากบ้างน้อยบ้าง พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ดนตรีเป็นเครื่องกล่อมเกลาคิดใจ เฉลิมฉลอง และแสดงความยินดี ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในงานพิธีและเทศกาลต่าง ๆ มาแต่โบราณ จึงได้มีการวางระเบียบแบบแผนในการใช้งานทางสังคมไว้อย่างเหมาะสมและชัดเจนทั้งในแง่ของวงดนตรี หน้าที่ของวงปีพาทย์พิธีได้ระบุไว้ในหมายรับสั่งที่มาจากสำนักพระราชวัง มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ คือ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งลักษณะ การแต่งกายของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในวงปีพาทย์พิธีเป็นเครื่องแบบปกติขาว การแต่งกายเช่นนี้ ผู้บรรเลงได้ปฏิบัติตามหมายรับสั่งที่กำหนดมาให้

ด้านศิลปะ พบว่า ดนตรี เป็นงานศิลปะว่าสุนทรีย์ บทเพลง ทำนอง จังหวะ วิธีการบรรเลง บทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร อีกนัยยะ

หนึ่งคือบทเพลง สันนิษฐานว่านายมนตรี ตราโมท เป็นผู้บรรจุเพลงในพระราชพิธีอันเป็นมงคลนี้ อันประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงลงทรง และเพลงร้องทำขวัญ

ด้านการบรรเลง พบว่า การบรรเลงของวงปี่พาทย์พิธี ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากรทั้ง 3 ถู มีความสัมพันธ์กันระหว่างวงปี่พาทย์พิธีของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และวงประโคมแตรสังข์ของสำนักพระราชวัง ในการประโคมผู้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติตาม ขั้นตอนในพระราชพิธีที่กำหนดไว้ โดยมีวิธีการบรรเลงดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เมื่อวงประโคมแตรสังข์และวงปี่พาทย์พิธีได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ลั่นฆ้องชัยขึ้น 1 ครั้ง เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าสังข์เริ่มเป่าสังข์ 1 ลมหายใจ จากนั้น เจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่เป่าแตรฝรั่งจึงเป่าเป็นทำนองเพลงหนึ่งเรียกว่า “เพลงสำหรับบท” ในขณะเดียวกันนั้นนักดนตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรเลงในวงปี่พาทย์พิธีก็เริ่มบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อเจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตามบทบาทหน้าที่ตนเอง เหลือเพียงวงปี่พาทย์พิธีต้องบรรเลงเรื่อยไป ขั้นตอนที่ 2 มีเพียงวงปี่พาทย์พิธีที่บรรเลงเพลงลงทรงเท่านั้น ขั้นตอนที่ 3 เมื่อวงประโคมแตรสังข์ได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวัง เจ้าพนักงานประโคมปฏิบัติเหมือนขั้นตอนที่ 1 เมื่อเจ้าพนักงานประโคมเพลงสำหรับบทจบแล้ว จึงหยุดตาม บทบาทหน้าที่ตนเอง ส่วนเจ้าพนักงานประโคมที่มีหน้าที่ลั่นฆ้องชัย ต้องคอยลั่นทุกครั้งเมื่อจบการเวียนเทียนในรอบที่ 1 รอบที่ 2 และรอบที่ 3 ส่วนวงปี่พาทย์พิธีบรรเลงเพลง “ร้องทำขวัญ” เรื่อยไปจนการเวียนเทียนครบ 3 รอบ บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากรทั้ง 3 ถู เป็นการบรรเลงตามระเบียบแบบแผนราชประเพณี เพื่อให้พระราชพิธีสมบูรณ์ครบถ้วนตามขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับวิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (อ้างถึงในสุริยา สมุทคุปต์, 2539, น. 35) ได้ให้ความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรม หมายถึง “ลำดับที่แน่นอนของกิจกรรม ซึ่งรวมถึง การกระทำ คำพูด และสิ่งของ ที่ถูกจัดขึ้นในสถานที่ที่แน่นอน และจัดขึ้นเพื่อสนองต่อความมุ่งหมายและผลประโยชน์ของผู้ประกอบพิธี”

จากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตน์ปฏิมากร

การบรรเลงของวงปี่พาทย์พิธี พบว่า มีความเหมือนในเรื่องของลำดับขั้นตอน เป็นจารีตประเพณี ที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณกาล รูปแบบวงปี่พาทย์พิธี ใช้วงปี่พาทย์พิธีเครื่องห้าแต่เพิ่มระนาดทุ้มและไม่มีกลองทัด มีความสอดคล้องกับเรณู โกศินานนท์ (2540, น. 41) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของดนตรีไทยกับประเพณีไทยและศาสนาไว้ในหนังสือ ดนตรีคือภาษา ว่าดนตรีเป็นของคู่กันกับวัฒนธรรมประเพณี เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อไรที่เรามีสถาพิธีทำอะไรสักอย่างหนึ่งแล้ว

สิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ นั่นก็คือ ปี่พาทย์ประกอบพิธี สถานที่ตั้งวงปี่พาทย์พิธีคือ ศาลาราย 1 เพลงที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ถู ประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงลงสร และเพลงเรื่องทำขวัญ เป็นการบรรเลงตามลำดับขั้นตอนที่เป็นจารีตประเพณีปฏิบัติ มีความแตกต่างที่ปรากฏให้เห็นในพระราชพิธีนี้ ระยะเวลาในการประกอบพระราชพิธีของแต่ละถู่ที่ไม่เท่ากันบ้าง จึงทำให้การบรรเลงเพลงในพระราชพิธีมีการลงจบที่ไม่เท่ากัน ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว มีเพียงเพลงเรื่องทำขวัญที่ใช้กับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากถู่ร้อนเป็นเครื่องทรงถู่ฝนเท่านั้น ที่ลงจบที่เพลงเคียงบ่าบ้น ส่วนในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากถู่หนาวเป็นเครื่องทรงถู่ร้อน และพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรจากถู่ฝนเป็นถู่หนาว มีการลงจบที่เพลงต้นกรวราว่าเหมือนกัน

1) สำหรับเพลงสาธุการ ใช้บรรเลงประกอบในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น เสด็จไปยังบุษบกที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร ทรงกราบ ทรงถอดมงกุฎประจำฤดูกาลออกจากพระเศียรพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร เป็นการน้อมสักการะพระรัตนตรัย อันมีพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากรเป็นประธาน สอดคล้องกับ ฦกรัต (2557, น. 689) ได้อธิบายว่า เพลงสาธุการมีความหมายถึงการน้อมกายน้อมใจ แสดงความคารวะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งพระรัตนตรัย ทวยเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ และบูรพาจารย์ทั้งปวง มีการขึ้นทำนองเพลงเริ่มด้วยตะโพนตีนำขึ้นต้น “ตูป ตึง ตูป เฟิง” และระนาดเอกขึ้นต้นทำนองเพลงดำเนินกลอนไปพร้อมกับเครื่องดนตรีในวงจนจบเพลง ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงตั้งแต่ต้นเพลงจนถึงกลางเพลง แล้วจึงออกพระเจ้าเปิดโลก เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังให้เปลี่ยนเพลง ระนาดเอกซึ่งเป็นผู้นำของวงดนตรีจึงถอนทำนองเพลงลงจบแบบสมบูรณ์ สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงสาธุการ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีด้วยเสียงฉิ่ง ตรงจังหวะตก เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

2) สำหรับเพลงลงสร ใช้บรรเลงประกอบในพระราชพิธีขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสรงพระสุคันธที่อ่างส้ายขาวพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร ทรงรับผ้าขาวจากเจ้าพนักงานภูษามาลา ซับตามองค์พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร แล้วทรงสวมมงกุฎประจำฤดูกาลถวายที่พระเศียรพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร จนถึงในขณะที่ได้เสด็จฯ ไปทรงพระสุหร่ายน้ำพระพุทธรูปที่สรงพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร แก่ข้าราชการที่มาเฝ้าฯ ภายในพระอุโบสถ มีความสอดคล้องกับ ฦกรัต (2557, น. 611) ได้อธิบายว่า “เพลงลงสรเป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองหนึ่ง ใช้ประกอบพิธีเกี่ยวกับการทำความสะอาดด้วยน้ำ เช่น การสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำเทวดา การอาบน้ำเจ้านาค

ภายหลังการปลงผม ในการแสดงโขนละคร ใช้บรรเลง ตอนตัวละครอาบน้ำ ในพิธีไหว้ครู เพลงลงสรบรรเลงขณะเชิญเทวรูปมาทรงแล้วเจิมจุณ” มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก และเครื่องดำเนินทำนองหลักสอดรับท้ายประโยคของทำนองขึ้นต้น ลักษณะการดำเนินทำนอง แล้วบรรเลงทำนองกลับต้นวนไปเรื่อย ๆ ตามกระบวนเพลงควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพน เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานให้เปลี่ยนเพลงแล้ว ระนาดเอกจึงทอดแนวทำนองเพลงลง จบแบบถอนลงเพื่อเปลี่ยนเป็นเพลงเรื่องทำขวัญ สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงลงสร มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงจนจบเพลง

3) สำหรับเพลงเรื่องทำขวัญ ใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีขณะที่พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนเพื่อสมโภชพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร 3 รอบ และเจิมที่ฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร สอดคล้องกับณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ (2557, น. 311) ได้ให้ความหมายว่า เพลงเรื่องเวียนเทียน ใช้บรรเลงประกอบพิธีทำขวัญต่าง ๆ เช่น ทำขวัญเปล หากเป็นพระราชพิธีเรียก ขึ้นพระอยู่ ทำขวัญนาค ทำขวัญข้าว เป็นต้น พิธีเหล่านี้ประกอบด้วยบายศรี แว่นสำหรับเวียนเทียน การทำพิธีจะมีผู้ชำนาญการเป็นผู้สาธยายกล่าวอัญเชิญเทพ ยายและปลุกปลอบเรียกขวัญหรืออาจจะมีการสาธยายสั่งสอน เมื่อได้ฤกษ์เวียนเทียนญาติมิตรจะนั่งล้อมวงส่งแว่นเวียนเทียนเป็นทักษิณาวรรต มีลักษณะการขึ้นทำนองเพลงด้วยระนาดเอก เครื่องดำเนินทำนองสอดรับท้ายประโยคของทำนอง ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นการบรรเลงวนเรียงลำดับไปตามลำดับเพลง ควบคู่กับจังหวะหน้าทับของตะโพน และฉิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณจากเจ้าพนักงานสำนักพระราชวังว่าพระราชพิธีได้สำเร็จตามลำดับขั้นตอนแล้ว ระนาดเอกจึงทอดแนวทำนองเพลงลงแบบ “เซ็ด เซ้” สำหรับจังหวะฉิ่งที่ใช้ในเพลงเรื่องทำขวัญ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการตีจังหวะ เป็นการตีเสียง ฉิ่ง-ฉับ ตามเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

การศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร สามารถนำเพลงที่ใช้ในพระราชพิธีดังกล่าวไปบรรเลงในโอกาสอื่น ๆ และบรรเลงประกอบการแสดงของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะเพลงที่อยู่ในเพลงเรื่องทำขวัญ ซึ่งเป็นเพลง 2 ชั้น เช่น เพลงนางนาค เพลงมหาฤกษ์ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยและผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับวงปี่พาทย์พิธีที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะกับผู้วิจัยท่านอื่น ๆ ที่มีความสนใจในงานวิจัยเล่มนี้ นอกจากวงปัทมพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรแล้ว การศึกษาในเรื่องวงประโคมเครื่องสูง ยังมีความสำคัญและมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ ไม่น้อยไปกว่าวงปัทมพิธี ซึ่งสามารถนำไปศึกษาวิจัยเพื่อให้เป็นความรู้แก่ อนุชนคนรุ่นหลังได้อนุรักษ์สืบทอดต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **ดนตรีในวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมศิลปากร. (2501). **การบรรเลงปี่พาทย์ในพระราชพิธี**. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงบำรุงจิตเจริญ และ นางศุภลักษณ์ ภักธนาวิก ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 5 มิถุนายน 2501.
- คณะกรรมการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37 (ฝ่ายวิชาการ) 2552. **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่อง“ดนตรีพิธีกรรม”**เนื่องในโอกาสครบรอบ 75 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37 กรุงเทพฯ: บริษัท เท็คโปรโมชัน แอนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด.
- จักรกฤษณ์ วัฒนากุล. (2560). **การดำเนินงานของระนาดทุ้ม เพลงฉิ่งพระฉั่นเข้าในงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระมหาปรมมหาราชภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, กรุงเทพมหานคร.
- ชัยยะ หินอ่อน. (2549). **ดนตรีในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2500). **เครื่องดนตรีไทย**. พระนคร: กรมศิลปากร.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2510). **เครื่องดนตรีไทย**. พระนคร: กรมศิลปากร.
- ณรงค์ชัย ปิฎกธัตต์. (2557). **สารานุกรมไทย**. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญตา เขียนทองกุล. (2548). **ดนตรีในพระราชพิธี**. กรุงเทพฯ: สำนักการสังคีต กรมศิลปากร.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). **ประวัติดนตรีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2550). **ปฐมบทดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยกรมศิลปากร.
- ไพศาล อินทวงศ์. (2548). **คลินิกดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- โพสทูเดย์. (2557). **เปลี่ยนเครื่องทรงฤดูหนาวพระแก้วมรกต**. 23 มิถุนายน 2563, <https://www.posttoday.com/social/royal/328898>.
- ภัทรธะ คมขำ. (2558). **ดนตรีพระราชพิธีสิบสองเดือนตามวาระที่ปรากฏในปฏิทินหลวง**. **วารสารศิลปกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 7(1), มกราคม-มิถุนายน, 154-155.

- มนตรี ตราโมท. (2529). สารานุกรมสำหรับเยาวชนไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: CURSQA.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2555). นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย. กรุงเทพฯ: อักษร
สัมพันธ์.
- เรณู โกศินานนท์. (2540). ดนตรีคือภาษา. กรุงเทพฯ: CURSQA.
- เรณู โกศินานนท์. (2545). นาฏดุริยางค์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ สร้อยระย้า. (2538). เครื่องเคาะตี. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเกียรติ หอมยก. (2550). ดนตรีในพิธีแรกนาขวัญ. วารสารดนตรีรังสิต, 2(2), กรกฎาคม-ธันวาคม
16-25.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2542). ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (ม.ป.ป). ประวัติวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- สุรียา สมทศคุปต์. (2539). ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัย
ในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สุรียา สมทศคุปต์. (2540). พิธีกรรม “ช่วงผีพ่อน” ของ “ลาวข้าวเจ้า” จังหวัดนครราชสีมา. สำนัก
วิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2540). ศาสนพิธี. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2555). ราชศัพท์. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2512). ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการแห่งชาติ
ว่าด้วยการศึกษาและวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อัจฉริยา สงทอง (2548). แบบแผนการบรรเลงดนตรีไทยในพระราชพิธี. (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรม
ศาสตรบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อำนวย วีรวรรณ (2555). พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง.
- อนุชิต อุ่นจิต. 19 พฤศจิกายน 2563. พระแก้วมรกตกับความนัยจากแนวคิดจักรพรรดิราชสมัย
รัชกาลที่ 4 [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564 จาก
https://www.silpa-mag.com/history/article_27054
- FACEBOOK. 8 มีนาคม 2564. Arthip Pinsupar [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564 จาก
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1175970462860177&set=pb.100013417027792.-2207520000..&type=3>

บุคลากรกรม

กิตติศักดิ์ อยู่สุข. ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562.

จุมพล จานงธรรม. เจ้าหน้าที่เครื่องดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 8 มีนาคม 2562.

ไชยยะ ทางมีศรี. ดุริยางคศิลป์อาวุโส ชำนาญการพิเศษ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 24 ตุลาคม 2562.

ฐิระพล น้อยนิตย์. ครูเชี่ยวชาญ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 29 มีนาคม 2562.

บุญตา เขียนทองกุล. หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 24 มิถุนายน 2563.

بيب คงลายทอง. ดุริยางคศิลป์อาวุโส ชำนาญการพิเศษ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 24 ตุลาคม 2562.

พิเชฏ โยธี. ดุริยางคศิลป์ ชำนาญงาน สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 8 มีนาคม 2562.

ภูติชัย พิงส์สัตย์. ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 8 มีนาคม 2562.

วรศิลป์ สังข์จุ้ย. ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. (ผู้ให้สัมภาษณ์)

น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562.

อนันต์ ศรีระอุดม. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สังกัดงานเครื่องสูงและกลองชนะ ฝ่ายราชูปโภค

กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง. (ผู้ให้สัมภาษณ์) น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์)

เมื่อ 24 ตุลาคม 2562.

เอกรักษ์ บุญเพิ่ม. เจ้าหน้าที่งานในพระองค์ ฝ่ายราชูปโภค กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง.

(ผู้ให้สัมภาษณ์) น้ำเพชร พักทอง. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 24 มิถุนายน 2563

ภาคผนวก

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

ที่ ร ๐๘๐๑/ ๘๐๕๕

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
เลขที่ ๑๑๙/๑๙ ตำบลศาลายา
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย เก็บข้อมูล
ในการสัมภาษณ์เพื่อใช้สนับสนุนงานวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

ด้วย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โครงการบัณฑิตศึกษา โดยนางสาวน้ำเพชร พิททอง
รหัสนักศึกษา ๕๐๐๖๖๐๒๐๐๖ นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย
ดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์อันเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาในโครงสร้างหลักสูตร ในหัวข้อ
เรื่อง “ปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร”
ซึ่งมี ดร.บำรุง พาทยกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ดร.วัชรเมธ อร์ธณะนาค เป็นที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ร่วม ตามประกาศสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่องดังกล่าวข้างต้นมีมาตรฐานตามเกณฑ์
อันมีข้อมูลสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ โครงการบัณฑิตศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการกอง
พระราชพิธี สังกัดสำนักพระราชวัง ให้นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย
ดำเนินการเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์โดยวิธีการสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์
ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องชัดเจนในการสรุปผลของการสัมภาษณ์ครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นางนิภา โสภาสัมฤทธิ์)

อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

โทรศัพท์ ๐๒ ๒๒๔ ๔๗๐๔ ต่อ ๔๒๑

โทรสาร ๐๒ ๒๒๔ ๕๘๕๑

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โครงการบัณฑิตศึกษา โทร.๐-๒๒๒๔-๔๓๐๔ ต่อ ๔๒๐, ๔๒๑

ที่ วธ ๐๘๐๑/ว ๒๖๗๕

วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย
เก็บข้อมูล ในการสัมภาษณ์เพื่อใช้สนับสนุนงานวิทยานิพนธ์

เรียน อธิบดีกรมศิลปากร

ด้วย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โครงการบัณฑิตศึกษา โดยนางสาวน้ำเพชร พิกทอง รหัสนักศึกษา ๔๐๐๖๖๐๒๐๐๖ นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาในโครงสร้างหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง "ปรากฏการณ์ของวงปี่พาทย์พืธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร" ซึ่งมี ดร.บำรุง พาทยกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ดร.วิชรมณห์ อรรถนิยานนาค เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตามประกาศสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่องดังกล่าวข้างต้นมีมาตรฐานตามเกณฑ์ อันมีข้อมูลสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ โครงการบัณฑิตศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์จากอธิบดีกรมศิลปากร ให้นักศึกษาหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ดำเนินการเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์โดยวิธีการสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องชัดเจนในการสรุปผลของการสัมภาษณ์ครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(นางนิภา โสภาสัมฤทธิ์)

อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงาน)

วันที่สัมภาษณ์.....สถานที่.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

1. สอบถามเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

- ให้ผู้สัมภาษณ์ข้อมูลบอกชื่อ.....อายุ.....ปี
- บอกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย.....

.....

.....

.....

2. ข้อมูลเกี่ยวกับวงปีพายุพิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรทั้ง 3 ฤดู

- พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- วงปีพายุพิธีที่ใช้ในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมี

ลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- รูปแบบและขั้นตอนในการบรรเลงมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- มีการฝึกซ้อมก่อนไปปฏิบัติงานหรือไม่

.....

.....

.....

.....

- คำสั่งที่ได้รับมอบหมายมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- เพลงที่ใช้สำหรับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมีทั้งหมดกี่เพลง

.....

.....

.....

.....

- ลักษณะของเพลงที่ใช้ในพระราชเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหารัตนปฎิมากรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- องค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหารัตนปฎิมากร มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

- บริบทโดยทั่วไปของการบรรเลงวงปีพาทย์พิธีในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหารัตนปฎิมากร

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
ภาพการเก็บข้อมูล

ภาพที่ 36 สัมภาษณ์ครูปั๊บ คงลายทอง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 37 สัมภาษณ์ครูไชยยะ ทางมีศรี
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 37 สัมภาษณ์คุณอนันต์ ศรีระอุดม
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 39 สัมภาษณ์ ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 40 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร
ที่มา : พาเที่ยว “วัดพระแก้ว”

ภาพที่ 41 พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 42 พระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร
ประจำฤดูร้อน

ที่มา : พระแก้วมรกต วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพที่ 43 พระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร
ประจำฤดูฝน

ที่มา : พระแก้วมรกต วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพที่ 44 พระพุทธมหามณีรัตนปฎิมากร
ประจำฤดูหนาว

ที่มา : พระแก้วมรกต วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพที่ 45 พระมหาสังข์ประจำองค์พระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากร
ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

ภาพที่ 46 เทียนห้วงบูชาพระพุทธรูปมหายานรัตนปฎิมากร
ที่มา : ร.ต. เอกธวัช บุญเพ็ง

ภาพที่ 47 บริเวณรอบพระอุโบสถก่อนเริ่มพระราชพิธี
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 48 บรรยายกาศประชาชนรอเฝ้ารับเสด็จฯ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 49 การฝึกซ้อมก่อนไปปฏิบัติราชการ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 50 บรรยายภาคก่อนตั้งวงปี่พาทย์พิธี
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 51 บริเวณศาลาราย 1 สำหรับตั้งวงปีพาทย์พิธี
ที่มา : ผู้วิจัย

ใบมอบหมายงานกลุ่มธุรกิจพิเศษ

วันที่ ๘ มี.ค. ๒๕๖๒

ผู้มอบหมายงาน: **นางสาวกัญญาพร วัฒนศิริ**

ตำแหน่ง: **หัวหน้างาน**

กลุ่มงาน: **กลุ่มงานคดีอาญา**

ผู้รับมอบหมายงาน: **นาย วิชาญ วัฒนศิริ**

ตำแหน่ง: **พนักงานสอบสวน**

กลุ่มงาน: **กลุ่มงานคดีอาญา**

วันที่	ผู้ปฏิบัติงาน	วันที่	ผู้ปฏิบัติงาน
๒๕/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๕/๒๕๖๒	
๒๖/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๖/๒๕๖๒	
๒๗/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๗/๒๕๖๒	
๒๘/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๘/๒๕๖๒	
๒๙/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๙/๒๕๖๒	
๓๐/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๓๐/๒๕๖๒	
๓๑/๒๕๖๒	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๓๑/๒๕๖๒	
๑/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑/๒๕๖๓	
๒/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒/๒๕๖๓	
๓/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๓/๒๕๖๓	
๔/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๔/๒๕๖๓	
๕/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๕/๒๕๖๓	
๖/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๖/๒๕๖๓	
๗/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๗/๒๕๖๓	
๘/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๘/๒๕๖๓	
๙/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๙/๒๕๖๓	
๑๐/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๐/๒๕๖๓	
๑๑/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๑/๒๕๖๓	
๑๒/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๒/๒๕๖๓	
๑๓/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๓/๒๕๖๓	
๑๔/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๔/๒๕๖๓	
๑๕/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๕/๒๕๖๓	
๑๖/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๖/๒๕๖๓	
๑๗/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๗/๒๕๖๓	
๑๘/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๘/๒๕๖๓	
๑๙/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๑๙/๒๕๖๓	
๒๐/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๐/๒๕๖๓	
๒๑/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๑/๒๕๖๓	
๒๒/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๒/๒๕๖๓	
๒๓/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๓/๒๕๖๓	
๒๔/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๔/๒๕๖๓	
๒๕/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๕/๒๕๖๓	
๒๖/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๖/๒๕๖๓	
๒๗/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๗/๒๕๖๓	
๒๘/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๘/๒๕๖๓	
๒๙/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๒๙/๒๕๖๓	
๓๐/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๓๐/๒๕๖๓	
๓๑/๒๕๖๓	นายวิชาญ วัฒนศิริ	๓๑/๒๕๖๓	

ผู้มอบหมายงาน: **นางสาวกัญญาพร วัฒนศิริ**

ตำแหน่ง: **หัวหน้างาน**

กลุ่มงาน: **กลุ่มงานคดีอาญา**

ผู้รับมอบหมายงาน: **นาย วิชาญ วัฒนศิริ**

ตำแหน่ง: **พนักงานสอบสวน**

กลุ่มงาน: **กลุ่มงานคดีอาญา**

วัตถุประสงค์: **เพื่อมอบหมายงานให้ นาย วิชาญ วัฒนศิริ ไปดำเนินการสอบสวนคดีอาญา**

ระยะเวลา: **๑๕ วัน**

ผู้ส่งมอบงาน: **นางสาวกัญญาพร วัฒนศิริ**

ผู้รับมอบงาน: **นาย วิชาญ วัฒนศิริ**

ภาพที่ 52 ใบมอบหมายงานกลุ่มศิรียงค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูป
รัตนปฏิมากรประจำฤดูร้อน
ที่มา : ผู้วิจัย

๕๓

ใบมอบหมายงานกลุ่มวิจัยทางศัลยกรรม

ให้มีคุณที่: **๔** ไปบรรเลง: **วิชัย ศรีธรรม**

วันที่: **๑๖** เดือน: **ก.ค.** พ.ศ.: **๖๖**

ณ: **โรงพยาบาลศิริราช**

ในวันที่: **๑๗** เดือน: **ก.ค.** พ.ศ.: **๖๖**

กลุ่มงานศัลยกรรม

หน้าที่	ผู้ปฏิบัติ
หัวหน้า	สมชาย
๑	วิชัย
๒	วิชัย
๓	วิชัย
๔	วิชัย
๕	วิชัย
๖	วิชัย
๗	วิชัย
๘	วิชัย
๙	วิชัย
๑๐	วิชัย
๑๑	วิชัย
๑๒	วิชัย
๑๓	วิชัย
๑๔	วิชัย
๑๕	วิชัย
๑๖	วิชัย
๑๗	วิชัย
๑๘	วิชัย
๑๙	วิชัย
๒๐	วิชัย

กลุ่มงานศัลยกรรม

หน้าที่	ผู้ปฏิบัติ
๑	
๒	
๓	
๔	
๕	
๖	
๗	
๘	
๙	
๑๐	
๑๑	
๑๒	
๑๓	
๑๔	
๑๕	
๑๖	
๑๗	
๑๘	
๑๙	
๒๐	

ผู้รับผิดชอบ

จัดผู้รับ

รายการรับ - ส่ง

๑. **๑๖.๓๐ น.**
 ๒. **๑๖.๓๐ น.**
 ๓. **๑๖.๓๐ น.**
 ๔. **๑๖.๓๐ น.**
 ๕. **๑๖.๓๐ น.**

มีดชอบ
 วิชาญควบคุมการฝึกซ้อม
 เกเวลา: **๑๖.๓๐ น.**
 กย: **๑๖.๓๐ น.**
 เครื่อง, คนงาน
 งานงาน

X
๑๖.๓๐ น.
 ผู้สั่งให้ปฏิบัติงาน
 ผู้รับมอบหมายงานกลุ่มวิจัยทางศัลยกรรม

ภาพที่ 53 ใบมอบหมายงานกลุ่มศิรียงค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณี
รัตนปฏิมากรประจำฤดูฝน
ที่มา : ผู้วิจัย

ดท. ๒.๑

ใบมอบหมายงานกลุ่มธุรกิจไทย

วันที่ ๑๖ เดือน พ.ค. ๒๕๖๖

ให้แนบคืนสร้าง ๕

ไปพบเรื่อง ๑๕ เปลี่ยนเครื่องทรง กุญแจทอง

ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในวันที่ ๑๖ เดือน พ.ย. ๒๕๖๖

กลุ่มงานธุรกิจ

กลุ่มงานศิลปศิลป์

หน้าที่	ผู้ปฏิบัติ
หัวหน้างาน	วิภาศิริศักดิ์
ปี	สุราษฎร์
ระนาตเอก	อริศ
ระนาตคุ้ม	วิภาศิริ
ระนาตเอกเหล็ก	
ระนาตคุ้มเหล็ก	
ต้องวงใหญ่	อริศ ✓
ต้องวงเล็ก	
ตะโพน, โหม่ง, รำมะนา	จันทรา
กลองแขก, กลองแขก	
ฉิ่ง, ฉาบ	ทวีฤทธิ์ ✓
กรับ, โหม่ง	
ซอด้วง, แคน	
ซอด้วง	
ซอด้วง, ระนาด	
ระนาดสาย	
จะเข้	
พิณ, ซึง	
พิณเบส	
โปงลาง	
กลองอีสาน	
อื่น ๆ	

หน้าที่	ผู้ปฏิบัติ
นักร้องชาย	
นักร้องหญิง	

ผู้รับผิดชอบ จัดผู้ร้อง

รายการบรรเลง - แสดง

๑. ๑๗-๐๐๔

๒.

๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๖๖

๔. พระอัครมเหสี, พระบรมราชินี ๖๖

๕.

ผู้รับผิดชอบ จัดผู้บรรเลง

ผู้เชี่ยวชาญควบคุมการมีกรรม ๑๕.๐๐

รถออกเวลา ๑๕.๐๐

แสดงภายใน ๑๕.๐๐

คนจัดเครื่อง, คนงาน ๑๕.๐๐

ประสานงาน ๑๕.๐๐

ผู้ส่งใบปฏิบัติงาน ๑๕.๐๐

ผู้มีอำนาจลงนามกลุ่มธุรกิจไทย

ภาพที่ 54 ใบมอบหมายงานกลุ่มศิรียงค์ไทยในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณี
รัตนปฏิมากรประจำฤดูหนาว
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง
โน้ตเพลงที่ใช้สำหรับพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ทำนองหลักเพลงสาธการ

- - - ร	- - - ม	- - - ม	- ช - ล	- ช - ช	- ช - -	ล ล - -	ช ช - ร
- - - ล	- - - ทุ	- - - ม	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ล	- - - ช	- - - ล

- - - ทุ	- ล - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ทุ	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- - ร ม	- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล
- - - -	- ล - -	ทุ ล - ทุ	- ด - -	- ล - -	- ทุ - ล	- ช - ทุ	- ช - ล

- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช	- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ทุ - ล
- ร - -	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช	- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ทุ - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - - -	ช ช - ล	- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ร - ทุ	- ล - ทุ	- ล - ช	- - - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ

- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - ท ท	- ช - -	ล ท - ร	- ม - ร	- ท - ล
- - ม ร	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	- ร - ช	- - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม	- - - -	- - ร ม	- - ม ม	- ช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ	- ล - ทุ	- ด - -	- ม - -	- ช - ล

ทุ ล - ล	- - ล ล	- ร - ช	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช
- - - ม	- ล - -	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ม	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ช

- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - ช ช	- - ล ล	- ท - -	ช ช - -	ล ล - ท
- - ม ร	- - - ร	- - - ล	- ช - -	- ล - -	- ทุ - ช	- - - ล	- - - ทุ

- ท - -	ล ล - -	ท ท - -	รํ ํ - ํ	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ท
- ท - ล	- - - ท	- - - ร	- - - ม	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - ท

- ํ - ํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ	- - ล ท	- ํ - ํ	- ํ - ํ	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ	- ซ - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ท - ํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- - ร ม	- - ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล
- - - -	- ล - -	ท ล - ท	- ด - -	- ล - -	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล

- ํ - ํ	- ํ - -	ท ท - -	ล ล - ซ	- - ล ท	- ํ - ํ	- ํ - ํ	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ	- ซ - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ท - ํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- - ล ล	- - ล ล	- ล - -	ซ ซ - ล	- - ท ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ล - -	- ล - -	- ล - ซ	- - - ล	- ท - -	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ล ล	- ท - ซ	- ล - ท	- ํ - ํ	- - ํ ํ	- ํ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ล - -	- ท - ซ	- ล - ท	- ด - ร	- ม - -	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

ล ซ - ซ	- - ซ ซ	- ร - ซ	- ล - ท	- ํ - ํ	- ํ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- - - ด	- ซ - -	- ล - ซ	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ท	ท - - -	ล ล - -	ท ท - -	ร ร - ม
- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - -	ฟ - - ม	- - - ฟ	- - - ร	- - - ม

พระเจ้าเปิดโลก

- ท - -	ท ท - รี่	- มี่ - รี่	- ท - ล	- ท - รี่	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ท - ท	- - - ร	- ม - ร	- ท - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- ฟ - ม	- ร - ด	- - - -	- ด - -	- - ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ล
- - - -	- ล - -	ท ล - ท	- - ร ม	- ล - -	- ท - ล	- ซ - ท	- ซ - ล

- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ซ	- - ล ท	- รี่ - มี่	- รี่ - ดี่	- ท - ล
- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ	- ซ - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	- - - ล	- ร - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

ทำนองหลักเพลงลงสร

ทำนองขึ้นต้น

----	----	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร็ - ท	- ล - ช
----	----	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

ท่อน 1

----	- ช - ช	--- ม	- ร - ช	- ร - ช	- ล - ท	- ล - -	ท ท - ล
--- ช	----	--- ท	- ล - ช	- ล - ช	- ล - ท	- ล - ท	--- ล

--- ช	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ร - ช	- ล - ท	- ร็ - ท	- ล - ช
--- ช	- ล - -	--- ท	- ล - -	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช

--- ม	-- ช ช	--- ล	-- ช ช	-- ท ท	- ล - -	ช ช - -	ร ร - ม
--- ท	- ช - -	--- ล	- ช - -	- ท - -	- ล - ช	--- ล	--- ท

- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร็ - ท	- ล - ช
--- ม	-- ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2

----	- ม - ม	-- ร ม	- ช - ล	- ท - ร็	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
--- ม	--- ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ช	--- ท

--- ร	--- ช	-- ล ท	- ล - ท	----	- ท - ท	-- ช ช	- ล - ท
--- ล	--- ช	-- ล ท	- ล - ท	--- ท	----	- ช - -	- ล - ท

- - ล ท	- รื - มื	- รื - ตื	- ท - ล	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม
- ช - -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ล	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท

- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- รื - ท	- ล - ช
- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ลงสระสุหฺร่าย

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - รื	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ม

- - - ร	- - ม ม	- - - ฟ	- - ม ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - ม
- - - ร	- ม - -	- - - ฟ	- ม - -	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - -

- ร - -	ม ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ - ล	- ฟ - -	ม ม - -	ร ร - ท
- ล - ร	- - - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ - ล	- ฟ - ม	- - - ร	- - - ฟ

- ม - -	ร ท - -	- - - -	ท ล - ท	- รื - มื	- รื - ท	- ล - ฟ	- ม - ร
- - ร ท	- - ล ฟ	- ม - ฟ	- ม - ฟ	- ร - ม	- ร - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร

- - - -	- ร - ร	- - - ท	- ล - ร	- ล - ร	- - ม ฟ	- ม - -	ฟ ฟ - ม
- - - ร	- - - -	- - - ฟ	- ม - ร	- ม - ร	- - - ฟ	- ม - ฟ	- - - ม

- - - ร	- - ม ม	- - - ฟ	- - ม ม	- ล - ร	- - ม ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- - - ร	- ม - -	- - - ฟ	- ม - -	- ม - ร	- - - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร

- - ล ล	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล

- - - -	- ท - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ล - ล	- พ - -	- - - -	ร ม - ช
- - - ท	- - - -	- ร - ท	- ล - ช	- - - พ	- - ม ร	- ท - ด	- - - ช

ทำนองหลักเพลงเรื่องทำขวัญ

เพลงนางนาค

ท่อน 1

- - - -	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- ช - ล	ท ล - -	- - ม ฟ	- - ช ล	- รี่ - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ร - -	- - ช ฟ	ม ร - -	ม ฟ - -	- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ช ช	- ล - ท	- รี่ - ม	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	- - - -	- ช - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ด

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ด - ท	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ช - ท

กลับต้น

ท่อน 2

- - - -	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - - -	- ฟ - ฟ	- - - -	- - ร ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	- - - -
- - - ฟ	- - - -	- ล - ท	- ด - -	- ร - -	- - - ม	- ร - -	ม ร - ท

- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ล ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ร ร - -	ม ม - ฟ
- ร - -	- ม - ม	- ฟ - -	ช - - ร	- ฟ - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ฟ

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ฟ - ม	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ด - ท	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ช - ท

กลับต้น

เพลงมหาฤกษ์

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - -	- ล - ล	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- ซ - ล	ท ล - -	- - ม ฟ	- - ซ ล	- รี่ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ร - -	- - ซ ฟ	ม ร - -	ม ฟ - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ซ ซ	- ล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	- - - -	- ซ - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ฟ

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	- - ม ม	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ซ - ล
- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	- ม - -	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ซ - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ซ	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ซ	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ซ - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- รี่ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ซ ซ	- ล - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ท	- - - -	- ซ - -	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ฟ

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	- - ม ม	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ซ - ล
- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	- ม - -	- ฟ - ร	- ม - ฟ	- ซ - ล

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ช	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- - - ช	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ช - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- - - -	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ม ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - ม	- - - ฟ

- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ล ท - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ร - -	- ม - ร	- ฟ - -	ช - - ร

- ฟ - ม	- ร - -	ด - - -	- - ร ม	- ร - -	- ม ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม
- - - -	- ล - -	- ท ล - ท	- ด - -	- ล - -	ร - - ล	- ท - ล	- ด - ท

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- - - ร	- - ม ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - - -	ม ร - ม
- ล - -	- ร - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ล - ท	- ช - ท

- ล - ท	- ล - ฟ	- - ม ม	- ฟ - ล	- - - -	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ม ม - ฟ
- ล - ท	- ล - ด	- ท - -	- ด - ล	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - ม	- - - ฟ

- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ล ท - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - ร ท	- ร - -	- ม - ร	- ฟ - -	ช - - ร

- ฟ - ม	- ร - -	ด - - -	- - ร ม	- ร - -	- ม ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม
- - - -	- ล - -	- ท ล - ท	- ด - -	- ล - -	ร - - ล	- ท - ล	- ด - ท

เพลงมหากาล

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ร	- - ม ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
- ล - -	- ร - -	- - ล ฟ	- - ม ร	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ล	- ท - ร	- ร - -	ม ม - ร	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - -	ฟ - - - ท
- ล - -	- ท - ร	- ร - ม	- - - ร	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ม ร - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ด	- ท - ท	- - - -	- - - ท	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
- - - -	- - - ม	- - - ท	- - - -	- ม ร	- - - ร	- - - ล	- - - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ล	- ท - ร	- ร - -	ม ม - ร	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - -	ฟ - - - ท
- ล - -	- ท - ร	- ร - ม	- - - ร	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ม ร - ท

- - - ม	- ร - ท	- - - -	- ล - ล	- ร - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- - - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - -	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

ท่อน 2

----	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ทุ

- - ร ร	- ม - ช	- ช - -	ล ล - ช	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- ล - -	- ทุ - ช	- ช - ล	---- ช	---- ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ

กลับต้น

ท่อน 3

- ท - -	ท ล - -	ล ฟ - -	ฟ ม - -	- ท - -	ล ล - -	ทุ ทุ - -	ร ร - ม
- - ล ฟ	- - ฟ ม	- - ม ร	- - ร ทุ	- ฟ - ม	---- ฟ	---- ร	- - - ม

- - ร ร	- ม - ช	- ช - -	ล ล - ช	- ฟ ล -	ฟ ม - -	----	ม ร - ม
- ล - -	- ทุ - ช	- ช - ล	---- ช	---- ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ

กลับต้น

เพลงสังข์น้อย

ท่อน 1 เที้ยวแรก

---- ฟ	- ม - ม	----	- - - ม	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
----	---- ล	---- ม	----	- ม ร	---- ร	---- ล	- - - ทุ

---- ม	- รั - -	ท ท - -	ล ล - ช	- ช - -	- ลท - รั	- ม - รั	- ท - ล
- - - ม	- ร - ทุ	---- ล	---- ช	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

---- ช	- - ล ล	---- ท	- - ล ล	- ฟ - -	- ม - -	- ร - ร	- - - ท
---- ช	- ล - -	---- ทุ	- ล - -	- ม ร	---- ร	---- ล	- - - ทุ

- - ล ล	- ท - รั	- ม - รั	- ท - ล	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - ม ฟ
- ล - -	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

ท่อน 1 เทียบกลับ

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ฟ --	- ม --	- ร - ร	--- ท
----	--- ทุ	--- ฝ	----	- ม ร	--- ฐ	--- ฤ	--- ฑ

--- มั	- รั --	ท ท --	ล ล - ซ	- ซ --	- ลท - รั	- มั - รั	- ท - ล
--- ม	- ร - ทุ	--- ฤ	--- ฐ	- ร --	ซ -- ร	- ม - ร	- ทุ - ฤ

--- ซ	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ฟ --	- ม --	- ร - ร	--- ท
--- ฐ	- ฤ --	--- ทุ	- ฤ --	- ม ร	--- ฐ	--- ฤ	--- ฑ

-- ล ล	- ท - รั	- มั - รั	- ท - ล	- ท --	ล ฟ --	--- ร	-- ม ฟ
- ฤ --	- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ฤ	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

ท่อน 2 เทียบแรก

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ท --	ล ฟ --	--- ร	-- ม ฟ
----	--- ทุ	--- ฝ	----	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

-- ม ฟ	- ล - ท	- รั - ท	- ล - ฟ	- ท --	ล ฟ --	--- ร	-- ม ฟ
- ร --	- ฤ - ทุ	- ร - ทุ	- ฤ - ฑ	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

--- ซ	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ท --	ล ฟ --	--- ร	-- ม ฟ
----	--- ทุ	--- ฝ	----	-- ล ฟ	-- ม ร	- ฤ --	- ร --

-- ม ฟ	- ล - ท	- ล - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ทุ	- ร --	ม ม - ร
- ร --	- ฤ - ทุ	- ฤ - ฐ	- ฝ - ม	- ฝ - ม	- ฐ - ฝ	- ฐ - ม	--- ฐ

ท่อน 2 เทียบกลับ

--- ม	- ร - ร	----	--- ร	- ท - -	ล ฟ - -	--- ร	- - ม ฟ
----	--- ช	--- ร	----	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - ม ฟ	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	--- ร	- - ม ฟ
- ร - -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ด	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

--- ช	- ฟ - ฟ	----	--- ฟ	- ท - -	ล ฟ - -	--- ร	- - ม ฟ
----	--- ท	--- ฟ	----	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- ร - -

- - ม ฟ	- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- - ร ม	- ร - ช
- ร - -	- ล - ท	- ล - ช	- ฟ - ม	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ด - -	- ล - ช

เพลงมหาชัย

ท่อน 1

--- ม	- - ช ช	--- ล	- - ช ช	- - ล ล	- ท - ร	----	- ร ม - ช
--- ท	- ช - -	--- ล	- ช - -	- ล - -	- ท - ล	- ท - -	- ด - - ช

- - ล ล	- ท - ร	----	- ร ม - ช	- ท ล ช	- ร - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ล - -	- ท - ล	- ท - -	- ด - - ช	- ท ล ช	- ล - ช	--- ล	--- ท

----	- ท - ท	- - ล ล	- ท - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - ช ช	- ล - ท
--- ท	----	- ล - -	- ท - ร	- ร - -	- ม - ร	- ช - -	- ล - ท

- ล - ท	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ท	- - ช ช	- ล - ท	- ล - ท	- ด - ร
- ล - ท	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ท	- ช - -	- ล - ท	- ล - ท	- ด - ร

--- ด	- - ร ร	--- ม	- ร - -	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	--- ม
--- ด	- - ร ร	--- ม	- ร - -	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	--- ม

- - ล -	ล ล - -	ม ม - -	ร ร - ม	- ม - ม	- ม - -	ม ม - -	ร ร - ท
--- ม	--- ม	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - ม	--- ร	--- ท

----	- ท - ท	-- ล ล	- ท - ร็	-- ร็ ร็	- มั - ร็	-- ซ ซ	- ล - ท
--- ท	----	- ล --	- ท - ร	- ร --	- ม - ร	- ซ --	- ล - ท

-- ล ท	- ร็ - มั	- มั - มั	- ร็ - ท	- ร็ - มั	- ร็ --	ท ท --	ล ล - ซ
- ซ --	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ซ

กลับต้น

ท่อน 2

--- ม	-- ซ ซ	--- ล	-- ซ ซ	- ท - ล	- ซ - ม	-- ร ม	- ซ - ล
--- ท	- ซ --	--- ล	- ซ --	- ท - ล	- ซ - ท	- ด --	- ซ - ล

- ซ --	- ล ท - ร็	- มั - ร็	- ท - ล	- ท - ร็	- ท --	ล ล --	ซ ซ - ม
- ร --	ซ -- ร	- ม - ร	- ท - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ซ	--- ท

----	- ร - ร	----	- ร ม - ซ	-- ท ท	- ล --	ซ ซ --	ร ร - ม
--- ร	--- ล	- ท --	ด -- ซ	- ท --	- ล - ซ	--- ล	--- ท

- พ ล -	พ ม --	----	ม ร - ม	- ม --	ม ร - ม	- ล --	ซ ซ - ล
--- ม	-- ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	--- ล

----	- ล - ล	- ท - ซ	- ล - ท	- ร็ - มั	- ร็ --	ท ท --	ล ล - ซ
--- ล	----	- ท - ซ	- ล - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ซ

-- ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ร - ซ	- ท ล ซ	- ร --	ซ ซ --	ล ล - ท
- ล --	- ท - ล	- ซ - ท	- ล - ซ	- ท ล ซ	- ล - ซ	--- ล	--- ท

----	- ท - ท	-- ล ล	- ท - ร็	-- ร็ ร็	- มั - ร็	-- ซ ซ	- ล - ท
--- ท	----	- ล --	- ท - ร	- ร --	- ม - ร	- ซ --	- ล - ท

-- ล ท	- ร็ - มั	- มั - มั	- ร็ - ท	- ร็ - มั	- ร็ --	ท ท --	ล ล - ซ
- ซ --	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ซ

กลับต้

เพลงดอกไม้ไทร

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ม	- - ซ ซ	- - - ล	- - ซ ซ	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ซ
- - - ทุ	- ซ - -	- - - ล	- ซ - -	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ซ

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ริ ริ - ท
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ซ - ล	- ทุ - ล	- ซ - ล	- ทุ - ร	- - - ทุ

- - - -	- ท - ท	- ล - ท	- ริ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ริ ริ - ท
- - - ทุ	- - - -	- ล - ทุ	- ร - ล	- ทุ - ล	- ซ - ล	- ทุ - ร	- - - ทุ

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ซ - -	- ลท - ริ	- ม - ริ	- ท - ล
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ซ - ล	- ร - -	ซ - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- ร - ซ	- ล - ท	- ริ - ท	- ล - ซ	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ซ
- ล - ซ	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ซ	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ซ

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ริ ริ - ท
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ซ - ล	- ทุ - ล	- ซ - ล	- ทุ - ร	- - - ทุ

- - - -	- ท - ท	- ล - ท	- ริ - ล	- ท - ล	- ซ - ล	- ท - -	ริ ริ - ท
- - - ทุ	- - - -	- ล - ทุ	- ร - ล	- ทุ - ล	- ซ - ล	- ทุ - ร	- - - ทุ

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- ซ - -	- ลท - ริ	- ม - ริ	- ท - ล
- - - ม	- - - ทุ	- ด - -	- ซ - ล	- ร - -	ซ - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

ท่อน 2

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ล	- รื - -	ดํ ล - -	- - ช ล	ดํ ล - -	ช ล - -	ช ฟ - -
- ด - -	- ฟ - -	- - ดํ ล	- - ช ฟ	- ฟ - -	- - ช ฟ	- - ช ฟ	- - ม ร

- - - ช	- - ฟ ช	- - ล ช	- - ฟ ช	- - - ฟ	- - ช ล	- รื - -	ดํ ล - -
- - ร -	ฟ ม - ร	- - - -	ฟ ม - ร	- ด - -	- ฟ - -	- - ดํ ล	- - ช ฟ

- - ช ล	ดํ ล - -	ช ล - -	ช ฟ - -	- ด - -	- - - ร	- - - -	- รม - ช
- ฟ - -	- - ช ฟ	- - ช ฟ	- - ม ร	- ท - ล	- ท - ล	- ท - -	ด - - ช

- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล
- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รื	- มํ - รื	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

เพลงดอกไม้ไพร

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- ร - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม - ช
- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ดี่
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ดี่
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ช - ฟ	- ช - -	ล ล - ช
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- - - ช

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- รม - ช
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ท - -	ด - - ช

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ดี่
- - - ม	- - - ท	- ด - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ท - ล	- ช - -	ล ล - -	ท ท - ดี่
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ท - ล	- ช - ล	- - - ท	- - - ด

- - รี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ช - ฟ	- ช - -	ล ล - ช
- - - ม	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- - - ช

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ล	- ช - ช	- - - -	- - - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - -	- - - ด	- - - ช	- - - -	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ช

- ด - ฟ	- - ช ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - - ด	- - ร ม	- ช - ช	- ม - -	- ทุ - -	- - - ด	- - - ด	- - ร ม
- ช - -	- ด - -	- - - ม	- - ร ด	- - ล ช	- ล - ช	- ช - -	- ด - -

- - - -	- ม - ม	- - - -	- ร - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - ม	- - - -	- - - ร	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ทุ - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ช	- - - ล	- - ช ช	- ด - ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล
- - - ฟ	- ช - -	- - - ล	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ทุ - ช	- ล - ทุ	- ช - -	- ล ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ล
- - - ล	- - - -	- ทุ - ช	- ล - ทุ	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ทุ - ล

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- ร - ช	- - ล ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ร ม - ช
- ล - ช	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช	- - - ร	- - - ล	- ทุ - -	ด - - ช

- ด - ฟ	- - ช ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - ช ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - - ด	- - ร ม	- ช - ช	- ม - -	- ทุ - -	- - - ด	- - - ด	- - ร ม
- ช - -	- ด - -	- - - ม	- - ร ด	- - ล ช	- ล - ช	- ช - -	- ด - -

- - - -	- ม - ม	- - - -	- ร - ร	- - ร ร	- ม - ร	- - - -	- ร ม - ช
- - - ม	- - - -	- - - ร	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ทุ - -	ด - - ช

- - - ฟ	- - ช ช	- - - ล	- - ช ช	- ดิ - ล	- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - ล
- - - ฟ	- ช - -	- - - ล	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รั	- มั - รั	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

เพลงพัดชา

ท่อน 1

- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช	- - - ม	- ร - -	ช ช - -	ล ล - ท
- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - -	- ท - ท	- - ช ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รั	- มั - รั	- ท - ล
- - - ท	- - - -	- ช - -	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รั	- มั - รั	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

ท่อน 2

- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช	- - ท ท	- ล - -	ช ช - -	ร ร - ม
- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช	- ท - -	- ล - ช	- - - ล	- - - ท

- - - ร	- - ม ฟ	- ล - ล	- ฟ - -	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ร - -	- - - ฟ	- - ม ร	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ล	- ช - ท	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ท - ช	- ล - ท	- ช - -	- ลท - รั	- มั - รั	- ท - ล
- - - ล	- - - -	- ท - ช	- ล - ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

กลับต้น

เพลงบ้าน

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- ร - ซ	- - ล ท	- รี่ - ท	- ล - ซ	- - รี่ รี่	- มี่ - รี่	- ดี่ - ท	- ดี่ - รี่
- ล - ซ	- - - ท	- ร - ท	- ล - ซ	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ดี่	- ซ - ซ	- ซ - ดี่	- มี่ รี่ ดี่	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - ท	- - ล ท	- รี่ - รี่	- ท - -	- ฟ - -	- - - ซ	- - - -	- ซล - ดี่
- ท - -	- ซ - -	- - - ท	- - ล ซ	- - ม ร	- ม - ร	- ม - -	ฟ - - ด

- - มี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ซ - ฟ	- - ซ ล	- ดี่ - ซ
- ม - -	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ล	- ด - ซ

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ล	- ซ - ซ	- - - -	- - - ซ	- - รี่ รี่	- มี่ - รี่	- ดี่ - ท	- ดี่ - รี่
- - - -	- - - ด	- - - ซ	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ดี่	- ซ - ซ	- ซ - ดี่	- มี่ รี่ ดี่	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - ท	- - ล ท	- รี่ - รี่	- ท - -	- ฟ - -	- - - ซ	- - - -	- ซล - ดี่
- ท - -	- ซ - -	- - - ท	- - ล ซ	- - ม ร	- ม - ร	- ม - -	ฟ - - ด

- - มี่ มี่	- รี่ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล	- ดี่ - ล	- ซ - ฟ	- - ซ ล	- ดี่ - ซ
- ม - -	- ร - ด	- - - ท	- - - ล	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ล	- ด - ซ

ท่อน 2

--- ล	- ช - ช	----	--- ช	----	- ร - ร	----	- รม- ช
----	--- ด	--- ช	----	--- ร	--- ล	- ทุ - -	ด - - ช

----	- ล - ล	- ช - -	พ พ - ช	----	- ล - ล	- - ด -	ด - - ช
--- ล	----	- ช - พ	--- ช	--- ล	----	--- ด	--- ช

- - ด -	ด - - ล	- ช - -	- ล - ล	----	- ร - ร	----	- รม- ช
--- ด	--- ล	- ช - ล	----	--- ร	--- ล	- ทุ - -	ด - - ช

----	- ล - ล	- ช - -	พ พ - ช	----	- ล - ล	- - ด -	ด - - ช
--- ล	----	- ช - พ	--- ช	--- ล	----	--- ด	--- ช

- - ด -	ด - - ล	- ช - -	- ล - ล	----	- ช - ช	----	- ชล - ด
--- ด	--- ล	- ช - ล	----	--- ช	--- ร	- ม - -	พ - - ด

- - ม -	- ร - -	ด - - -	ท ท - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - ช ล	- ด - ช
- ม - -	- ร - ด	--- ทุ	--- ล	- ด - ล	- ช - พ	--- ล	- ด - ช

กลับต้น

เพลงคู่บ้าน

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ล	- ซ - ซ	- - - -	- - - ซ	- - รื รื	- มื - รื	- ดื - ท	- ดื - รื
- - - -	- - - ด	- - - ซุ	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดื	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ดื	- ซ - ซ	- ซ - ดื	- มื รื ดื	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - ท	- ดื - รื
- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร

- ซ - ดื	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ดื	- ซ - ซ	- ซ - ดื	- มื รื ดื	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - รื รื	- มื - รื	- ดื - ท	- ดื - รื
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดื	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ดื	- ซ - ซ	- ซ - ดื	- มื รื ดื	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - ท	- ดื - รื
- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - -	- ท - ซ	- ท - ล	- - - ท	- ด - ร

- ซ - ดื	- - รื มื	- มื - มื	- รื - ดื	- ซ - ซ	- ซ - ดื	- มื รื ดื	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

ท่อน 2

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - ท -	ท ท - ดั	- รุ - ดั	- ท - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- - - ทุ	- - - ด	- ร - ด	- ทุ - ล

- - ท -	ท ท - ดั	- รุ - ดั	- ท - ล	- ดั - รุ	- ดั - -	ล ล - -	ซ ซ - พ
- - - ทุ	- - - ด	- ร - ด	- ท - ล	- ด - ร	- ด - ล	- - - ซ	- - - พ

- - - -	- พ - พ	- - ร ม	- - - ร	- - ซ ซ	- ล - ซ	- พ - ร	- ด - พ
- - - พ	- - - -	- ด - -	- ร - -	- ซ - -	- ล - ซ	- พ - ล	- ซ - พ

- - ด ร	- พ - ซ	- ล - ซ	- พ - ร	- ดั - ล	- ซ - -	พ พ - -	ซ ซ - ล
- ท - -	- พ - ซ	- ล - ซ	- พ - ล	- ด - ล	- ซ - พ	- - - ซ	- - - ล

กลับต้น

เพลงเคียงบ้าน

ท่อน 1

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- - รุ รุ	- มุ - รุ	- ดั - ท	- ดั - รุ
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดั	- - รุ มุ	- มุ - มุ	- รุ - ดั	- - - รุ	- - - ล	- - - ท	- ดั - รุ
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- ด - ร

- - - ดั	- - รุ รุ	- - - มุ	- - รุ รุ	- - รุ รุ	- มุ - รุ	- ดั - ท	- ดั - ร
- - - ด	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- ร - -	- ม - ร	- ด - ท	- ด - ร

- ซ - ดั	- - รุ มุ	- มุ - มุ	- รุ - ดั	- ซ - ซ	- ซ - ดั	- มุ รุ ดั	- ท - ล
- ร - ด	- - - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ซ - -	ร - - ด	- ม ร ด	- ท - ล

กลับต้น

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - ช ล	- ดํ - รํ	- รํ - รํ	- ดํ - ล	- ดํ - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- พ - -	- ด - ร	- พ - ร	- ด - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- ดํ - รํ	- ดํ - -	ล ล - -	ช ช - พ	- - ล ล	- ช - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - พ	- ล - -	- ช - พ	- - - ม	- - - ร

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- ด - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - ช ล	- ดํ - รํ	- รํ - รํ	- ดํ - ล	- ดํ - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- พ - -	- ด - ร	- พ - ร	- ด - ล	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ดํ - ล	- ช - -	พ พ - -	ช ช - ล
- - - -	- - - ม	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ช - พ	- - - ช	- - - ล

- ดํ - รํ	- ดํ - -	ล ล - -	ช ช - พ	- - ล ล	- ช - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - พ	- ล - -	- ช - พ	- - - ม	- - - ร

เพลงต้นกราวรำ

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

- ร - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

- ร - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ร - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - - -	- ล - ล	- ล - -	ช ช - ล
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - -	- ล - ช	- - - ล

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ท	- ล - ล	- - - -	- - - ล	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - -	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

- ล - ฟ	- ม - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ล - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

- ล - ฟ	- ม - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ล - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - ม ม	- ฟ - ม	- ร - ท	- ล - ร	- - - -	- ม - ม	- ม - -	ร ร - ม
- ม - -	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - -	- ม - ร	- - - ม

เพลงกราวรำ

ท่อน 1

- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- รี่ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ท	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ซ - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ท - ล	- ซ - ม	- - ร ม	- ซ - ล	- - - ล	- ท - -	- ม - ร	- - - ม
- ท - ล	- ซ - ท	- ด - -	- ซ - ล	- ล - -	- - - ท	- - - ล	- - - ท

กลับต้น

ท่อน 2 เที้ยวแรก

- - - ฟ	- ม - ม	- - - -	- - - ม	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ล	- - - ม	- - - -	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- ท - -	ล ล - -	ท ท - -	ร ร - ม	- ล - ฟ	- ม - -	ร ร - -	ม ม - ฟ
- ฟ - ม	- - - ฟ	- - - ร	- - - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- - - ม	- - - ฟ

- - ม ฟ	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ฟ	- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- ร - -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- ฟ - ม	- ร - ท	- - ล ท	- ร - ม	- - - -	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ล - ท
- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ซ - -	- ร - ม	- - - ฟ	- - - ด	- ร - -	- ล - ท

ท่อน 2 เที้ยวกลับ

- - - ตั้	- ท - ท	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
- - - -	- - - ม	- - - ท	- - - -	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

- ท - -	ล ล - -	ท ท - -	ร ร - ม	- ล - พ	- ม - -	ร ร - -	ม ม - พ
- พ - ม	- - - พ	- - - ร	- - - ม	- ล - พ	- ม - ร	- - - ม	- - - พ

- - ม พ	- ล - ท	- รี้ - ท	- ล - พ	- ล - ท	- ล - -	พ พ - -	ม ม - ร
- ร - -	- ล - ท	- ร - ท	- ล - พ	- ล - ท	- ล - พ	- - - ม	- - - ร

- พ - ม	- ร - ท	- - ล ท	- ร - ม	- - - -	- พ - พ	- - ม พ	- ล - ท
- พ - ม	- ร - พ	- ซ - -	- ร - ม	- - - พ	- - - ด	- ร - -	- ล - ท

เพลงปลายกราวรำ

ท่อน 1 เที้ยวแรก

- - - ตั้	- ท - ท	- - - -	- - - ท	- รี้ - มั้	- รี้ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- - - -	- - - ม	- - - ท	- - - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- รี้ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ท	- รี้ - มั้	- มั้ - มั้	- รี้ - ท	- รี้ - มั้	- รี้ - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ซ - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- ซ - -	- ลท- รี้	- มั้ - รี้	- ท - ล
- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล	- ร - -	ซ - - ร	- ม - ร	- ท - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ซ	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- รื - มื	- รื - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- - - ซ	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- รื - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท
- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล	- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท

- - ล ท	- รื - มื	- มื - มื	- รื - ท	- รื - มื	- รื - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ซ - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ซ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- ซ - -	- ลท- รื	- มื - รื	- ท - ล
- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล	- ร - -	ซ - - ร	- ม - ร	- ท - ล

ท่อน 1 เที้ยวกลับ

- - - ซ	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- ท - รื	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- - - ซ	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท

- - ซ ซ	- ล - ร	- - - -	- รม - ซ	- ร - ซ	- - ล ท	- ล - -	ท ท - ล
- ซ - -	- ล - ล	- ท - -	ด - - ซ	- ล - ซ	- - - ท	- ล - ท	- - - ล

- - - ซ	- - ล ล	- - - ท	- - ล ล	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - -	ฟ - - -
- - - ซ	- ล - -	- - - ท	- ล - -	- ร - -	- - - ม	- ร - -	- มร- ท

- - ร ร	- ม - ล	- - - -	- ลท- ร	- ล - ร	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร
- ร - -	- ม - ม	- ฟ - -	ซ - - ร	- ร - ร	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ร

กลับต้น

เพลงประพาสเกตุรา

ท่อน 1 เที้ยวแรก

--- ม	- ร - ร	----	--- ร	--- ร	----	- ท - ท	--- ล
----	--- ชุ	--- ร	----	--- ล	--- ท	----	--- ล

----	- ชุ - ชุ	-- ล ท	- ร็ - ล	-- ร ม	- ชุ - ล	- ท - ล	- ชุ - ม
--- ชุ	----	--- ท	- ร - ล	- ด --	- ชุ - ล	- ท - ล	- ชุ - ท

- ฟ ม ม	--- ม	- ร --	ท ท - ล	- ท - ล	- ชุ --	ล ล --	ท ท - ร็
--- ล	- ม --	- ล - ท	--- ล	- ท - ล	- ชุ - ล	--- ท	--- ร

----	- ม - ม	-- ร ม	- ชุ - ล	- ท - ร็	- ท --	ล ล --	ชุ ชุ - ม
--- ม	--- ท	- ด --	- ชุ - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ชุ	--- ท

ท่อน 1 เที้ยวแรก

--- ฟ	- ม - ม	----	--- ม	--- ร	----	- ท - ท	--- ล
----	--- ล	--- ม	----	--- ล	--- ท	----	--- ล

----	- ชุ - ชุ	-- ล ท	- ร็ - ล	-- ร ม	- ชุ - ล	- ท - ล	- ชุ - ม
--- ชุ	----	--- ท	- ร - ล	- ด --	- ชุ - ล	- ท - ล	- ชุ - ท

- ฟ ม ม	--- ม	- ร --	ท ท - ล	- ท - ล	- ชุ --	ล ล --	ท ท - ร็
--- ล	- ม --	- ล - ท	--- ล	- ท - ล	- ชุ - ล	--- ท	--- ร

----	- ม - ม	-- ร ม	- ชุ - ล	- ท - ร็	- ท --	ล ล --	ชุ ชุ - ม
--- ม	--- ท	- ด --	- ชุ - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ชุ	--- ท

ท่อน 2

--- ม	-- ซ ซ	--- ล	-- ซ ซ	-- ท ท	- ล --	ซ ซ --	ร ร - ม
--- ท	- ซ --	--- ล	- ซ --	- ท --	- ล - ซ	--- ล	--- ท

--- ร	-- ม ฟ	- ล - ล	- ฟ --	- ม --	ม ร - ม	- ล --	ซ ซ - ล
- ล --	- ร --	--- ฟ	-- ม ร	- ร - ท	- ล - ท	- ล - ซ	--- ล

----	- ม - ม	-- ร ม	- ซ - ล	- ท - ร	- ท --	ล ล --	ซ ซ - ม
--- ม	--- ท	- ด --	- ซ - ล	- ท - ร	- ท - ล	--- ซ	--- ท

--- ซ	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ --	ล ล - ซ
--- ซ	- ล --	--- ท	- ล --	- ท - ล	- ซ - ท	- ซ - ล	--- ซ

กลับต้น

ลงจบตรงวรรคแรกของประโยคสุดท้าย เทียบที่ 2

--- ท	--- ล	--- ซ	--- ร
--- ท	--- ล	--- ซ	--- ล

อภิธานศัพท์

การเปลี่ยนเครื่องทรง

พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรหรือพระแก้วมรกตตามฤดูกาล คือ เครื่องทรงฤดูร้อน ทรงเปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 4 เครื่องทรงฤดูฝน ทรงเปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หรือ ปิโณจิมาส จะเลื่อนเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หลัง ซึ่งจะตรงกับวันเข้าพรรษา ของทุกปี เครื่องทรง ฤดูหนาว ทรงเปลี่ยน วันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

เกย

บันไดเกยขนาดเล็กเคลื่อนย้ายไปได้สำหรับเจ้านายใช้เป็น ที่เสด็จขึ้นหรือลงพาหนะ

เครื่องทรงพระพุทธ- มหามณีรัตนปฏิมากรฤดูฝน

เครื่องทรงสำหรับฤดูฝนทรงอย่างห่มดอง ใช้ทองคำทำ เป็นกาบจำหลักลายทรงข้าวบิณฑ์ ประดับมณีต่าง ๆ ลักษณะเหมือนผ้าทรงอย่างห่มดอง พระศกศิราภรณ์ทำ ด้วยทองคำลงยาสีน้ำเงินแก่ปลายพระเกศาที่เวียนเป็น ทักษิณาวรรต ประดับด้วยมณีเม็ดย่อม ๆ ทั่วไป พระรัศมี ลงยา

เครื่องทรงพระพุทธ- มหามณีรัตนปฏิมากรฤดูร้อน

เครื่องทรงสำหรับฤดูร้อน เป็นเครื่องต้นอย่าง พระมหากษัตริย์ ทำด้วยทองคำลงยา ประดับเพชรและ มณีต่าง ๆ มงกุฎที่ทรงเป็นเทริด ยอดประดับเพชรเม็ด ใหญ่

เครื่องทรงพระพุทธ- มหามณีรัตนปฏิมากรฤดูหนาว

เป็นเครื่องทรงที่จัดสร้างขึ้นเมื่อปี 2539 ในโอกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรง ครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ประกอบด้วย ผ้าคลุม ทองคำลงยาลายดอกชิงดวงฝังทับทิม กลีบดอกประกอบ จากโกเมน กลางดอกฝังพลอย ชายผ้าคลุมเป็นลายดอก ลงยาประดับด้วยมรกตและบุษราคัม ริมขอบด้านนอกฝัง เพชร พร้อมสายสร้อยทอง 4 สาย พระศกฝังไพลิน ต้น

	พระรัศมีฝังเพชร ใช้อัญมณี ในการจัดสร้างเครื่องทรงพระ พุทธมหามณีรัตนปฏิมากรฤดูหนาว ชุดใหม่ รวมทั้งหมด 15,868 เม็ด น้ำหนัก 2,863.44 กรัม, น้ำหนัก 572.68 กรัม, น้ำหนักลงยา 27.69 กรัม น้ำหนักทองสุทธิ 5,579.50 กรัม รวมน้ำหนักเครื่องทรงพระพุทธมณี รัตนปฏิมากรฤดูหนาวชุดใหม่ 6,179.87 กรัม
เจ้าพนักงานเครื่องสูง	เจ้าพนักงานเครื่องประโคมที่ปฏิบัติหน้าที่ประโคม ประกอบในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูป มณีรัตนปฏิมากร
เจ้าพนักงานภาษามาลา	ข้าราชการในพระราชสำนัก มีหน้าที่ถวายทรงพระเครื่อง ใหญ่ ถวายพระกลด ถวายสุก้า ทำสุก้า เปลื้องเครื่องสุก้า พระบรมศพ พระศพ และเปลื้องเครื่องสุก้าศพ ที่ได้รับ พระราชทานโกศ โบราณมีหน้าที่ถวายเครื่องต้นใน กฎหมายตราสามดวงเรียกแยกเป็น พนักงานพระภาษา พนักงานพระมาลา
เช็ด เช้	ทำนองเพลงลงจบของท้ายเพลง เช่น ลงจบในเพลงเรื่อง ทำขวัญ
ฐานชุกชี	แท่นหรือฐานที่ทำด้วยไม้หรือปูนสำหรับรองเช่นแท่นชั้น ล่างที่รองพระประธาน และพระพุทธรูปอื่นๆ
นักดนตรี	ดุริยางคศิลปินที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรเลงวงปี่พาทย์พิธี ได้อย่างถูกต้องตามจารีตในพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรง พระพุทธรูปมณีรัตนปฏิมากร
น้ำพระสุคนธ์	น้ำอบ, น้ำหอม, น้ำปรุง
บุษบก	มณฑปขนาดเล็กแต่ด้านข้างโปร่งเป็นที่ประทับของ พระมหากษัตริย์ในพระราชพิธี หรือประดิษฐานปูชนีย วัตถุเช่นพระพุทธรูป
พระเจ้าเปิดโลก	สาธุการที่ยวน้อย ในเพลงสาธุการ

พระมหาสังข์เพชรน้อย

เป็นสังข์ที่ทรงหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ที่ได้จากการเปลี่ยน
เครื่องทรงพระพุทธรูป มหามณีรัตนปฏิมากรพระราชทาน
แก่พระราชวงศ์ อีกทั้งเป็นสังข์สำหรับพระบรมวงศ์
ผู้ทรงสัปตปฎลเศวตฉัตรทรงใช้หลั่งน้ำพระราชทานในพิธี
สำคัญ

พระราชกิจ

กิจของพระราชาทิ้งที่เป็นส่วนพระองค์และราชการ

หมายรับสั่ง

หมายสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติราชการพิธีเป็นการภายใน
ตอนล่างสุดของหมายเขียนไว้ว่า “ทั้งนี้ให้จัดการตามวัน
ตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่งโดย
หน้าที่ราชการ” แล้วลงชื่อผู้รับรับสั่ง ผู้ส่งก็คือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หมายกำหนดการ

เอกสารของสำนักพระราชวังแจ้งพระบรมราชโองการ
และกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธีพร้อมการแต่ง
กาย โดยมีข้อความคือ “นายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการ
พระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า
.....” เสมอไป

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวน้ำเพชร ฟักทอง
วันเดือนปีเกิด	15 มีนาคม 2533
สถานที่เกิด	เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	22/94 ม. 1 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
ตำแหน่ง	ลูกจ้าง (จ้างเหมาบริการครูสอนปีพาทย์)
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2544	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ
พ.ศ. 2547	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ
พ.ศ. 2550	ชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี
พ.ศ. 2555	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
พ.ศ. 2564	สำเร็จการศึกษา ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์